

Oversigt

over det

Kongelige danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger

og

dets Medlemmers Arbejder

i Aaret 1852.

Af

Etatsraad, Professor **G. Forchhammer**,
Selskabets Secretair.

Nr. 1.

Som det i Oversigt over Videnskabernes Selskabets Forhandlinger for Aaret 1851, under Mødet den 5te December, er bemærket, meddeles her det af Etatsraad Geheimearchivarius Wegener i samme Møde holdte Foredrag, biographiske Antegnelser over Selskabets afdøde Medlem, Conferentsraad Laurids Engelstoft.

Det Kongelige Videnskabernes Selskab har i denne Aften villet høre nogle Mindeord over et af dets ældste og anseeligste Medlemmer, afdøde Conferentsraad Engelstoft, og Selskabets Secretair har anmodet mig om at forelæse disse.

Der var meget, som maatte gjøre mig det betænkeligt at paatage mig dette Hverv; thi jeg vidste forud, at jeg under

Omstændighederne ikke vilde kunne raade over den Tid og de Kræfter, som Arbeidet fordrede, og jeg erfarede snart, at jeg forgjeves vilde søge de Oplysninger og Forarbejder, der ellers pleie at være paa rede Haand¹. Men da jeg efter gjentagen Anmodning maatte betragte denne Gjerning som en Pietetspligt fra min Side mod den Afdøde; kunde jeg saameget mindre nægte min ringe Tjeneste, som jeg var overbeviist om, at den, der adlyder dette Pligtbud, altid tør vente sig Overbærelse, allermeest i dette Samfund.

Jeg har da nedskrevet de følgende Ord saaledes, som det under Omstændighederne var mig muligt². Jeg har givet dem Formen af ganske simple biographiske Antegnelser, — ogsaa fordi jeg ikke burde tilstede personlige Følelser nogen overveiende Indflydelse paa et Foredrag som dette.

Laurids Engelstoft er født den anden December 1774 i Gislum, mellem Hobro og Lögstör, hvor hans Fader, Provsten Magister Christian Engelstoft, gift med Eleonore Hedvig Lillelund, dengang var Sognepræst³. Med sin Fader flyttede han i sit femte

1 I Ordens-Capitulets autobiographiske Samlinger fandtes Intet fra den Afdødes Haand om hans egen Person, — hvilket i andre Henseender er ret mærkeligt. Familien har saa godt som intet kunnet levere af skriftlige Optegnelser. Med Undtagelse af nogle ganske faa Breve fra en ældre Tid, som jeg tilfældigviis erholdt Kundskab om og Tilladelse til at benytte, samt enkelte Notitser fra forskjellige Sider, hvorom nedenfor paa vedkommende Steder skal aflægges Regnskab, have adspredte Efterretninger rundt om i trykte Bøger været mine Kilder, — som til en forlængst afdød Mands Biographie. En Deel skylder jeg vel mit eget næsten trediveaarige Bekjendtskab med Conf. Engelstoft; men i to og tyve Aar af denne Periode levede jeg langt fra ham og saae ham kun enkelte Gange.

2 Foredraget aftrykkes her, ifølge Selskabets Bestemmelse, i den Omfang, hvori det oprindeligt af mig var udkastet; men i Mødet selv, den 5 December 1851, kunde, med Undtagelse af ovenstaaende Indledningsord, blot et Uddrag deraf meddeles, paa Grund af den Tidsgrændse, der er bestemt for en enkelt Oplæsning. 3 Ifølge Gislum Kirkes Ministerialbog er han ved Hjemmedaaben paa sin Fødselsdag kaldet: „Lars“, og frembaaret i Kirken d. 16 December. Han hed altsaa ikke Laurids Struch, som Nogle have villet. Selv skrev han sig stedse: „Laurids“.

Aar til Vive og i sit tolvte Aar til Næsborg Præstegaard⁴; i ham havde han sin første fortræffelige Opdrager og Lærer.

Magister Engelstoft, en Discipel af den bekjendte Aalborgske Rector Ludvig de Hemmer, var en udmærket Mand baade som Præst i sin Menighed og som Lærd i sit Studerekammer. Han var en nidkær Religionslærer i Ord og Gjerning, en Trøst og Støtte for de Fattige og Ulykkelige i sin Kreds⁵. Han bevarede derhos i den afsides Præstegaard sin Ungdoms Kjærlighed til de classiske Studier, navnlig til det latinske Sprog, som han behandlede med Lethed og Færdighed mundtlig og skriftlig, i bunden og ubunden Stil, og han havde i mange Aar ligesom en Skole i sit Huus, hvori han med Lyst og Held underviiste unge Mennesker⁶. I sin Virkekreds nød han en Anseelse, som blandt Almuen endog steg til en Tro paa hans Magt og Herskab over onde Aander, der vilde gribe ind i de jordiske Forhold⁷.

Laurids Engelstoft forblev i sin Faders Huus og Skole næsten til sit femtende Aar og dannedes ved hans Underviisning og efter hans Mønster. Af Naturen begavet med herlige Evner, Flid og Lærelyst, gjorde han hurtige Fremskridt og tilegnede sig i en ung Alder især den Færdighed og Smag i Brugen af Romersproget, der fulgte ham gjennem hele Livet⁸. I sin Fritid blandede han sig gjerne mellem Landsbyens Ungdom: snart sad han hos denne i Skolen, hørte og spurgte den, snart oplivede han ved sin Munterhed dens barnlige Lege, snart uddeelte han Smaagaver til fattige Börn. Bönderne holdt derfor ret meget af deres Provsts fintbyggede, lyshaarede og livelige Søn⁹. Udenfor denne snævrere Kreds saae han vel stundom sine For-

4 (Tauber) Saml. af biogr. Notitser om Aalb. Katedralsk. Disc. 1 H. S. 31. — 5 Medd. af Pastor Haar i Næsborg, som anfører adskillige Exempler derpaa. — 6 Kjöbenh. lærde Efterr. 1803. S. 110—111. — 7 Thiele, Folkesagn II. 170. — 8 Engelstoft selv tilskrev sin Faders Underviisning dette. — 9 Medd. af Past. Haar i Næsborg.

ældres nærmere Omgangsvener, saasom Præsten Zahrtmanns i Tisted, Præsten Bierums i Torup Præstegaard, enkelte Familier i Hobro¹⁰, af og til formodentlig ogsaa Herskabet paa Nöragergaard, der netop i Engelstofts Födselsaar ved Arv var tilfalden Grev Rosenkrone. Thi dennes afdöde Broder Conferentsraad Rosenkrone havde boet paa Nöragergaard og væsentligt bidraget til, at hans Fader havde erholdt Gislum Sognekald¹¹, og Grev Rosenkrone fulgte med Opmærksomhed Engelstofts tidlige Fremgang og Udvikling.

Ved en offentlig Skoles mere alsidige Underviisning vilde Provst Engelstoft, at hans Söns Skoledannelse skulde fuldendes, og Valget faldt naturlig paa Randers. Denne Skole havde ved Rector Mag. Schiöth undergaaet den förste Reform, da en Conrector var bleven ansat og en ny Bygning kjøbt og indrettet; den havde derhos nylig faaet en ung og dygtig Rector i Magister Peder Estrup¹², og denne Rector var Provst Engelstofts Söstersön, Pleiesön og Discipel: Grunde nok til at vælge Randers Skole fremfor andre. Ifölge denne Bestemmelse blev da Laurids Engelstoft i Efteraaret 1789 paa en særlig Söndag confirmeret i Næsborg Kirke. Confirmationen var tillige en Afsked fra det fædrene Huus, og — endnu lever i denne Egn Mindet om hiin Dag og om den ærværdige Provsts bevægede Formaningstale: „Min Sön, bliv viis og gläd din Faders Hjerter“¹³.

I Randers latinske Skole blev Laurids Engelstoft opta-

¹⁰ Ifölge Medd. af Past. Larsen i Gislum var Engelstoft d. 16 Decbr. 1774 bleven frembaaret i Kirken af Mad. Zahrtmann i Tisted; Fædderne vare Hr. Knud Bierum, Hr. Wedege i Hobro, Hr. Weigner, Mad. Lyngby og Jfr. Esmann. Zahrtmann og Bierum vare Gislums Nabopræster mod Öst og Vest i Tisted og i Farsö (Præstegaard i Torup); see Bützows Cancellie-Calender 1775, S. 47—48. Af Navnet Wedege vare der to Mænd i Hobro, den ene Veier og Maaler, den anden Kjöbmand, ifölge Danmarks Speil for 1770, S. 577—78. — ¹¹ Höst, Clio, II. 41. 43. Lærde Efterr. 1803, S. 111. — ¹² Galthen, S. 161. Stadfeldt, S. 213. Flemmer, Efterr. om Randers Skole, I. 6—8. II. 23—26. — ¹³ Medd. af Past. Haar i Næsborg.

get den fjortende October 1789, indtraadte strax i Mesterlectien, og erholdt allerede i det første Aar Skolestipendium¹⁴. Ogsaa her vandt han sine Læreres Tilfredshed og gjorde saadan Fremgang, at han efter halvandet Aars Forløb fandtes moden til den academiske Underviisning. Ved Paasketid 1791 afgik han til Universitetet, opnaaede ved første Examen bedste Character med offentlig Udmærkelse og blev den anden Mai immatriculeret som academisk Borger. Ved denne Leilighed valgte han til Privatpræceptor, ligesom strax betegnende Retningen af sine tilkommende Studier, -- Abraham Kall¹⁵.

2. Ved Universitetet tildrog Engelstoft sig meget tidlig baade Professorernes og sine Medstuderendes særdeles Opmærksomhed. Blandt hine maa strax nævnes Abraham Kall, Riisbrigh og Baden; blandt disse Jacob Aall og Børge Thorlacius, der i samme Aar vare blevne Studenter. Det er rimeligt, at Forbindelsen med den sidste blev indledet ved deres fælleds Hengivenhed for Rector Estrup, hvem Thorlacius havde haft til Lærer i Frue Skole og altid bevarede en stor Kjærlighed for¹⁶. I det første academiske Aar fuldendte Engelstoft den philologisk-philosophiske Examen ligeledes med Udmærkelse¹⁷.

Han valgte derefter Theologien til Brödstudium, som man siger, og hørte i halvtredie Aar Horneman, Moldenhawer, Balle og Münter, nærmest med Hensyn paa den theologiske Embedsexamen. Balles Forelæsninger over Kirkehistorien og Molden-

¹⁴ En Protocol ved Randers Skole, indrettet 1758 ifølge Forordn. af 23 Juli 1756, 4de Art., viser Datum for Engelstofts Optagelse i Skolen, og en Bøg over Stipendiernes Distribution har den 6te Octbr. hans egenhændige Qvittering for 10 Rd. for Aaret 1789—90, hvorimod Rector Estrup den 8de Novbr. 1791 paa hans Vegne har modtaget 10 Rd. for Aaret 1790—91. Medd. af Rector Thortsen. Naar derimod hien Protocol angiver d. 10de Septbr. 1774 som Engelstofts Födselsdag, saa er dette en besynderlig Urigtighed. — ¹⁵ F. Barfod, Danm. Geistl. I. col. 152. II. col. 119. Univers. Matr. i Consistor. Arch. — ¹⁶ Thorlacii Autobiogr. MS. i Ordens-Capitulet. Flemmer, Efterr. om R. Skole, II. 26. — ¹⁷ Barfod, ovenanf. St.

hawers over den hellige Skriffs Exegese stode dengang i stor Anseelse, hine for deres grundige Lærdom, disse tillige for deres Smag og Elegance. Ogsaa Moldenhawers og Münters latinske Disputere-Övelser vare meget opvækkende og fandt megen Deeltagelse hos de unge Studerende¹⁸. Engelstoft benyttede med Flid denne Veiledning; han knyttede derhos med de meest udmærkede af sine Jævnaldrende en selskabelig og videnskabelig Forbindelse, som ligeledes havde den gavnlige Indflydelse paa hans Uddannelse. Fremfor alle vare Börge Thorlacius og Peter Erasmus Müller, hvilken sidste et Aar senere var bleven Student, men hurtigt stod paa lige Trin med de ældre, hans fortrolige Venner og Deeltagere i de fælleds Studier. Ogsaa Jacob Aall og senere Jacob Neumann hørte til denne engere Kreds¹⁹.

Engelstoft var blandt disse unge Mennesker uidentvilt den mindst formuende; men hans Kundskaber og Talenter anbefalede ham ikke alene til de academiske Beneficier, men aabnede ham overhovedet Forbindelser, hvor saadanne Egenskaber kom i Betragtning. I Februar 1795 erholdt han Plads paa Walkendorfs Collegium og nød det dermed forbundne Stipendium²⁰, og kort efter, den trettende April, blev han udnævnt til Alumnus i det saakaldte Communitet²¹. Ved private Informationer erhvervede han sig en Deel af sine Fornödenheder, og det er vel ogsaa rimeligt, at Grey Rosenkrone paa en eller anden Maade understøttede ham. Vist er det, at han allerede i sine første Studenteraar ofte kom i Rosenkrones Huus og der var agtet og vel anset.

Saaledes nærmede sig Tiden, da de egentlige academiske Læreaar skulde slutes med en Embedsexamen. Engelstoft og Thorlacius fortsatte uidentvilt ved Siden af deres theologiske

¹⁸ Thorlacii Autobiogr. MS. — ¹⁹ Selmer, Necrol. Saml., 1848 — 1849, Side 269, vise, at denne Forbindelse med Neumann ikke kan have været tidligere end Eftersommeren 1794. — ²⁰ Ifølge Protocollen i Collegiets Archiv. — ²¹ Badens Univ. Journ. IV. 53. V. 25.

Studier ogsaa andre, hvortil de fólte større indvortes Kald, Thorlacius navnlig philologiske og Engelstoft historiske; idetmindste vedligeholdte Engelstoft stedse Forbindelsen med Abraham Kall. P. E. Müller ilede derimod mere lige til Maalet. Men alle tre bleve ved Omstændighederne forsinkede, da de allerede syntes at være det nær. Müller mistede i Februar 1795 sin Fader, og i Juni indtraf en almindelig Forstyrrelse i alle Forhold i Hovedstaden. Fredagen den femte Juni spiste Engelstoft til Middag hos Grev Rosenkrone ved Frederiksholms Kanal²²; derfra saae han Udbrudet af den paa Gammelholm opkomne Ildlös, som faa Timer efter naaede Smaagaderne i Byen samt Nicolai Kirke, og paa tredie Dag ödelagde Alting lige til St. Pedersstræde og Volden. Walkendorfs Collegium var een af de sidste Bygninger, som brændte den syvende Juni, saaledes at kun nederste Etage, Auditoriet og Bibliotheket inde i Gaarden stode tilbage²³. En Consistorii-Beslutning af tiende Juni bestemte i Overensstemmelse med Fundatsen, at Alumnernes Stipendier fra October skulde tilbageholdes og anvendes til Bygningshjælp. Engelstoft var saaledes brandlidt og huusvild, og under denne Oplösning af al Orden reiste han med Neumann til Jylland, hvor han meest hos sin Fader tilbragte en Deel af Sommeren²⁴. Medens han var borte, fuldendte hans i öconomisk Henseende heldigere Venner med Udmærkelse deres Examen: Jac. Aall i Juli, P. E. Müller i October 1795²⁵.

Ved denne Tid var Engelstoft igjen i Kjöbenhavn for

22 I Gaarden Nr. 237, denHjelmstjerneske Gaard, som nu tilhörer Excell. Overkammerherre Stemann. — 23 Univ. Journ. III. 122. Saavidt man af Collegiets Protocol kan slutte, var det nu ganske forladt af de Studerende, og kun Auditoriet beboedes imidlertid af en brandlidt Familie. — 24 Selmer, Necrol. Samling. 1848—1849, S. 269. — 25 Univ. Journal III. 176. I Müllers Autobiogr. MS. bemærkes, at den store Ildebrand bragte ham den Fordeel, at hans afd. Faders store Gaard paa Kjöbmagergade derved steg i Prisen saaledes, at han — tildeels ved sin ældre Broders Ædelmodighed — fik en Arv af nogle tusinde Rigsdaler. — 26 Protocollen i Coll. Arch.

at naae det samme Maal. I October modtog han sin Distribution som Alumnus paa Walkendorfs Collegium²⁶; i November blev Krandsen sat paa den nye Bygning. Alumnerne flyttede ind, efterhaanden som deres Værelser bleve færdige, og da den nederste Etage, hvor Engelstoft boede, ikke havde lidt meget²⁷, tog han formodentlig i Löbet af Vinteren sit Værelse i Besiddelse. Imidlertid var Thorlacius oppe til theologisk Attestats i Januar 1796, Engelstoft og Neumann i April næstfølgende. De to første bleve udmærkede, den sidste erholdt bedste Character²⁸.

3. Efterat have fuldendt det academiske Cursus, kunde Engelstoft med større Frihed følge sin Tilböielighed for historiske Studier. Livet paa det nye Walkendorfs Collegium var ham meget behageligt og bragte ham i Forbindelse med Alumner, hvis Venskab var ham kjært. Saadanne vare den noget ældre Jacob Thomsen, der i sin Ungdom syslede med den critiske Philosophie og Pædagogiken, og Svend Brun Juul, der interesserede sig for de historiske og geographiske Videnskaber og kom meget i Abraham Kalls Huus²⁹. Imidlertid tilbød den aarlige Concurrence for de academiske Priismedailler, der vel tidligere havde været aabnet, men dog først i det Aar, da Engelstoft blev Student, fik sin nærmere Organisation³⁰, de unge Studerende en Opfordring og Veiledning til at forsøge deres Kræfter, og de tre fortrolige Venner, der omtrent samtidig havde taget Embedsexamen, synes at være komne overeens om at ville bruge deres første Candidataar til at bearbejde hver sin

²⁷ Badens Journ. V. 105. 106. — ²⁸ Badens Journal IV. 87. 88. — ²⁹ Om Forholdet til Thomsen paa Collegiet vidner et Brev af 28 og 30 Sept. 1799 fra denne til Thorlacius og Engelstoft i Paris; og om Forholdet til Juul tvende Breve af 16 Juli 1798 og 6 Juni 1800 fra Engelstoft til Abr. Kall. — ³⁰ Badens Journ. I. 9—10. Engelstofts Efterr. om Kbhvns Univ. 1823. S. 25—26.

af de Priisopgaver, som i Begyndelsen af Aaret 1796 vare udsatte: Müller den theologiske, Thorlacius den filosofiske og Engelstoft den historiske³¹. En noget yngre Student, der ikke hørte til deres nærmere Kreds, havde allerede Mod til det samme og valgte den æsthetiske. Det var Hans Christian Ørsted.

Medens Engelstoft var beskjeftiget med dette Arbeide, kom han i en Fristelse, der ligesom skulde vise, om han var fast paa den betraadte videnskabelige Bane. Börglum Sognekalder var ledigt eller vilde meget snart blive det, og Grev Rosenkrone, som havde Kaldsret og formodentlig haabede at udvirke en Venia ætatis for Engelstoft, tilbød ham samme³². Engelstoft synes at have vaklet; idetmindste ilede han med at aflægge de practiske Prøver, Dimisprædiken og Catechisation, den attende Juni, altsaa neppe to Maaneder efter Attestatsen³³. Men — Haabet om en mere tiltalende Virksomhed i sin Tid ved Universitetet seirede over denne Fristelse: Joh. Chr. Albrechtsen blev Præst i Börglum³⁴, og Engelstoft arbeidede rolig paa sin Priisafhandling.

Müller, der tidligst havde fuldendt Embedsexamen, og mindst blev forhindret ved andre Omstændigheder, var allerede i August 1796 færdig med sin Afhandling³⁵; men Engelstoft, skjönt han först i April alvorligen havde kunnet begynde paa dette Arbeide, naaede dog Maalet i rette Tid. Ved Universitetsfesten, der holdtes den fjerde Februar 1797 i Anledning af Kongens Fødselsdag, blev Dommen udtalt, og hver af de nævnte fire unge Studerende erholdt Prisen for den af ham indsendte Afhandling³⁶. Engelstofts handlede om Qvindelkjønnetts borgerlige og huuslige Kaar hos Skandinaverne i Old-

31 Badens Journ. IV. 90. Den filosofiske var egentlig philologisk. — 32 Efter mundtlig Meddelelse. — 33 Barfod, Danmarks Geistlighed I. col. 252. II. 119. For Prædiken fik han laudab., for Catechisation laud. et qu. egregie. — 34 Kaldsbrev af 18 Aug. confirmeret den 2 Septbr. 1796. — 35 Autobiogr. MS. — 36 Univ. Journ. V. 32—33.

tiden, var skrevet paa Latin og blev Grundlag for hans et Par Aar senere udgivne Skrift over samme Emne.

Der var hidtil ligesom en ædel Væddestrid mellem Engelstoft, Thorlacius og Müller, og den vedblev fremdeles, idet de Skridt for Skridt fulgtes ad. De vare nu alle til samme Tid sysselsatte med at udarbeide Inauguraldissertationer for Magistergraden eller, som man dengang til nogen Forargelse for Jacob Baden³⁷ begyndte at sige, — for Doctorgraden i Philosophien. Müller havde allerede begyndt i August forrige Aar³⁸, umiddelbart efter Fuldendelsen af sit Priiisskrift, og havde saaledes ogsaa Tiden forud for sine Venner; han prædikede for Dimis den toogtyvende April og disputerede den tiende Mai 1797³⁹. Thorlacius og Engelstoft vare endnu ikke saa vidt fremrykkede. Den førstnævnte forberedede sig desuden samtidig til den philologiske Skoleembedsexamen; Engelstoft havde ikke nogen Hindring af den Art: han fandt i Sommeren 1797 Tid til at gjøre en Fodvandring i det nordlige Sjælland med Neumann; han nød sin Fribolig paa Collegiet, hvor han fra Paaske til Michelsdag var Inspector Horti⁴⁰, og han havde dertil en liden Indtægt, som han ikke kunde have gjort Regning paa. Det var, som ovenfor bemærket, strax efter Branden bestemt, at Distributsen skulde ophøre fra Efteraaret 1795; men da navnlig Jacob Baden og Riisbrigh offentlig opfordrede ældre Walkendorffianere til at komme de nuværende Alumner tilhjælp, da adskillige virkelig adlöde denne Opfordring, og da ligeledes Communitetet tilstod Collegiet et Laan, saa erholdt de brandlidte Alumner i Foraaret 1797 Erstatning for halvandet Aars ikke oppebaarne Distributs og om Efteraaret ligeledes den

³⁷ Univ. Journ. IV. 185. V. 188—89. VI. 186. VIII. 186. Pram synes at have sat Spørgsmaalet i Bevægelse nogle Aar i Forveien i Minerva for 1790 III. 327—28. — ³⁸ Autobiogr. MS. — ³⁹ Barfod, Danm. Geistl., I. 251. Badens Journ. V. 141. — ⁴⁰ Selmer anf. St. S. 171. — Protocoli Collegiet.

da forfaldne Distributs⁴¹. Denne Hjælp, skjönt i sig selv ikke meget betydelig, kom dog Engelstoft vel tilpas, medens han arbejdede paa sin Dissertation. Thorlacius tog Skole-Embeds-examen den tyvende og eenogtyvende September og disputerede den sjette October; Engelstoft var den eenogtyvende Juli dispenseret for Magister-Conferentsen og disputerede den syvende October 1797⁴². Hans Afhandling de Hieronymo Stridonensi tør medrette kaldes et af de smukkeste academiske Skrifter af denne Slags, og den blev offentlig erkjendt som et saadant i critiske Tidsskrifter saavel hjemme som i Udlandet.

4. Og en anbefaling, der kunde berede de tre unge Doctorer en god Modtagelse i Udlandet, var dem dengang vigtig; thi de nærede alle det Önske at kunne besøge fremmede Universiteter. Müller havde allerede i Foraaret 1797 gjort Udvei til de fornödne Midler: af Geheimeraad Rosenkrants og Admiral Lövenörn havde han faaet det Rosenkrantsiske og Elärsenske Reises stipendium; selv eiede han deels lidt af sin Fædrenearv, deels to ham testamenterede asiatiske Actier, hvis Udbytte i de Aar var betydeligt. Han forlod altsaa Kjöbenhavn i Sommeren 1797, og med ham fulgte Jacob Aall for det første til Kiel, og efter nogle Maaneders Ophold der, hvor Hofman-Bang stödde til dem, over Berlin og Dresden i September Maaned til Leipzig⁴³. Thorlacius og Engelstoft vare dengang endnu ikke færdige med deres Arbejder hjemme; men deres Venner stræbte at tilveiebringe, hvad en Reise vilde fordre.

Man synes dengang at have anseet en Sum af otte hundrede Rigsdaler dansk Courant for passende og tilstrækkelig til en ung Videnskabsmands Underholdning i et Aar ved Udlan-

⁴¹ Univer. Journ. III. 122—23. V. 106, og Distributs-Protoc. i Colleg. — ⁴² Univ. Journ. V. 141—42. 188—89. 190. — ⁴³ Müllers Autobiogr. MS.

dets Universiteter. Thorlacius erholdt Tilsagn om fire hundrede Rigsdaler aarlig af Fondet ad usus publicos, og ligesaameget af sin Fader og sin Morbroder Riisbrigh, Halvdelen af hver⁴⁴. For Engelstoft blev en formodentlig lignende aarlig Understøttelse samlet dels ved Universitets-Stipendier, dels af Fondet ad usus publicos, dels ved Grev Rosenkrones og maaskee Hertugen af Augustenborgs Bidrag⁴⁵.

Engelstoft og Thorlacius vilde følges ad i Udlandet ligesom Aall og Müller, og da Doctorgraden var vundet, Reise-Omkostningerne tilveiebragte, længtes de efter at komme afsted. Thi det led imod Vinteren. De øvrige Forberedelser gik fra Haanden i det muntreste Lune, og — endnu i Engelstofts senere Aar kunde han glæde sig ved at tilbagekalde Erindringer fra denne Ungdommens og Haabets Tid.

Til Forberedelserne hørte det, at tage Afsked i Byen og Omegnen. Der var et Sted, hvor Engelstoft i sine Studenteraar meget kom, — Greve Præstegaard, tre Mil fra Kjøbenhavn, hos sin Farbroder Jens Nicolai Engelstoft⁴⁶. Ofte kjørte han derud med Bønder, som havde været i Byen, og undervejs underholdt han sig med dem ved naive Samtaler, der altid morede ham. Paa en af disse Toure, formodentlig i Aaret

⁴⁴ Thorlacii Autobiogr. MS. — ⁴⁵ Disse Oplysninger har jeg hentet af tilfældige Yttringer i utrykte Engelstoftske Breve. Et Brev af 27 April 1799 nævner udtrykkelig 200 Rdlr. af *Kassen ad usus publicos*, to Universitets-Stipendier, 100 Rdlr. fra hans Fader (der dog synes at have været et Laan eller Forskud) og „et Taksigelsesbrev til Hertugen. Et andet Brev af 1 Juni s. A. omtaler bestemt 260 Rdlr. af hans Stipendier og ved Siden deraf igjen de 200 Rdlr. af Fondet. I et tredje Brev af 21 Juni s. A. hedder det, at han i September faaer Penge fra Rosenkrone. Dog er det noget tvivlsomt, om Engelstoft strax ved Afreisen havde Understøttelsen af Fondet; thi i et Brev af 23 Marts 1799 fra Münter lykønsker denne ham til den „Pension af 200 Rdlr. i to Aar“, som han havde faaet. — De Vexelerere, paa hvilke de i Paris modtog Anviisninger, nævnes i Brevet af 1 Juni: Perigourd og Texier. — ⁴⁶ (Tauber) Saml. af biogr. Notits. I. 32 lader ham døe 1798; men Barfod, Danm. Geistl. I. col. 204—5 siger, at Møllerup blev efter Indstilling af Kjøbenhavns Magistrat Sognepræst i Greve den 30 Sept. 1796.

1792, da Pontoppidans Forklaring skulde afløses af Balles Lærebog, havde den ærlige Bondemand begyndt Conversationen saaledes: „Der siges jo nu, at vi skulle have en ny Tro.“ Saa? svarede Engelstoft, det har jeg dog ikke hørt. „Ja, da sige de Pinnedöd det — Hyp!“ gjensvarede Bonden, idet han gav sine Heste et Smæk, og dermed vare hans Betragtninger over den Sag tilende. Nu var Engelstofts Farbroder död, men Eftermanden Mellerup ægtede hans Enke, og Præstegaarden vedblev at være et kjært Sted⁴⁷, hvor der ogsaa skulde siges Farvel. Thorlacius, maaskee ligeledes Neumann for Selskabs Skyld, fulgte med. Ogsaa fra dette Besög havde Engelstoft i senere Dage den Fortælling, at en tilstedeværende gammel Mand, idet de unge Magistre kjörte ud af Gaarden, havde brugt det moersomme Udtryk: „der kjörer män et lærdt Læs!“ Det var den glade Stemning, hvori Indtrykket af saadanne Ubetydeligheder blev optaget, der bevarede Mindet om dem og gjerne kaldte det tilbage.

II.

I November 1797 tiltraadte Engelstoft og Thorlacius deres Reise. De gik först til Kiel, hvor de opholdt sig en kort Tid, hospiterede hos Reinhold, der foredrog den critiske Philosophie, og fik Leilighed til at see Mænd, der havde europæisk Navnkundighed, Dumouriez og Lafayette. Her skrev Engelstoft den fireogtyvende November det første af den lange Brevrække, som Neumann et Aarstid senere lod trykke¹. Fra Kiel droge de over Eutin, Lybek og Altona til Hamborg, som de efter nogle Dages Ophold forlode den femte December. Rei-

⁴⁷ Ved Provst Fr. Dan. Mellerups Jordefærd (Kbhvn. 1847), S. 8.

¹ I. Neumann, Danskes Reiseiagttagelser, I. 35 fgg. Andet Brev fra Hamborg den 4 Decbr. smsteds S. 46 fg.

sens første Maal var egentlig Göttingen. De passerede Elben den sjette December og kom over Lüneborg til Brunsvig, hvorfra de gjorde en liden Excursion til Helmstedt og hørte et Par Forelæsninger hos Hencke, til hvem de af Münter vare anbefalede. Derefter gik Reisen fra Brunsvig over Wolfenbüttel, Seesen og Nordheim directe til Göttingen, som nu i meer end tre Fjerdingaar blev deres faste Hjem. Derfra skrev Engelstoft den nittende December sit tredje Brev til Neumann², som hjemme i Kjöbenhavn var sysselsat med Bearbejdelsen af den academiske Priisopgave i Theologien³.

Göttingen var dengang en Samlingsplads for Tydslands berömteste Lærde. Der levede Planck, Eichhorn og Reuss, Heyne, Schlözer og Gatterer, Tychsen, Blumenbach og Lichtenberg. Göttingen var tillige Samlingspladsen for unge Studerende af alle Nationer fra det nordlige og östlige Europa. Dets Berömthed lokkede fornemme Junkere med deres Hovmestre; dets Billighed tillod ogsaa fattige Studenter at söge derhen. Engelstoft hørte her vistnok fornemmelig historiske og philologiske Forelæsninger, og sluttede sig især til Heyne og Reuss, der aabnede ham den frieste Adgang til Göttingens berömte Bibliothek⁴; thi Historien var hans Hovedstudium, og Bibliothekets Rigdomme vare ham nödvendige ved Omarbejdelsen af hans Priiskrift om Qvindekjönnetts Kaar i den nordiske Oldtid, som han havde isinde at udgive. Men ved Siden deraf begyndte han allerede strax i Göttingen ligesom at efterhjelpe, hvad Skölen og det propædeutiske Cursus ved Universitetet hidtil havde ladet ham mangle i almindelig videnskabelig Dannelse: saaledes hørte han navnlig medicinske eller anatomiske Forelæsninger hos Osiander og botaniske hos Blumenbach⁵. I disse Videnskaber blev han vistnok aldrig andet end Dilettant; men

2 Anf. St. S. 56 fgg. — 3 Badens Journ. VI. 8—9. — 4 Fortalen til Bogen om Qvindekjönnet. — 5 Mundtlig Meddelelse.

han beholdt stedse stor Interesse for dem, og endnu i senere Aar botaniserede han gjerne paa Fodvandring.

Mod Vinterens Slutning foretog Engelstoft og Thorlacius en Excursion paa kort Tid til de mærkværdigste omliggende Steder. De gik den ellefte Marts 1798 over Heiligenstedt, Mühlhausen, Langenzalza og Erfurt til Weimar og Jena. I Weimar traf de Herder, Göethe, Wieland, Böttiger og Falck, af hvilke den første overraskede dem ved nogen Kjendskab til det danske Sprog, den anden derimod var vanskelig at faae i Tale, da han for det meeste var ved Hoffet. Jena var Hovedskolen for den critiske Philosophie efter Fichtes System, og havde derhos andre berømte Lærere i Griesbach, Paulus, Ilgen, Schütz, Hufeland og flere⁶. Derfra drog de over Naumburg, Weissenfels, Lützen og Leipzig til Halle, hvor de lærte at kjende Niemeyer, Nösselt, Wolf, Jacobs, Forster, Sprengel og Andre⁷. I Foraaret 1798 vare de atter i Göttingen.

Her stødte efterhaanden flere Landsmænd til dem, saasom Jac. Aall, Sverdrup og Hofman-Bang fra Leipzig og strax efter P. E. Müller fra Jena, hvor han siden Nytaar havde hørt Fichte og Ilgen⁸. Göttingen blev i den samme Sommer ogsaa besøgt af berømte fremmede Lærde, Faujas de St. Fond og Mathematikeren van Marum. De unge Danske lode Fornöielser afvexle med Arbeide: i Begyndelsen af Juli gjorde saaledes Engelstoft med sine Landsmænd en Fodtour til Hameln og Pymont, hvor han fandt Leilighed til at hilse paa Hertugen af Augustenborg, og efter Tilbagekomsten til Göttingen gav han sin Velynder Abraham Kall en vidtløftigere Beretning om denne Udflygt. Engelstofts Breve havde allerede i denne Periode den samme stilistiske Courtoisie, som stedse udmærkede dem. „At jeg i

6 Neumanns Dan. Reise-Iagttagelser I. 72 fg. fjerde Brev, fra Jena den 14 Marts 1798. — 7 Anf. St. S. 262—84, tvende Breve (det femte og sjette) til Neumann, fra Leipzig og Halle. — 8 Müllers Autobiographie MS.

saa lang Tid — saaledes begyndte han den sextende Juli Brevet til Kall — ikke har givet mig den Frihed at skrive Dem til, ville De ikke tillægge nogen Ligegyldighed eller Skjödeshed: jeg veed Intet i Kjöbenhavn, som jeg uophörlig erindrer med mere Varme end Dem og Deres elskværdige Familie, og jeg kjender ingen behageligere Forretning end at kunne bevidne Dem disse Fölelser saa ofte som muligt⁹.

I den samme elegante Stiil tilendebagte Engelstoft i denne Sommer den danske Omarbeidelse af sin Afhandling om Qvindekjönnet, undertegnede Fortalen den tredivte September og sendte sit Manuskript til Kjöbenhavn for at trykkes. En antiquarisk Undersögelse i saadan Form havde man neppe för seet, og Neumann, der udentvivel besörgede Correcturen, foreslog at udgive Bogen som — Nytaarsgave for Damer¹⁰. Denne Idee blev ikke fulgt; derimod havde Engelstoft, maaskee under Besöget i Pymont, erholdt Tilladelse til at maatte dedicere sin Bog til Louise Augusta. Den udkom ved Begyndelsen af Aaret 1799, prydet med hendes Navn, og blev modtaget med almindeligt Bifald.

2. Kort efter Fuldendelsen af dette Arbeide gjorde Engelstoft og Thorlacius sig færdige til at forlade Göttingen. De havde tidligere havt den Tanke at skilles ad; den förste vilde til Paris, den anden til Italien. Men da de franske Tropper dengang holdt Rom besat og truede Neapel, forandrede

⁹ Det utrykte Brev tilhörer Registrator Kall Rasmussen. — ¹⁰ Thorlacii Dagbog ved den 13 Novbr. 1798 MS. Dette Haandskrift gaar fra 11 Octbr. 1798 til 15 Febr. 1799. Fraden Tid af blive Thorlacii Regnskabsböger en vigtig Kilde. De gaar fra d. 24 Octbr. 1798 til 30 Juni 1800 og ere i Begyndelsen alene Regnskabsböger; men fra den Tid af, da Dagbogen ophörer, indeholde de mange korte Notitser. Begge disse Haandskrifter ligesom en Deel af de Breve, der ere eller ville blive benyttede, har jeg Hr. Skule Thorlacius i Justitsministeriets Archiv at takke for Benyttelsen af. Fra samme Haand ere ogsaa alle de nedenfor anförte Breve til Thorlacius.

Thorlacius sit Forsæt og fulgte Engelstoft¹¹. Hofman-Bang var allerede i August draget til Paris, hvorimod Müller og Aall endnu nogen Tid bleve tilbage i Göttingen.

Denne Reise til Paris blev af Engelstoft og Thorlacius benyttet som en passende Leilighed til at gjøre sig bekendte med Nederlandenes og Belgiens videnskabelige Stiftelser. Den ellefte October 1798 tiltraadte de Reisen, ledsagede til Dransfeld af Sverdrup¹², og naaede samme Dag eller Aften over Münden til Cassel, hvor de opholdt sig et Par Dage¹³ og af den derværende franske Gesandt eller Commissair Simon erholdt hver sit paa to Maaneder gjældende Pas til Paris. Derpaa drog de over Lichtenau, Paderborn, Warendorf, Münster og Arnheim til Utrecht, hvor de standsede en kort Tid for at betragte et Universitet, der endnu ganske havde beholdt den gamle Form. Tildeels paa de saakaldte Trekschuiten tilbagelagde de den smukke Vei mellem Utrecht og Amsterdam, hvorfra Engilstoft den fireogtyvende og niogtyvende October atter gav Jacob Neumann i Kjöbenhavn et Capitel af sin Reiseskrivelse¹⁴. Omtrent en Uge dvælede de i Hollands Hovedstad, og gik derpaa over Haarlem til Leyden. De besøgte Universitetsbibliotheket. „Jeg eftersaae — skrev Engelstoft samme Dag, den første November, til Neumann — et Par til vort Fædrelands Historie henhørende Manuskripter. Det ene havde den Titel: Theodori Jonæ scriptum de herbis Islandicis latine, cui deinde aliquid annectitur anglice, og det bestaaer af to Breve, skrevne 1651 og 1656 fra Hitardal, hvor Forfatteren var Præst. En engelsk Doctor Thomas, Gud veed hvilken, havde udbedet sig adskillige Efterretninger til Islands Naturhistorie og opgivet

11 Thorlacii Autobiogr. MS. — 12 Thorlacii ovennævnte Dagbog MS. Her omtales ogsaa en Bang, der „red foran“ og fulgte dem til Cassel, hvor de toge Afsked med ham. Jeg er i Tvivl om, hvem det har været. Jfr. nedenfor S. 27, Note 58. — 13 Neumann, Danskes Reise- i agttagelser II. 83 fg. syvende Brev, fra Cassel den 13 Octbr. — 14 Anf. St. II. 92 fg., det ottende og niende Brev.

Thord Johnsen en Deel Spørgsmaal desangaaende.⁴ Det andet Haandskrift var et latinsk Digt af Tycho Brahe under Titel, Elegia ad Daniam, skrevet den tyvende October 1597 i Wandesborg, og foræret til Henrik Rantzau, hos hvem K. Christian den Fjerde kom til at læse det¹⁵. Dagen efter, den anden November, forlode de Leyden og besøgte paa Reisen mod Syd de hollandske Stæder Haag, Delft og Rotterdam, uden at de, som det synes, følte sig særdeles indtagne af, hvad de der havde Leilighed til at tage i Öiesyn.

Fra Rotterdam begave de sig den sjette November paa Veien til Belgien, og naaede samme Dag over Ysselmonde til Antwerpen omtrent ved Midnatstid. De fremskyndede nu deres Reise. Allerede den næste Dag ilede de over Mecheln til Brüssel, hvor de den ottende November stege i en Diligence for at gaae directe til Paris. Veien førte over Mons, Valenciennes og Cambray, og Löverdag Aften den tiende November 1798 ankom de til Paris¹⁶. Hele Opholdet i Nederlandene og Belgien, eller Reisen gjennem disse Lande, varede altsaa neppe en fuld Maaned.

3. I Paris toge Engelstoft og Thorlacius Bolig i Petit Hôtel d'Espagne, rue de la loi, fordum Richelieu, no. 895, og traf strax Hofman-Bang, der boede i samme Huus. Müller, der ligesom Erik Hammeleff, var opholdt hele fire Uger i Strasburg, fordi Passet skulde paategnes i Paris og derfra remitteres dem, ankom den ellefte November og flyttede sammen med dem paa deres Værelser¹⁷. Jens Wilken Hornemann og Jens Rathke

¹⁵ Udførligere derom i det tiende Brev til Neumann, II. 134—37. Thorlacii Dagbog MS. af 1 Novbr. 1798 omtaler det samme. — ¹⁶ Neumann II, 138—151, det ellefte og sidste Brev i denne Række, indeholder Reisen gjennem Belgien og ender netop her. — ¹⁷ Müllers Autobiographie MS. Værten i Hotellet, Beaucage, overlod dem et større og et mindre Værelse, samt to Pulterkamre for tre Louisdors maanedlig, ifølge Thorl. Dagb. MS af 11te Novbr. Et Brev fra Engelstoft til Thorlac. af 21 Juni 1799

kom strax efter til Paris; ogsaa C. F. Berner var der¹⁸. Alle disse unge Danske og Normænd vare Datidens nordiske „Pariser-Klerker“, eller udgjorde ligesom det nordiske Academie i Paris og holdt sig meget sammen.

Men ved Siden af deres Kreds bestode ogsaa andre. Først den danske Legation under Ministeren Geheimeraad Dreyer, og alt hvad meer eller mindre hørte eller ønskede at høre til den diplomatiske Verden, saasom Generalconsul Clasen, Chef for det danske Handelscommissariat i Paris, og den unge Andr. Dede- kam Gyldenpalm¹⁹, Secretair ved samme; Jo. D. T. Manthey, der i forrige Aar udnævntes til Secretair ved Legationen, Nic Chr. Nissen, der paa Reisen til sit Consulat i Tripolis længe opholdt sig i Paris, og den ovennævnte Erik Hammeleff, Fuldmægtig under den africanske Consulatdirection²⁰. En anden mindre Kreds dannede sig nærmest om Bugge, der var kommen til Paris i Anledning af Forhandlingerne om Maal og Vægt, og havde som Medreisende Hartvig Duncan. Til Bugge sluttede sig vel for en Deel den bekjendte Urban Jürgensen og den dygtige Normand Capitain Hans Rustad, der var en anseet Mathematiker, ligesom og Hammeleff synes at have havt nærmere Forbindelse med Duncan²¹. En tredie Classe dannedes af dem, som uden bestemt Formaal eller Anledning besøgte Paris, Hovedstædernes Dronning: Friboe med Familie, Baggesen, Ingversen o. m. fl.²². Alle disse Kredse berørte hyppigt hinanden og

fra Toulouse viser, at de boede i tredie Stokværk, og der angives den maa- nedlige Betaling til 60 Francs. — ¹⁸ Thorlacii Dagbog MS. er min Hoved- kilde, ogsaa i det Følgende. Gen. biogr. Archiv, S. 320. — ¹⁹ Bernt Moe, Tidsskr. f. d. norske Personalhist. I. 80—81. — ²⁰ Gylden- palms Brev af 18 April 1799 til Pram, i Öst's Minerva I. 74—75; Mate- rialier col. 810 fgg. — ²¹ Bugges Reise til Paris, S. 43, 604. Han kom dertil d. 18 August 1798, og reiste derfra midt i Febr. 1799. Thorlacii Dagbog MS. Öst, Hædersminde over Hans Rustad, S. 7. — ²² Hr. Wedege, Capt. Raaslef, Kjøbmændene Lund, Switzer, Holmbo, Björne- rud, Hr. Winkler o. fl. nævnes deels hos Thorlacius, deels i Bugges Reise, S. 603.

havde fælleds Sammenholdspuncter, især hos Dreyer og Clasen. De vare samlede i Paris i stormfulde Dage og kunde vel have Trang til gjensidigt Raad og Understøttelse. Bonaparte var dengang i Ægypten; uheldige Krige og en svag Regjering lode ahne store Omvæltninger²³.

I nitten Maaneder havde Engelstoft og Thorlacius i Paris deres faste Hjem. De indeelte og anvendte dette Tidsrum paa den meest passende Maade. De vare komne dertil for at udvide deres lærde Kundskaber og derhos erhverve sig en mere alsidig Dannelse, og dette Formaal var i den første Periode Gjenstanden for deres ivrigste Stræben; siden oplivede og styrkede de sig ved Reiser i forskjellige af Frankrigs Egne, og derfra vendte de atter tilbage til Paris for at fuldende de begyndte alvorligere Studire

Omtrent det første Halvaar var saagodtsom udelukkende en Læretid i strengere Forstand. De havde Anbefalingsbreve til Millin, Langles, Bitabe, Gregoire, Dutheil; hos disse saavel som hos Sylvestre de Saçy, St. Croix, Villoison, Rochette, Visconti o. A. fandt de den liberaleste Modtagelse og Veiledning. De benyttede daglig de store Bibliotheker, især Nationalbibliotheket, Manuskriptsamlingerne og de berømte Museer for Kunst og Oldsager²⁴. Müller, som kun vilde opholde sig nogle Maaneder i Frankrig, beskjeftigede sig alene med fransk og engelsk Sprog samt Kantisk Philosophie, og reiste allerede i Foraaret 1799 til Genf²⁵. Thorlacius hørte flere Cursus, navnlig hos Millin, confererede og afskrev vigtige Codices, fornemmelig til Aristoteles, Photius og Lycophon, og gjennemgik Mynt- og Gemme-Kabinettet. Engelstoft rettede sin Opmærksomhed paa de historiske Haandskrifter, især forsaavidt der i franske Manuskript-Samlinger kunde findes Bidrag til Nordens Historie.

²³ Gyldenpalms Brev af 17 Juni 1799, S. 76. — ²⁴ Thorlacii Dagbog har meget detaillerede Efterretninger derom. Jvfr. Bugges Reise, S. 183. — ²⁵ Müllers Autobiographie MS.

Med levende Interesse hørte han af Gregoire, at en vis Toumin havde en Samling af fyrgetyve Volumina til Normandiets Historie²⁶. Med ikke mindre Interesse kunde han med Dutheil, dengang Conservator ved Nationalbibliothekets Manuskriptsamling og Medlem af Nationalinstituet, afhandle det Punct af Fædrenelandets Historie, som denne for faa Aar siden ved Udgivelsen af Innocens den Tredies hidtil savnede Bøger og ved en særlig Undersøgelse havde givet nyt Lys, nemlig Dronning Ingeborgs og K. Philip Augusts Skilsmissesag, og han fattede derved selv Planen til en ny kritisk Behandling af dette Emne²⁷. Fra Hjemmet af modtog de Anviisninger og Opmuntring, idetmindste fra Abraham Kall, Moldenhawer og Münter²⁸.

Ved Siden af disse Fagstudier sørgede især Engelstoft ogsaa for sin almindelige Dannelse i betydeligt Omfang. Han og Thorlacius hørte i Paris ligesom i Göttingen Foredrag over Naturvidenskaberne, navnlig over Physik, Chemie, Physiologie og Anatomie²⁹; begge lode sig, formodentlig nærmest med Hensyn til deres Studier i Antiquitets-Museerne, undervise i Tegning³⁰, Engelstoft, der altid satte megen Priis paa en god og reen Haandskrift, rimeligviis ogsaa i Skrivning. Men Engelstoft gik endnu videre. Ligesom han i det Hele havde mere Sands for selskabelig Dannelse og udvortes Anstand end Thorlacius, saaledes benyttede han ogsaa Opholdet i Paris til at lade sig lære at fægte hos en fransk Fægtemester³¹, at svømme paa et Badehuus i Seinen og at ride³²; og han bragte det der-

26 Ifølge Thorlacii Dagbog var det den 14 Febr. 1799, at Gregoire fortalte Engelstoft dette. — 27 Engelstoft, Phil. August, S. 15—16. 35—36. — 28 Thorlacius fik d. 17 Decbr. 1798 Brev fra Moldenhawer, at han skulde søge et Aars Forlængelse. Et Brev fra Münter til Thorlacius og Engelstoft i Fælledskab af 23 Marts 1799 havest endnu. Om Kall nedenfor. — 29 Thorlacii Dagbog MS. i Decbr. 1798 og Januar 1799. — 30 Anf. St. i Slutn. af Novbr. 1798. De betalte 40 Sous for Timen. — 31 Thorlacii Dagbog ad 8 Febr. 1799. Jeg skulde næsten troe, at Engelstoft ogsaa har ladet sig lære at dandse. Jvfr. Gyldenpalms Breve hos Öst I. 75. — 32 Private Meddelelser.

til, at han endnu i senere Aar kunde sidde ret godt tilhest og næsten til Oldingealderen var en god Svømmer. Ogsaa Musik dyrkede han og spillede i sine yngre Aar lidt paa Violin.

4. Ligesom en ny Periode i Pariserlivet begyndte med Foraaret 1799 og varede i omtrent syv Maaneder. Man kunde kalde den Reise-Perioden. Da opløstes for nogen Tid det lærde danske Samfund i Paris. Bugge reiste hjem i Februar, og Müller begav sig i Mai paa Veien til Genf³³. Engelstoft fulgte i Foraaret Hofman-Bang og Hornemann paa deres botaniske Excursion til Pyrenæerne; Thorlacius gjorde derpaa i Sommeren en Tour mod Nordost, og Engelstoft aflagde endelig i Hösten et Besög i Normandiet.

Reisen til Pyrenæerne, som Engelstoft regnede til sine største Behageligheder³⁴, tiltraadtes med hine to Venner den første April 1799. De droge over Orleans, Rochelle og Rochefort til Bordeaux, hvor de ankom den enogtyvende April, opholdt sig en Maanedstid, og fandt en meget venlig Opmærksomhed hos den derværende danske Consul Isaak von Hemert, der paa Clasens Regning gjorde Engelstoft de fornødne Pengefors kud³⁵. De stiftede her ogsaa Bekjendtskab med enkelte franske Lærde, navnlig med Bergeron, som den tiende Mai i Videnskabernes Selskab læste en Afhandling om Medoc og laante Engelstoft sit Manuskript³⁶. Den fireogtyvende Floreal forlode

³³ Ifølge Thorlacii Dagbog gav Bugge sit Afskedsgilde den 3 Febr., og ifølge hans Regnskabsbog afreiste Müller den 24 Mai. — ³⁴ Det siger han selv oftere i sine Breve til Thorlacius, f. Ex. Brev fra Toulouse af 10 Prairial: *Det er vist, at ingen Fornöielse kan lignedes ved den nærværende Reise, og jeg bliver ordentlig hver Dag mere og mere vred paa Dig, fordi Du ei fulgte med.* — ³⁵ Brev til Thorl. MS. af 7, 18 og 24 Floreal. Det sidste viser, at von Hemert havde forstrakt ham 960 Livr. — ³⁶ Neumann, Danskes Reiseiagttagelser II. 282—294. Engelstofts Breve til Thorl. af 13 Prairial og 3 Messidor vise, at han havde virksomme Anbefalingsbreve med fra Gregoire.

de Bordeaux³⁷ for at gaae til Toulouse; men de havde kun tilbagelagt nogle Mile af denne Vei, da de maatte bestaae et Eventyr, der kunde have givet Engelstoft Leilighed til at vise, hvorvidt han havde bragt det i Fægtekunsten. I den lille By Langon traf de sammen med en fransk Kjøbmand fra Lyon, der var yderst opbragt paa Frihedsmændene i sit Fædreland, og da Engelstoft og Hofman ikke nok billigede hans Ytringer, udfordrede han dem; kun fordi de vare Fremmede, sagde han, kunde de undgaae at give ham Satisfaction. De slap da saaledes lykkelig fra den hidsige Franskmand og kom over Agen til Toulouse, hvor de standsede en Ugestid. Her skiltes Hofman-Bang fra Triumviratet for at besøge et Jernværk i Nærheden; men Engelstoft og Hornemann droge over Tarbes til Bagnères de Luchon, hvor de gjenforenedes med Hofman. Engelstoft var paa denne Reise fuld af Munterhed og godt Mod. Müller havde meldt ham, at der i hans første Brev i Neumanns Journal var Noget, som havde stødt de Store i Kjøbenhavn. Fra Tarbes skrev han til Thorlacius³⁸, at han aldeles ikke kunde begribe, hvori det bestod. „Hvad det dog ellers — tilføiede han — er for elendige Veie, vi Lærde maa gaae for at bane os Vei til en saakaldet Lykke, der oftest i Grunden kun er et Phantom; hvis vi faldt paa at ville skrive Satire, saa burde vi vælge os selv til den første Gjenstand.“ Han sluttede Brevet saaledes: „Jeg befinder mig fuldkommen vel, og jeg er slet ikke saa meget au désespoir over den Ulykke, mine Breve skulle have havt, at mishage nogle Store, Gud veed hvilke, at Du jo ufeilbarlig vil modtage Din Ven i en ligesaa munter Sjelstilstand, som Du pleier at see ham.“ I Bagnères bleve de et Par Uger og modtog der Underretning om, at de vare valgte til Medlemmer af Videnskabernes Selskab i Bor-

³⁷ Brev af denne Dato siger udtrykkelig: *I dette Öieblik reise vi. De forekommer mig ikke ganske at stemme med andre mig gjorte Meddelelser. —*
³⁸ Brev af 13 Prairial.

deaux³⁹; men den sextende Juni tog Engelstoft Afsked fra sine Reisefæller, der tænkte paa at gaae til Spanien⁴⁰, og begyndte sin Hjemreise til Paris⁴¹. Denne førte ham over Toulouse og Bordeaux, hvor han vilde personlig takke for sin Optagelse i Selskabet. Fra Toulouse skrev han den eenogtyvende Juni til Thorlacius: „Belav Jer paa at modtage en solbrændt og snart sansculottisk Landsmand i Eders gamle Kreds“. Den tredie Juli stod han i denne Kreds⁴².

Under hele denne Reise havde Thorlacius levet rolig i Paris, hver Dag sysselsat med Studier i Myntkabinettet og Manuskriptsamlingerne. Hans Venner raadede ham meget til at bevæge sig⁴³, især da han led af Underlivs-Besværigheder; thi de holdt alle ret meget af den kjære gode „Thorlak“, som Müller og Engelstoft altid kaldte ham. Den sidste gav ham derhos stadig Efterretning om sin Reise og, da ligeledes Müller var i Færd med at forlade ham, fornuftige Raad i practiske Anliggender, navnlig at søge det Rohde tillagte Stipendium, hvis denne ikke benyttede det⁴⁴. Engelstofts Breve vare alle meget muntre. „Giv Müller, saaledes slutter et af dem fra Bordeaux, mange Haandtryk fra mig, — og rød ikke for meget Manuskripter: det skal ikke være godt for Maven. Vale. Evig Din Engelstoft“⁴⁵. Fra Toulouse skrev han kort efter: „Imens

39 Brev til Thorl. fra Toulouse af 3 Messidor. — 40 Brev til Thorl. fra Toulouse af 7 Prairial. — 41 Kilden til denne Beretning om Engelstofts Pyrenæer-Reise er ogsaa en velvillig Meddelelse fra Hr. Propriétaire Hofman-Bang, skjönt Engelstofts Breve give mange Bidrag dertil. Han holdt ogsaa en Reise-Journal; i et Brev til Thorlacius af 19 Floreal hedder det: *Vi botanisere, see Kunstens og Naturens Producter og skriv Journal*. Men Journalen eksisterer ikke. — 42 Engelstoft havde paa denne Reise mange Bogkjøbs-Commissioner for Moldenhawer. Fra Toulouse sendte han den 26 Mai en Deel Böger til denne, og sex Mynter til Münter, blandt hvilke en gammel-græsk, hvorpaa kunde læses: ΠΕΡ ΙΟΝ. — 43 Meget stærkt især i et Brev fra Engelstoft, dat. Tarbes den 13 Prairial. — 44 Brev til Thorl. af 7 og 19 Floreal omtale dette. Det maa vel være Ulrich Andr. Rohde, Forf. til Bogen de sapientia gnomica. — 45 Engelstofts Brev af 24 Floreal.

jeg reiser saaledes omkring, bliver Du saa lærd i Mynter og Lycophroner, at Du vel ikke snakker andet end bare Græsk til mig, naar jeg kommer tilbage. Saa skal jeg til Straf ramse op alle de Planter, H. H. have lært mig at kjende, ligerviis som Degnen i Erasmus Montanus slog fra sig med Nomen, Pronomen“ o. s. v.⁴⁶. Da Engelstoft fra Tarbes af havde det stolte Syn af Pyrenæerne for sine Öine, udtrykte han sig saaledes: „Jeg er opfyldt med grands pressentiments over de Undere, som mit Öie skal usurpere! — Den, som har mange Sprog i sin Magt, som f. Ex. jeg, tager sine Ord efter Behag af det ene eller det andet, ligesom af en stor Garderobe“⁴⁷. Da nu den muntre „solbrændte og sansculottiske Landsmand“ var kommen til Paris, virkede han vel endmere paa Thorlaci-
cius, og Følgen blev, at denne endelig ogsaa bestemte sig til en Reise. Den eenogtyvende August 1799 tog han Afsked med Engelstoft for at drage gennem Frankrigs nordostlige Provindser i Selskab med Gregoire, og i over to Maaneder reiste han omkring i Lothringen, Franche-Comté og Elsas⁴⁸.

Engelstoft blev ikke længe ene tilbage i Paris. Midt i September kom nemlig Hofman-Bang og Hornemann hjem fra Pyrenæerne, og allerede den sexogtyvende September var Engelstoft igjen paa en ny Fart med Hofman-Bang. Maalet var den Deel af Frankrig, der har saa mange tiltrækkende Min-
der for Danske, — Normannernes gamle Colonie. I Rouen op-
holdt de sig nogen Tid; der blev Engelstoft formodentlig
Medlem af Societé d'emulation⁴⁹; der gjorde begge Bekjendtskab med Noel de la Mourinière, som havde udgivet en Be-

⁴⁶ Brev til Thorl. fra Toulouse af 7 Prairial. — ⁴⁷ Brev til Thorl. fra Tarbes af 13 Prairial. — ⁴⁸ Man har en trykt Beretning af Thorlaci-
cius om denne Reise: Efterretn. om Underviisningens, Literaturens
og Religionsvæsenets Tilstand i Frankrig udenfor Paris. Kbhvn.
1801. Men om Reisen selv giver hans Regnskabsbog MS. meget bedre
Oplysninger i chronologisk Henseende. Den hele Reise kostede ham 172 Rdlr.
— ⁴⁹ Titellbladet paa Bogen om Phil. August.

skrivelse over Nedre-Seine-Departement, arbejdede paa et Værk over Fiskerierne, forstod noget Islandsk og interesserede sig for de nordiske Sprog. Reisen i Normandiet paa en Tid, da Træfrugten indsamledes, var i høieste Maade behagelig, og Engelstoft holdt en meget lærerig Journal, som dog desværre er tabt⁵⁰.

5. I Efteraaret 1799 samledes Engelstoft og Thorlacius atter i Paris. Sidstnævnte kom den sjette November tilbage fra sin Reise med Gregoire⁵¹. De forefandt Breve fra Danmark, som just ikke bragte gode Tidender. Jacob Thomsen gav Efterretninger om den nye Trykke-Lov i de stærkeste Udtryk⁵²: „Hertugen, hed det, skal være Skyld i det Hele; han ligger hele Sommeren paa det skjønne Als og har altsaa Tid til at udruge skjændige Forordninger og correspondere med sin Ven Platner herom. Han skal da ved Brandts Afgang om fjorten Dage være Storcantler af Titel og forestaae Cancelliet“. Müller skrev blandt andet⁵³: „Du spørger mig, kjære Engelstoft, om Nogen skjælder Dig for Democrat. Jeg maa da sige Dig, at Münster sagde mig forleden, han frygtede, at Hertugen havde fattet nogen Mistanke til Dine Principer. Hvem der har sat sligt i ham, eller om hans egen Viisdom troer at have lugtet det af Dine Breve, veed jeg ei“⁵⁴. Tanke-Censuren var saaledes ogsaa kommen og havde sine Helte! Under disse Omstændigheder tænkte Engelstoft og Thorlacius paa at forlade Frankrig. En tidligere projecteret Schweizer-Reise blev

50 Alt efter godhedsfuld Meddelelse af Hr. Proprietair Hofman-Bang. Jeg har slet ingen andre Beretninger om den normanniske Reise. — 51 Thorlacii Regnskabsb. — 52 Brev til Thorl. og Eng. dat. Kjöbenhavn den 28 og 30 Septbr. 1799. Heri omtales ogsaa H. C. Ørsteds Doctordisputats og Meninger om den af Westerbo og Spleth. — 53 Dette Brev har, som sædvanligt i Müllers Breve, ingen Datum; men maa være fra denne Tid omtrent. — 54 Thorlacii Regnskabsbog har ved den 8 Januar 1800 disse Ord: *Heiberg exileret*.

der intet af⁵⁵, og da Tilstanden i Italien saa at sige spærrede Adgangen dertil, havde de Lyst til at besøge England. Müller var lykkelig kommen over Kanalen, og var fra de britiske Öer i September vendt hjem til Kjöbenhavn⁵⁶. Hofman-Bang havde villet forsöge det samme: i October begav han sig med Dili-gencen fra Paris til Calais; men da han paa Veien yttrede sig med Deeltagelse over Bonapartes Ankomst til Frejus, blev han af en engelsk Spion angivet for at være Jacobiner, og det blev ham forbudt at komme i Land i Dover⁵⁷. Han vendte alt-saa tilbage til Paris, hvor han nu den fölgende Vinter i nogen Tid blev nöie iagttaget af det franske Politie, fordi han — havde gjort en Reise til England⁵⁸.

Disse Erfaringer bestemte Engelstoft og Thorlacius til at opgive ogsaa den engelske Reise og blive i Paris. I denne tredie og sidste Periode af omtrent syv Maaneder boede de aller sammen, og fortsatte i Vinteren 1799—1800 deres Studier, som det synes, paa en selvstændigere Maade. Efter endte Læ-reaar levede de som unge Videnskabsmænd, Engelstoft som Medlem af to franske Academier, i Frankrigs Hovedstad⁵⁹. Han fölte sig mere og mere hjemme i Paris; han havde aldeles til-

55 Brev fra Eng. til Thorl. dat. Toulouse 3 Messidor siger: *Jeg er bange, at der bliver intet af vor schweizerske Reise; det seer ikke ud dertil.* Dette er alle de Antydninger, jeg derom har fundet. — 56 Brev fra Mül-ler til Thorl. dat. London den 2 Juli. — 57 Hans Medreisende, Urban Jür-gensen, slap derimod ind. — 58 Ogsaa hjemme gjorde denne Begivenhed Op-sigt og foranledigede en moersom Feiltagelse. P. E. Müller fortæller Thor-lacius (i et udateret Brev fra Slutn. af 1799), at Niels Bang, der var meget langt fra Democratismus, havde søgt en Auscultant-Plads i Rentekammeret og faaet Afslag for sine „jacobinske Principer, der havde foranlediget hans Bortviisning fra England“. Han beviiste aldrig at have været i Frankrig, og — at han blev forvexlet med Niels Hofman-Bang! — der nu blev noteret som Jacobiner. Denne Niels Bang, senere Eier af Sparresholm i Sjælland, kunde muligens være den ovenfor Side 17, Note 12 omtalte. — 59 Brev fra Mün-ter til Engelstoft og Thorlacius, dat. 16 Novbr. 1799, omtaler dette Liv i „*Videnskabernes Skjöd*“, anviser dem lærde Arbeider og giver Bogkjöbs-Commissioner.

egnet sig Sproget (skjönt han aldrig vandt den rette Accent) og talte det med Færdighed; han havde tilegnet sig den franske Livlighed, Munterhed og Bevægelighed; han blev savnet, naar han i nogen Tid ikke indfandt sig paa de vante Steder, og selv Værtinden i den Restauration i Palais Royal, hvor han pleiede at spise, glemte ikke at spørge om „le petit blond“, naar hun ikke saae ham. Han levede sig ind i Pariserlivet, vandt Interesse for de offentlige Begivenheder, og blev Öienvidne til den mærkeligste af dem. Han var tilstede i St. Cloud den attende Brumaire 1799, da Bonaparte traadte ind i de Femhundredes Forsamling, og han blev berørt af Generalens Kaaarde eller Kjole, da denne forbitret gik ud til sine Soldater; han hørte fra Forsamlings-Salen Bonapartes Tale til disse Soldater, og han maatte springe ud af Vinduet, da Grenadererne marcherede ind for at udjage Folkerepræsentanterne med Bajonetten⁶⁰. Snart blev Frankrig forvandlet til en Leir for de to Hære, med hvilke Førsteconsulen vilde erobre den Fred, som Fyrsterne nægtede Republikken.

Alt dette foregik under Engelstofts Öine, og Begivenhedernes Storhed kunde vel holde ham skadesløs for den opgivne italienske, schweitzerske og engelske Reise. Han tænkte endog paa at blive i Paris, naar Thorlacius i Foraaret skulde reise hjem⁶¹. Men da hans Skrift om Dronning Ingeborgs Skilsmisssag imidlertid var bragt saa vidt, at der ikke kunde være mere at søge i de franske Bibliotheker, da han ved et Besøg i Corbeil havde beseet den ulykkelige Dronnings Kirke og staaet paa den Jord, der modtog hendes Stöv⁶², da Stipen-

⁶⁰ Ofte hørt Fortælling af Engelstoft selv. I Thorlacii Regnskabsbog ere disse Dages Begivenheder kort antydede, og Nogle have meent, at ogsaa han havde været Öienvidne dertil. — ⁶¹ Et (udateret) Brev fra Müller til Thorlacius af denne Tid siger: *Jeg har mange Spørgsmaal at gjøre Engelstoft. Først om hans littéraire Arbeider, dernæst hvorfor han ei vil gaae hjem med Dig.* — ⁶² Engelst Phil. Aug. S. 280. Denne Tour til Corbeil foretog Engelstoft i Foraaret 1800, altsaa kort før sin Afreise. Han

dierne og Understøttelsen fra Danmark snart vare udløbne, og da hans øvrige Venner allerede vare borte⁶³ og længtes efter ham, som han efter dem: saa blev denne Tanke opgivet. P. E. Müller især saae Gjenforeningen med Længsel imøde. „Hvor glæder jeg mig, skrev han, til at see Dig igjen til Foraaret, gode Thorlak! Ogsaa Engelstoft følger med, haaber jeg. Han og Du ere mine egentlige akademiske Venner. Dette Baand vorder stærkere, jo længere det varer, og vor Bane, haaber jeg, vil stedse føre os ved hinandens Side. Som Mænd, Fædre, Oldinge skulle vi da, hvis Skjæbnen vil, fortsætte vor Omgang og forsøde mangen Time for hinanden“⁶⁴.

Det blev da besluttet, at Engelstoft og Thorlacius vilde vende hjem, som de vare dragne ud, i hinandens Selskab. Münter og Kall ilede med at give dem deres sidste literaire Commissioner. Den første skrev i denne Anledning selv og lod Müller skrive for sig i April og Mai: han skulde have Efterretninger og Tegninger til en Afhandling, som han nylig havde læst i Videnskabernes Selskab, Materialier til sin Historie af Tempelherrernes Proces, o. desl.⁶⁵ Kall forlangte endnu senere fra Engelstoft Oplysninger om Haandskrifterne af den bekjendte Roman, *Robert le Diable*, og den sjette Juni 1800 meddeelte Engelstoft disse i et Brev af hans sædvanlige Elegance, — det sidste fra Paris⁶⁶.

Et Par Dage senere forlode Engelstoft og Thorlacius Frankrigs Hovedstad, og den tiende Juni passerede de gjennem St. Menchould. Derfra gik Veien over Verdun, Metz og Worms til Maynz, hvor de indtraf paa Marengo-Dagen, den fjortende

vilde lægge den sidste Haand paa sit Skrift under det friske Indtryk af at have seet Noget med egne Öine. — 63 Thorlaci Regnskabsbog ad 9 Marts: *Hornemann og Rathke reise imorgen Kl 4*. Samlest. ad 19 Marts: *Skrevet til Riisbrigh med Hofman*. — 64 Brevet er uden Datum, men maa være fra Begyndelsen af Aaret 1800. — 65 Münters eget Brev er af 5 April 1800. P. E. Müllers er af 10 Mai s. A. — 66 Et temmelig udførligt Brev, som nu tilhører Registrator Kall Rasmussen. Jeg nævner det igjen nedenfor.

Juni. De ilede fremdeles gjennem Frankfurt, Cassel og Münden til det kjære Göttingen, der nogle Dage fængslede dem; derpaa over Halberstadt, Magdeburg, Brandenburg og Potsdam til Berlin. Den otteogtyvende Juni droge de ind i denne Stad, hvorfra de efter et kort Ophold vendte hjem til Fædrelandet⁶⁷.

III.

Denne Livsperiode var sluttet. Nu fulgte den mindre poetiske, hvori den unge Mand maa søge sig en Virkekreds, der ikke alene tiltaler ham, men ogsaa giver ham Opholdet. Men endnu medens Engelstoft og hans Venner vare i Udlandet, havde formaaende Velyndere hjemme i denne Henseende tænkt paa ham og paa dem.

Moldenhawer havde fremfor Nogen været virksom i sine Bestræbelser. Han havde allerede i Slutningen af Aaret 1799 det Haab, at faae Müller ansat som Adjunct i det theologiske Facultet og at skaffe saavel denne som Engelstoft og Thorlacius Pladser i et af ham projecteret Professor-Seminarium¹. En saadan Stiftelse skulde nemlig efter hans Plan knyttes til Comunitetet ved Reform af Decanaterne: istedenfor de tolv Decani skulde der kun være sex, og alle Vicedecanater skulde ophøre, hvorimod de sex nye Decani skulde være forpligtede til at holde Forelæsninger og derfor nyde en Gage af to hundrede Rigsdaler aarligt²; paa denne Maade skulde unge Mænd af Lærdom og Talent danne sig for det academiske Catheder, og navnlig skulde

⁶⁷ Thorlacii Regnskabsb. viser, hvilken Dag de vare paa hvert Sted.

¹ Brev fra Müller til Thorlac. uden Datum, men ganske vist fra Slutningen af 1799. — ² Brev fra Müller til Thorlac., udateret, men fra Slutn. af 1799 eller Beg. af 1800, indeholder denne Beskrivelse af Moldenhawers Plan, der dengang ansaaes for aldeles sikker. Müller kalder Stiftelsen „en *Planteskole for academiske Docenter*“.

Engelstoft ansættes i Historien, Thorlacius i Philologien og Müller i Theologien. Men denne hele Plan, der syntes Udførelsen nær, var bleven liggende hos Universitetspatronen, Hertugen af Augustenborg, og kom ikke videre. Derimod havde man faaet officiel Bekjendtgjørelse om Stiftelsen af et andet lærd Seminarium for Lærere ved de lærde Skoler, det saa kaldte pædagogiske Seminarium³, og Docentpladserne ved dette vare endnu ikke alle besatte⁴.

Saaledes stode Sagerne i denne Henseende, da Engelstoft og Thorlacius i Sommeren 1800 kom til Kjöbenhavn. Abraham Kall havde forud gjennem Brun Juul tilbudt Engelstoft foreløbig at tage Bolig hos sig; men denne havde höflig afslaaet Tilbudet, da han for det første havde isinde kun at blive i Kjöbenhavn et Par Uger for at hilse paa forskjellige Herrer⁵. Den Modtagelse, Engelstoft fandt, var just ikke allevegne meget lovende: Hertugen troedes at være bleven noget mistænkelig mod hans Grundsætninger, og Grev Reventlov var meget vred over nogle Yttringer i hans første Brev til Neumann, som var trykt. Hvad det var, der havde vakt Grevens Vrede, skal nu neppe Nogen, der læser hiint uskyldige Brev, være istand til at sige⁶; men vist er det, at Reventlov yttrede sig

3 Brev fra Müller til Thorl. uden Datum, men rimeligviis fra Begyndelsen af 1800. Her hedder det: *Planen ligger endnu hos Prindsen; saasart bare Hans Durchlaughtighed finder for godt at sende den til Prof. Moldenhawer, saa opsættes Forestillingen strax, og Sagen kan i fjorten Dage være bragt i Rigtighed.* Dernæst omtales Planen til Seminariet, som kaldes en „*synderlig Ting*“, og endelig yttres Frygt for, at Sverdrup, der ikke vilde blive i Christiania, kunde være Engelstoft en farlig Medbeiler til Decanaten. — 4 Collegialtid. 1799, S. 752—761, publicerede den 30 Novbr. Planen for Seminariet, der allerede den 28 Juni var approberet af Kongen. Collegialt. 1800 S. 61 og 64 har nogle Lærerbesættelser. — 5 Brev fra Engelst. til Abr. Kall, af 6 Juni 1800 fra Paris. — 6 Jeg veed ikke, hvilken af de to Ministre Reventlov der menes, Chr. Ditl. eller Cai, dog skulde jeg snarest troe, at det er den sidstnævnte. Man har formodet, at det, der havde stødt ham, skulde være en Yttring om to unge Grever Reventlov, der studerede i Kiel; men om dem læses S. 36 blot disse Ord: *Blandt Reinholds Tilhørere ere*

mod Engelstoft paa en Maade, som gik ham meget nær og oprørte ham i den Grad, at han i sin ungdommelige Heflighed og Overilelse tilintetgjorde de fleste af sine Reise-Antegnelser⁷. Engelstoft forlod derefter gjerne Kjöbenhavn⁸, og gik rimeligviis til Jylland for i nogen Tid at söge Ro og Hvile hos sin Fader og Familie.

Efterat være vendt tilbage til Hovedstaden, fandt Engelstoft sig imidlertid efterhaanden bedre tilrette i Forholdene. Han fattede Tidsaanden, fulgte den og vändt Interesse for den. Underviisningsvæsenet blev dengang betragtet med særdeles Opmærksomhed i alle de Lande, hvis Fyrster vilde kappes med Joseph den Anden, og til dem hörte Danmark. Engelstoft blev Lærer ved det Schouboeske Institut, fandt deri for det förste Tilfredsstillelse selv og tilfredsstillede Andre⁹. Dernæst indtraf i Foraaret 1801 den store Begivenhed, der gav det danske Folk ligesom en Opvækkelse, Söeslaget paa Kjöbenhavns Rhed, — og Engelstoft blev Underofficer ved det ældre Studentercorps¹⁰. Om Efteraaret paatog han sig at levere Programmet til Examen i Schouboes Skole, og han skrev da om den Priis, som den nordiske Oldtid satte paa Legemsövelse, — alter ganske i Tidens Smag. Thi Regjeringen interesserede sig levende for gymnastiske Övelsers Indförelse i Skolerne, og Engelstoft, der tidlig traadte i Forbindelse med Nachtegall, understöttede stedse dennes Bestræbelser, forsaavidt det stod til ham.

Engelstoft boede ved denne Tid hos Nyerup paa Regentsen og levede meget i Nyerups Huus. Herhen forplantede

ogsaa to Grever Revent Lov fra Kjöbenhavn, to artige unge Mennesker. Jeg skulde derfor snarere troe, at Engelstofts Yttringer S. 44—46 om Misgreb ved Reformen af Kirkeskikkene i Holsten havde gjort Cai Reventov vred. — 7 Meddelelse fra en af Engelstofts samtidige Venner. — 8 Ifölge Brevet til Abr. Kall af 6 Juni. Hvor Engelstoft opholdt sig under sin Fraværelse fra Kjöbenhavn, er dog ikke ganske sikkert. — 9 Kjöbenh. Skilderie 1829 no. 36, en Opsats af Engelstoft om Schouboe. — 10 Badens Journ. IX. 136—37. Kgl. Rescript af 27 Marts 1801.

han enkelte franske Skikke, der behagede ham; thi skjøndt han aldrig, som Thorlacius, var fransksindet eller Beundrer af Napoleon i politisk Henseende, saa var han dog meget indtaget af det Selskabelige hos Fransk mændene. Medens han logerede hos Nyerup, gav han saaledes undertiden franske Chokolade-Déjeûnéer for sine Venner. Thorlacius, Müller, I. W. Hornemann, Nachtegall, Werlauff o. A. samledes ved saadan Leilighed hos ham¹¹.

Nyerup havde imidlertid allerede offentlig bebudet¹² det i Frankrig udkastede Skrift om Philip August og Ingeborg, og det udkom i Sommeren 1801. Denne Afhandling var vistnok udarbejdet med Kritik, Lærdom og omfattende Benyttelse af de franske Bibliothekers Skatte; men hvad der dog allermeest karakteriserede den, var en vis fransk Lethed og Ziirlighed, der endnu ikke allevegne naturligt havde ladet sig forene med Modersmaalets nordiske Aand, og derfor hist og her gav Stilen et noget fremmed Anstrøg. Dette lærde Skrift gjorde ikkedestomindre megen Lykke: det læstes som en Moerskabsbog, og gav Exemplet paa en Forening af Grundighed og Smag, som var sjelden dengang, og altid vil blive det.

Endelig vilde Engelstoft ogsaa i dette Aar første Gang forsøge sig som academisk Docent. I Sommersemestret 1801 anmeldte han Forelæsninger over nordiske Antiquiteter som Indledning til et Foredrag over Fædrenelandets Historie, og da de i dette Halvaar udentvivel ikke kom istand, gjentog han Anmeldelsen¹³ ogsaa for det følgende, ligesom han samtidig tilbød

¹¹ Meddelelse af Samtidig. Neumann var borte: blev allerede i December 1799 Præst i Norge. — ¹² Lærde Efterr. 1800. No. 31, S. 489, altsaa i Slutningen af Juli 1800, eller nogle Uger efter Engelstofts Hjemkomst. — ¹³ Den lyder dog ikke ganske eens i Lectionscatalogerne. I Sommersemestr. 1801 hedder det: *succincta antiquitatum domesticarum expositio*: jvfr. Univ. Journ. IX. 86.; i Vintersemestr. 1801—2 derimod: *res publica et privata veterum Scandinavorum*. Men det er dog vist samme Forelæsning.

de unge Studerende hjemme hos sig selv Veiledning i latinske Tale- og Skriveøvelser. Det kan neppe omtvivles, at Engelsefts Forelæsninger maa have vundet Bifald, og Semestret var endnu ikke tilende, da han fik offentligt Kald til en Virksomhed, hvortil hans Lærdom og Talent privat havde opfordret ham.

2. Et saadant Kald havde hans oftnævnte Jævnlige og Venner allerede modtaget. Thorlacius var den tyvende Februar 1801 bleven udnævnt til Lector i de gamle Sprog ved Seminariet for de lærde Skolers Lærere og den ottende Mai næstefter til Lector ogsaa ved Universitetet i det græske Sprog; Peter Er. Müller blev i samme Aar den treogtyvende October Professor extraordinarius i Theologien¹⁴, da just en ny og fjerde Docentpost i det theologiske Facultet skulde oprettes¹⁵. Meget uheldigere vare Vilkaarene for Engelseft. Ikke alene de to historiske Lærerpladser ved Universitetet vare besatte med endnu kraftfulde Mænd, Abraham Kall og Kjerulf, men ogsaa den historisk-geographiske Docentplads ved det nye Seminarium var for over Aar og Dag siden bortgivet til den sidstnævnte¹⁶.

Men Engelseft havde stadig bevaret Moldenhawers Gunst, og han forstod efter sin Hjemkomst at udslette Hertugens Mistanke til hans politiske Rettroenhed. Begge interesserede sig for ham, og vilde bringe ham ind paa den academiske Bane, om de end ikke strax kunde tilbyde ham just de fordeelagtigste Vilkaar. Den tiende Marts 1802 udfærdigede Hertugen som Universitets-Patron en Skrivelse til Consistorium, hvori han anmeldte, at Kongen samme Dag havde udnævnt Engelseft til Adjunct i Historie og Geographie ved det philosophiske Facultet,

¹⁴ Colleg. Tidend. 1801, S. 127, 301 (men i Univ. Journ. IX. 137 angives den 22 April for Thorlacii Ansættelse ved Universitetet), 685. —

¹⁵ Müllers Autobiogr. MS. — ¹⁶ Nemlig den 24 Januar 1800, da Moldenhawer blev Director for Seminariet, Kjerulf, Wad og Linderup Inspectores, Sander Professor, og Bruun Lector derved. Colleg. Tid. 1800, S. 61, 64.

dog indtil videre uden Lön: som Adjunct skulde Engelstoft efter Anviisning af Professorerne i Historien ved de to aarlige philologiske Examina tage Deel i Examination og Censur, og ved Aarets Ende skulde Professorerne indberette til Patronen, hvilke Candidater han havde prøvet, og hvorvidt de vare tilfredse med hans Tjeneste¹⁷. To Dage efter udgik til det philosophiske Facultet det Kongelige Rescript om hans Udnævnelse, og under samme Datum blev Thorlacius Professor i Latin og Græsk, dog saaledes at Græskten skulde være hans Hovedfag, da Jac. Baden endnu havde den latinske Profession¹⁸.

Saaledes var Engelstoft i en Alder af lidt over syvogtyve Aar indtraadt i offentligt Embede. Som Adjunct læste han i tvende Semestre deels over den nyere almindelige Historie efter Büsch's bekjendte Haandbog, deels over de historiske Hjælpevidenskaber, ligesom han og vedblev privatissime at tilbyde sin Veiledning ved latinske Skriveøvelser. Dette Privatissimum har maaskee i en Tidsalder, da Færdighed i Brugen af det latinske Sprog endnu gjaldt for en Anbefaling, givet ham nogen Indtægt; men det vigtigste Bidrag til sine Livsfornødenheder hentede han fra sin fortsatte Underviisning i Schouboes Institut, blandt hvis Lærere han indtog en udmærket Plads¹⁹. Det var ogsaa i denne Stilling, at han samme Aar skrev det andet Examens-Program, nemlig Afhandlingen om den offentlige Opdragelses Indflydelse paa at fremkalde og styrke Kjærlighed til Fædrenelandet, et

17 Consistor. Copiebog. Professorerne skulde indberette, hedder det, „hvad de have fundet at udsætte paa hans Spørgsmaals og Examinationsmethodes Passelighed og hans Censurs Nöiagtighed og Retfærdighed.“ Man seer, at det er den samme Idee, der oprindelig tænktes udført ved Skolerne i Forholdet mellem Overlærere og Adjuncter, men som aldrig har kunnet lade sig udføre, fordi den er grundet i et mærkeligt Ubekjendtskab med Forholdene og en ligesaa mærkelig Mangel paa almindelig Menneskekundskab. — 18 Colleg. Tidend. 802, S. 173. Thorlacii Autobiogr. MS. — 19 Jeg har af Schouboes egen Mund, mens jeg i en meget senere Periode var Lærer ved denne da fornyede Anstalt, hørt Adskilligt om, i hvilken Grad Engelstoft var en Støtte og Prydelse for hans Institut.

Emne, der meget interesserede ham og til hvilket han senere med fornyet Kraft vendte tilbage.

Riisbrighs og Jacob Badens Entledigelse havde i det næste Foraar 1803 et betydeligere Avancement til Følge i det philosophiske Facultet. Men ingen af dem vare Historikere, og det vilde saaledes ikke have gavnet Engelstoft, hvis ikke Hertugen havde benyttet Leiligheden til dog idetmindste at skaffe ham en Anciennet, der i Tiden kunde komme ham tilgode. Den tyvende April 1803 tilskrev imidlertid Universitets-Patronen Consistorium, at Kongen samme Dag havde udnævnt Engilstoft til Professor *historiarum extraordinarius*, dog fremdeles uden Løn indtil videre²⁰. Den toogtyvende April fulgte den formelige Kongelige Resolution: Riisbrigh blev afløst af Tresschow og Baden af Thorlacius, der nu, ikke ganske efter eget Ønske, maatte forlade det græske Professorat, og begge disse tilligemed Wolf, Kjerulf og Wad bleve Ordinarii; Engilstoft blev *Extraordinarius* men — uden Gage²¹.

Men den Gage, som Hertugen ikke kunde skaffe ham fra Universitetet, havde han allerede været betænkt paa ad anden Vei at lade ham tilflyde. Netop Ugedagen efter hiin store Forandring ved Universitets-Professoraterne bragte Engilstoft en ny Promotion. Da nemlig Nyerup tiltraadte sit Embede som virkelig Bibliothekar ved Universitetsbibliotheket, hvor han allerede i syv Aar havde været succederende Bibliothekar, og saaledes maatte afgaae fra det Store Kongelige Bibliothek, blev Engilstoft paa Forestilling af sin bestandige Velynder Moldenhawer

²⁰ Consistor. Copiebog. Hertugen skriver udtrykkelig, at Udnævnelsen er af 20 April. — ²¹ Colleg. Tid. 1803, S. 270. Er det ikke grundet i Hertugens Stridigheder med Cancelliet, at han stedse har en tidligere Datum for Udnævnelserne end den officielle, fra Cancelliet udgaaende? — Thorlacius blev saaledes vel allerede nu *Ordinarius* (P. E. Müller først den 30 Mai 1806); men hans *Autobiographie* MS. viser, at han meget nødig gav efter for Hertugens Villie, at han skulde ombytte Græskens med Latinens.

den niogtyvende April udnævnt til anden Bibliotheks-Secretair ved dette²².

3. Efterat Engelstofts Stilling saaledes var bleven bestemt og gjorde Fordring paa hans udeelte Kræfter, nødtes han til at drage sig tilbage fra den ham saa behagelige Syssel som Lærer ved Schouboes Institut. Nogle have endog meent, at det underhaanden blev ham forbudt at fortsætte denne Virksomhed, og at dette Forbud kunde have været grundet i de offentlige Skolers Jalousie mod den private²³. Men sin Interesse for denne bevarede han stedse og leverede endnu i dette og det følgende Aar tvende Afhandlinger som Indbydelses-Skrifter til Institutets offentlige Examina: 1803 Afhandlingen om Brochmands Rectorat og 1804 den om Kjöbenhavns Stilling og Farer, da det i Begyndelsen af Frederik den Fjerdes Regjering blev angrebet. Begge disse Arbejder vare nærmest en Frugt af Engelstofts Bekjendtskab med det Store Kongelige Bibliotheks historiske Haandskrifter²⁴.

Man vilde, at Engelstoft skulde samle sine Kræfter for det academiske Catheder og havde store Forventninger om, hvad hans Talenter der vilde kunne udrette. Den beröimte Abraham Kall havde med al sin dybe Lærdom ikke noget tiltalende Foredrag; Kjerulfs ikke sjeldent smagfulde Fremstilling lokkede dog sparsomt Historikere ex professo til hans Höresal, og et Auditorium, som Frederik Sneedorffs forud havde været, var nu aldeles ukjendt. Men Engelstoft var aabenbart Sneedorffs Aandsbeslægtede: den samme classiske Dannelse, den samme Letthed og Elegants i Foredraget, den samme eller en endnu større Idee-Rigdom. Efter fremmede Universiteters her sjeldnere fulgte

²² Werlauffs Bibl. Hist., And. Udg., S. 292. Colleg. Tid. 1803, S. 286—287. — ²³ Mundtlig Meddelelse. — ²⁴ Werlauffs Bibl. Histor., S. 313.

Mönster indledede og indbød Engelstoft som Professor ved særlige Skrifter til sine første Forelæsninger: i Foraaret 1803 udgav han i denne Anledning en Afhandling de pretio literarum Romanarum nostra ætate rite æstimando, og i Efteraaret en kort systematisk Oversigt over Indholdet af den anmeldte Forelæsning over de historiske Videnskabers Encyclopædie. Det første af disse Skrifter blev i en noget stødende Hofmestertone bedømt af Professor Niels Schow²⁵, der udentvivel har anset Historikerens latinske Skriveøvelser for et Streifetog ind paa Philologernes Gebet, og besynderligt nok havde endeel at udsætte paa Engelstofts latinske Stil²⁶; men det fandt paa andre Steder meget Bifald og blev endnu over en Menneskealder senere erindret med Berømmelse²⁷. Det andet Skrift turde vel være mærkeligere som et Bidrag til Kundskab om Forfatterens daværende videnskabelige Udvikling end just ved sig selv. I hiin Oversigt vare nemlig ikke alene samtlige statistiske Discipliner i stort Omfang optagne, men det hele System af disse var derhos ordnet paa en Maade, som endnu ingenlunde var almindelig i de dengang brugte Compendier af den Achenwallske Skole, om end Schlözer allerede havde viist Veien til en mere frugtbar Behandling²⁸. Overhovedet yttrede Engelstoft tidlig Forkjærlighed for de politiske og öconomiske Videnskaber, og han læste i Aarene 1804—1806 bestandig over Statistiken, skjönt Kjerulf til samme Tid holdt lignende Foredrag.

Engelstofts academiske Forelæsninger vandt særdeles Bifald. Til deres almindelige Character hørte ikke saameget en

²⁵ Lærde Efterretn. 1803, S. 423—47 og 467—477. — ²⁶ Recensioen er nok ogsaa rettet mod Thorlacius; thi i Indledningen doleres over Universitets-Programmernes tiltagende Slethed, siden Baden ophørte at skrive dem, hvorhos den Sætning fremsættes, at *Programmets Forfærdigelse aldrig skulde overlades unge Mænd*. — ²⁷ Blev oversat i Egeria I. 2. S. 398 fg. Jvfr. Öst's Materialier III. (1837) S. 971, hvor det kaldes: *Engelstofts gyldne Afhandling*. — ²⁸ Acta Consistorii ad 4 Octbr. 1803 vise, at Engelstoft erholdt fri Tryk til denne Afhandling.

Masse af nye Oplysninger, en udførlig Fremstilling af Enkelthederne eller en omfattende Benyttelse af alle de Data, som Litteraturens mere forborgne Skatte kunde tilbyde, som snarere noget særdeles Opvækkende, der satte Tilhørerne levende ind i Situationen og spændte deres Opmærksomhed ved nye Synsmaader, Reflectioner og historiske Paralleler. Historien var ham en Viisdomslære i Exempler, et indtrængende Vidnesbyrd om en højere moralsk Verdens-Styrelse, og han gjentog oftere de Ciceronianske Ord: *Historia est testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, magistra vitae, nuncia vetustatis*²⁹. Derfor fremhævede han saa gjerne det Lærerige i Historien, anbefalede at søge Idealer for sin Livsplan især i den græske og romerske Oldtid, og lagde ingen Skjul paa, at den yngre Plinius var hans eget³⁰. Ogsaa Forelæsnningernes Form havde noget Piquant: hine Reflectioners Resultater bleve ofte givne i sententiøse Udsagn, snart af de gamle Classikere³¹, snart af den nyere franske Philosophie, og derhos med en Livlighed, der syntes at nærme sig Improvisering, og en vis Numerösitet, der stundom gik over til virkelig Veltalenhed. Dette sidste blev dog mere bemærket, naar man læste de paa hans Collegier nedskrevne Hefter, end strax under det mundtlige Foredrag, fordi Engelstoft i sin Omsorg for en smuk Form oftere søgte efter Udtrykket og standse i Talens Løb. Men høist tiltrækkende vare hans Forelæsninger altid, saalænge han bevarede sine Aandskræfter usvækkede.

²⁹ Cic. de Orat. II. 9. — ³⁰ Univ. Ann. 1808. II. 262—65. —

³¹ Hyppigt f. Ex. af Virgilius, der er saa rig paa saadant. Det er derfor ogsaa ganske mærkeligt, at Engelstoft, der ellers ikke, som Thorlacius, paa deres Reise og især under Opholdet i Paris kjøbte synderlig Bøger, dog allerede fire Dage efter Ankomsten til Paris *kjøbte sig den Didotske Virgil paa bedste Papir, net indbundet, for en Krone*, som det hedder i Thorlacii Dagbog ved den 14 Novbr. Selv Bindet om denne Bog havde han forliebet sig i: da han vilde have et ret smukt Exemplar af sit Priisskrift om Qvindekjønnet, skrev han d. 27 April 1799 fra Bordeaux til Thorlacius i Paris og bad ham at lade det indbinde „i grønt Bind med forgyldt Snit, ligesom den Virgil, jeg kjøbte hos Didot“.

4. Men Engelstofts Virksomhed som academisk Lærer og som Skribent blev fra Begyndelsen af og næsten gennem hele Livet ofte afbrudt og altid hæmmet ved andre Sysler eller Embedsforretninger, der for en stor Deel tilintetgjorde de Forventninger, han i begge Henseender saa tidlig havde opvakt. Allerede i sit første Professor-Aar hindredes han i at begynde sine Sommer-Forelæsninger i rette Tid, og i det næste Foraar maatte han ganske opgive at holde dem.

Da Engelstoft i Sommeren efter sin Hjemkomst til Fædrelandet besøgte sin Fader i Næsborg Præstegaard³², fandt han den sexogtredsindstyveaarige Mand endnu ved Helbred, og Gjenforeningen efter den lange Adskillelse oplivede dem begge; og da Engelstoft i det følgende Aar skrev den smukke Tilsegnelse foran sin Bog om Philip August og Ingeborg, sluttede han med de Ord: „Gid Deres Börn silde maae begræde en Fader, Ynglingen en Lærer, den Fattige en Menneskeven.“ Men det sønlige Önske blev ikke opfyldt. Omtrent halvandet Aar efter døde Provst Engelstoft den femtende Februar 1803³³ i en Alder af næsten niogtredsindstyve Aar. Faa Dage derpaa skrev Engelstoft nogle Mindeord over ham til Optagelse i Lærde Efterretninger, og senere synes han, for at ordne den Afdödes Anliggender og Boets Mellemværende med den nye Præst³⁴, at have gjort en Reise til Jylland, hvor Opholdet blev saa langvarigt, at den sædvanlige Tid for Sommer-Forelæsningerne var begyndt, før han kunde vende tilbage³⁵.

I det næste Foraar 1804 tilbød sig for Engelstoft en

³² See ovenfor Side 32. — ³³ Lærde Efterretn. 1803 S. 110—112.

— ³⁴ Paa selv samme Dag, da Engelstoft blev Professor, den 22 April 1803, blev Niels Lassen Thorning, hidtil Capellan i Volstrup og Hörby i Aalborg Stift, Faderens Eftermand som Præst i Næsborg, Salling og Oudrup (Colleg. Tid. 1803. S. 269) og ægtede senere sin Formands Datter, Ingeborg Marie. —

³⁵ Dette sees bestemt af Lectionscataloget, der siger: *De itinere redux publice notitiam Scandinaviae etc.* Men hvorhen Reisen var gaaet, er strengt taget kun en Formodning.

beqvem Leilighed til at kunne besøge Italien, som han under sit tidligere Ophold i Udlandet ikke havde seet. En rig Godseier, Generalkrigscommissair von Schmidten, ønskede sig en Ledsager, der kunde holde ham med Selskab og være hans Tolk; han vilde gjerne bære Reiseomkostningerne for en saadan, og henvendte sig til Engelstoft. Der var foruden denne to Professorer i Historien ved Universitetet, saa at hans Plads vel for en kort Tid paa dette Sted kunde udfyldes, og ved det Store Kongelige Bibliothek paatog Nyerup sig at udføre hans Forretninger³⁶, et Hverv, hvori ogsaa Molbech efter Moldenhawers Anviisning privatim fik nogen Deel³⁷. Engelstoft modtog altsaa med sine Foresattes Samtykke det ham af von Schmidten gjorte Tilbud.

Reisen foretoges i Sidstnævntes egen Vogn og var i det Hele meget beqvemt og herskabeligt indrettet. Veien gik gennem Tydskland; men om dens nærmere Retning og övrige Mærkeligheder er intet bekjendt. Engelstoft havde vel ikke af sine tidligere Reisejournalers Skjæbne ladet sig afholde fra ogsaa nu at holde en Dagbog; men af denne er intet levnet uden et lidet Brudstykke, rimeligviis skrevet under det behagelige Ophold i Wien, og dette angaaer egentlig ikke Reisen selv, men indeholder kun nogle historiske Oplysninger om de Wienske Students Armering i Aaret 1797 under Krigen med Frankrig³⁸. I Italien besøgte Engelstoft Venedig, Florents, Rom og andre i Oldtiden eller Nutiden mærkværdige Steder. Samme Efteraar var han atter hjemme saa tidligt, at han for Vinterhalvaaret kunde anmelde tre Forelæsninger³⁹, og blandt

³⁶ Werlauffs Bibliotheks Histor. S. 292 Note. — ³⁷ Bircherods Dagb. udg. af Molbech, i Dedic. til Engelstoft. — ³⁸ Engelst. Univ. Annal. 1809. I, 130—135; Histor. Kalend. III. 280. — ³⁹ I Lections-catal. for Sommersemestret hedder det: „*peregrinans aberit*“; men i samme for Vintersemestret anmeldte han sine Forelæsninger uden videre. Ogsaa udkom i dette Aar den ovenfor S. 45 nævnte Afhandling om Kjöbenhavns Stilling i Aaret 1700 og maaskee en tidligere udarbejdet Afhandling om Frem-

disse en ganske ny over de statistiske Discipliners Encyclopædie.

Det videnskabelige Udbytte af denne korte Sommerreise indskrænker sig, forsaavidt det er offentliggjort, alene til hiin lille Notits om Studentercorpset i Wien. Derimod havde Moldenhawer med sin sædvanlige Omsigt sørget for, at Engelstofts Ophold i Italien kunde komme det Store Kongelige Bibliothek tilgode. Engelstoft erhvervede nemlig for en Sum af omtrent femhundrede Rigsdaler Courant i Venedig, Florents og Rom paa fordeelagtige Betingelser en stor Deel Værker hørende til den italienske Literatur, saavel Fortsættelser af Rækker, som Bibliotheket allerede havde, som Bøger, det hidtil ganske savnede, og deriblandt adskillige, som ikke mere vare at erholde i Boghandelen⁴⁰.

IV.

Imidlertid modnedes den længe paatænkte og forberedte Plan til et eget Departement for det lærde Underviisningsvæsen. Hertugen af Augustenborg, som Præses i den hidtil bestaaende Commission, ønskede Oprettelsen af et selvstændigt Regjerings-Collegium idetmindste for det lærde Underviisningsvæsens Bestyrelse, og det kan efter hans og Moldenhawers Forhold til Engelstoft ikke omtvivles, at han i mange Henseender benyttede dennes ved Studium og Erfaring erhvervede og prøvede Indsigter. Cancelliepræsidenten Kaas, Hertugens stadige Modstander¹, synes at have villet afværge Udførelsen af denne Plan og holde det lærde Underviisningsvæsen ligesom hidtil

medes Studeringer i Paris i det 12 og 13 Aarhundrede — i Skand. Mus. 1802, V. 54—94. I det mindste er den følgende Afhandling af Høst først trykt 1804.
— 40 Werlauff Bibl. Histor. S. 258.

1 See mine Actm. Bidrag t. Danm. Hist. I. 72—73. 316.

under Cancelliet ved at danne i selve dette Collegium et nyt og eget særligt Departement for denne Deel af Statsstyrelsen, og da ligeledes at have villet benytte Engelstoft som Director for dette Departement. Engelstoft selv forholdt sig under en Strid, der angik ham saa nær, fuldkommen rolig, og han knyttedes til samme Tid forsaavidt noget fastere til sin academiske Lærerpost, som han endelig efter to Aars Tjeneste i denne erholdt den første faste Gage af Universitetet. Et Kongeligt Rescript af ottende Februar 1805 tillagde ham tohundrede Rigsdaler aarligt af den academiske Fond, at regne fra næstkommende første Mai². Saa ringe vare dengang de extraordinaire Professorers Lønninger i Sammenligning med de ordinaires Corpora³.

Endelig seirede Hertugen. Den tredie Juli 1805 blev Commissionen opløst og en Direction for Universitetet og de lærde Skoler stiftet som et uafhængigt Collegium med umiddelbart Referat til Kongen. To Dage efter bleve Medlemmerne og Embedsmændene udnævnte: Hertugen, Malling og Moldenhawer bleve Medlemmer af det nye Collegium, hvorefter den sidstnævnte aftraadte som Professor ved Universitetet, men vedblev at være Overbibliothekar ved det Store Kongelige Bibliothek; Engelstoft blev Bureauchef og Secretair og beholdt derhos sit Professorat ved Universitetet, men opgav sin Tjeneste ved Bibliotheket⁴.

Kun lidt over to Aar havde Engelstoft været Bibliotheks-Secretair, og meer end Fjerdedelen af denne Tid havde han tilbragt i Udlandet. Stillingens mange mekaniske Forret-

2 Consistor. Copiebog 1805, 8 Febr. — 3 Om disse Profess. extraord. og deres Løn, see Univ. Journ. I. 92. 97—110. 145—151. II. 136. III. 47. Men Inddragelsen af Corpora var allerede 1796 begyndt. Sammest. V. 43. — 4 Colleg. Tid. 1805 S. 449—451. Werlauff blev nu i Engelstofts Sted anden Bibliotheks-Secretair og Molbech Amanuensis. Bibl. Histor. S. 292. Jfr. Öst's Materialier S. 445 fgg.

ninger behagede ham ikke; men han tabte aldrig Interessen for selve Bibliotheket, der fornemmelig kan takke hans Iver og Indflydelse i det Rosenkroneske Huus for den skjønne og kostbare Gave af den Hjelmstjerneske Bogsamling et Par Aar efter⁵. Men Universitetet maatte nu erstatte Engelstoft, hvad han i öconomisk Henseende tabte ved at forlade Bibliotheket, og fra samme Tid af tilstaae ham et aarligt Tillæg af tohundrede Rigsdaler af den academiske Fond⁶.

Iövrigt hengik endnu nogle Maaneder, inden den nye Direction og dens Bureau bleve fuldkommen organiserede, og adskillige Expeditioner, Udnævnelser og deslige, som egentlig henhörte under Directionen, vedbleve ligesom forhen at udfærdiges fra Cancelliet. Men i Löbet af September var Organisationen fuldendt og hele det lærde Underviisningsvæsen ganske adskilt fra Cancelliet⁷.

Universitetsdirectionens Stiftelse var en vigtig Begivenhed ogsaa i Engelstofts Liv. Han blev næsten uafbrudt knyttet til dette Collegium fra dets Begyndelse til dets Oplösning. Vistnok fortsatte han sin academiske Lærervirksomhed; ogsaa leverede han nu og da mindre videnskabelige Bidrag, saasom ved denne Tid en Afhandling efter Jörgen Sorterups Præstigiæ oeconomiae ruralis⁸. Men han var dog fra nu af kommen heelt ind i det practiske Forretningsliv og vandt aldrig Tid til større lærde Arbejder. Hvorvidt han var skabt for Administrations-Faget, derom have Meningerne været deelte; men i hans tidligere Aar havde begge Partier, som dengang strede med hinanden, ligestore Tanker om hans Kald i denne Henseende. Da saaledes Kaas engang i hine Dage talte med Engelstoft, yttrede han disse Ord: „De skal dog vide, at det ikke vilde være blevet

⁵ Biblioth. Histor. S. 285. — ⁶ Consistor. Copiebog 1805, 5 Juli. — ⁷ Colleg. Tid. 1805 S. 585—90. 596—605 har den nye Instruction af 13 Septbr. — ⁸ Skand. Lit. S. Skr. 1805. I. 382—458.

til Deres Skade, om denne Direction ikke var kommen istand⁹.”

Ogsaa i Engelstofths huuslige Forhold gjorde dette Aar en Epoche. Han var hidtil ugift. Efterat have forladt Nyerups Huus, boede han nogen Tid i Farvegaden, havde til Opvarter en jydsk Karl, og bevarede i høi Grad den ungdommelige Munterhed og det gode Humør, der havde characteriseret ham i Barndommen og senere i Reiseaarene. Naar hans Venner besøgte ham, kunde han tage sin Violin og spille for dem; traadte saa Opvarteren ind, tiltalte han denne i sin Fødeegns Dialect, og naar de unge Karle fra hans Hjemstavn som Soldater kom til „Kongens Kjöbenhavn“ og bragte en Hilsen til Provstens Søn, saa kunde han med den inderligste Godmodighed og Lune underholde sig med dem i samme Dialect om „bitte Moer og bitte Faer, bitte Peer og bitte Lisbeth“¹⁰. — Men i hans Ungkarle-Liv foregik nu en Forandring. I det tidlige Foraar 1805 havde han været i Jylland og der besøgt sin Svoger Præsten Thorning i Næsborg, hvorom et Minde haves i hans Beskrivelse over en Kjæmpehöi sammesteds¹¹. I Efteraaret gik han atter til Jylland til sin Fætter og fordums Rector, Magister Estrup, da Sognepræst i Randers, og ægtede den ottende November dennes ældste Datter, den nittenaarige Magdalene Cathrine, der i meer end femogfyrrgetyve Aar blev hans trofaste og kjærlige Hustru¹².

2. I henved syv Aar, fra 1805 til 1812, var Engelstoft Secretair og Bureauchef i Directionen for Universitetet og de lærde Skoler. Ifølge Embedspligt skulde han nærmest

⁹ Dette har sl. Confr. Engelstoft selv fortalt mig. — ¹⁰ Mundtl. Medd. af Samtidige. — ¹¹ Dagbog paa denne Reise, d. 29 April 1805, i Nyerups Skildr. IV. 61—64. — ¹² Imm. Barfod, Falsterske Geistl. Hist. I. 28. Han flyttede nu til Raadhuusstræde no. 42, hvor fordum Fr. Sneedorff havde boet.

kun expedere Collegiets Beslutninger, og med Hensyn dertil besad han i høi Grad de fornødne Egenskaber. Han havde af Naturen ualmindelige Gaver ikke alene til en klar og bestemt Fremstilling paa Papiret, men han forstod tillige at udtrykke sig med en Lethed og Smag, som han saaledes overførte til Forretningssproget, at Udfærdigelserne fra Universitetsdirectionen gennem hans Bureau af kyndige Mænd bleve anseete for Mönstre i Embedsstilen¹³.

Men Engelstoft var i Virkeligheden som Bureauchef meget mere end simpel Expedient. Hans personlige Forhold til Hertugen, saavel som til Malling og Moldenhawer, hans alsidige videnskabelige Dannelse, hans paa Erfaring grundede Kjendskab baade til Universitetet og Skolevæsenet sikrede ham allerede i denne Periode en meget betydelig Indflydelse paa Directionens Beslutninger og Foretagender. Der var dengang Meget at skabe fra Nyt af; thi man var midt i Reformernes Tid. Regjeringen selv var særdeles opmærksom paa Underviisningsvæsenets Forhold og Fremgang ogsaa i andre Lande for deraf at hente Raad og Vink til Efterligning eller Advarsel, og Thorlacius idetmindste havde tilligemed den offentlige Understöttelse, han nød under sin Udenlandsreise, faaet den Forpligtelse at indsende Beretning om Skoleunderviisningens Tilstand i de Lande, han besøgte¹⁴. Er det end uvist, om der havde paahvilet Engelstoft en lignende Pligt, saa er det dog vist, at han paa sine Reiser, som ahnede han den Fremtid, der ventede ham, med særdeles Opmærksomhed havde betragtet og sat sig ind i Organisationen af de videnskabelige Anstalter¹⁵. Han vedblev siden gennem Literaturen at forøge og udvide den Kundskab, som han paa Stederne selv ved Erfaring havde

¹³ Om hans Theorie deraf — nedenfor. — ¹⁴ B. Thorlacius, Efterretn. om Underv. Tilstand i Depart. S. 4. — ¹⁵ Brevene i Neumanns Reiseiagttagelser rundt om f. E. I. 38 fg. 267 fg. 275 o. s. v.

samlet¹⁶, og Hertugen, der altid havde megen Agtelse og Tillid til hans Talenter og Duelighed, hørte ham gjerne og gav ham Anledning til at anvende begge.

Saaamegen Deel end Engelstoft i disse syv Aar tör antages at have havt i Universitetets og Skolernes Bestyrelse, vilde det dog neppe være passende at indflette en Udsigt derover paa dette Sted og i hans Bureauchefs-Periode. Men at de fortrinligste Materialier dertil haves, og at de skyldes ham, bör ikke forbigaaes. De af ham netop nu begyndte Universitets- og Skole-Annaler omfatte hele dette Tidsrum, höre til de bedste samtidige Mindeskrifter af denne Art, og — give tillige det klareste Billede af hans egen Virksomhed.

Siden Jacob Badens Universitets-Journal ophörte i Aaret 1801, savnede man en nöiagtig aarlig Beretning om de vigtigste ved Universitetet skeete Forandringer. Engelstoft fattede som Bureauchef strax Planen til at afhjælpe dette Savn, og allerede det förste Bind af hans Annaler, der udkom Aaret efter, 1806, viiste, at han kunde meer end erstatte Savnet. Medens Baden, der ikke havde Adgang til Overbestyrelsens Archiv og ikke stod i noget närmere Forhold til Skolerne, i det Væsentlige havde maattet indskrænke sig til at meddele de fra Consistorium udgaaende eller til samme indkomne officielle Skrivelser, saa kunde Engelstoft ifölge sin særegne Stilling¹⁷ ledsage Beretningen om enhver Foranstaltning med den grundigste Udvikling af de Forhold, der havde fremkaldt den, og de Motiver, hvorpaa den stötte sig, og det i lige Grad, hvad enten Sagen angik Universitetet eller de lærde Skoler. Engelstoft fulgte dernæst med Interesse Underviisningsvæsenets Udvikling i fremmede Lande og meddeelte hyppigt Efterret-

16 Hvert Bind af hans Univers. Annal. — 17 „Authentisk meddele de vigtigste Efterretn.“ hedder det i Planen. Til Gjengjæld derfor skulde Annalerne „intet Polemisk indeholde“.

ninger derom i sine *Annaler*¹⁸. Han benyttede endelig disse som et historisk Tidsskrift til leilighedsviis at publicere mange hidtil utrykte Documenter eller andre Smaastykker til Oplysning af Fædrenelandets indre Historie. *Badens Journal* havde tillige været et Slags kritisk Tidende, med særligt Hensyn til den philologiske Literatur; *Engelstofts Annaler* fik derimod ligesom til Anhang et historisk Magazin, hvori han nedlagde enkelte Bidrag, som hans historiske Studier tilførte ham, og udenfor *Annalerne* lod han med Undtagelse af et Par Recensioner i de nærmeste Aar intet trykke¹⁹.

3. *Engelstofts* dobbelte Stilling som Bureauchef og academisk Lærer vilde ogsaa i den følgende Tid under almindelige Forhold neppe have levnet ham Tid til videnskabelige Arbejder. Men Forholdene bleve ikke de almindelige: den sidstnævnte Virksomheds pludselige Afbrydelse i Sommeren 1807 gav ham uventet et større Otium. Da nemlig Hoffet paa Grund af det engelske Overfald mod Midten af August Maaned begav sig til Holsten²⁰, maatte enkelte Embedsmænd fra hvert Collegium følge med som Referenter af dets Sager, og for Universitetsdirectionen fik *Engelstoft* dette Hverv, atter et Tegn paa Kronprindsens og Hertugens Tillid. Han maatte altsaa opgive at fuldende den begyndte Sommerforelæsning. Med Kongehuset og Hertugen gik han i Baade over Belterne til Snoghöi, hvor hans Hustru skiltes fra ham og foreløbig drog til sine Forældre i Randers, medens han selv fulgte Hertugen til Rendsborg. Herhen kom hans Kone atter i Efteraaret til ham, og de boede i en Fru Warnckes Huus, dog saaledes at de førte deres egen Öconomie.

¹⁸ Dette var en fast Rubrik ifølge *Annalernes* Plan. See *Fortal*, i 1ste Bind. — ¹⁹ Rec. i *Lærde Efterretn.* 1805 no. 27, *Brun Juuls Lexicon*; no. 33—36, *Millots Historie* ved *Brorson* 1806 no. 7, *Molbech om Stuarterne*; 1807 no. 21—23, *Munthes Historie*. — ²⁰ *L. Meyer, Seeland im Sommer 1807*, S.13. Det var den 12 August.

Denne Sommer, den paafølgende Vinter 1807—1808 og hele Foraaret 1808 havde Engelstoft sit faste Hjem i Holsten. Han var lösrevet fra alle de Pligter og Forretninger, der vare betingede af Opholdet i Hovedstaden²¹, og indskrænket alene til Universitetsdirectionens Expeditioner. Han havde vundet Fritid, og han benyttede den til videnskabelige Arbejder. Der kan ikke være nogen Tvivl om, at de værdifulde Skrifter, som han udgav i Aaret 1808, baade Afhandlingen om det Byzantinske Krigsvæsen og Bogen om National-Opdragelsen, ere udarbejdede under det roligere Liv i Holsten. Indre og ydre Vidnesbyrd tale derfor: det sidstnævnte Skrift bærer kjendelige Spor af de Forhold, under hvilke han da befandt sig²², og da Werlauff i December 1807, idet han sendte Udhængsarkene af sin Disputats, henlede hans Opmærksomhed paa nogle antiquariske Gjenstande, skrev han tilbage: „Om Oldsager i Rendsborg skal jeg bekymre mig, naar jeg er bleven færdig med et vist Arbejde, som jeg er sysselsat med“²³.

Mod Slutningen af Foraaret 1808 kom Engelstoft hjem til det ödelagte Kjöbenhavn, fungerede som ordentlig Opponent ved Werlauffs Disputations-Act den niende Juli, og meddeelte siden i Annalerne det ved denne Leilighed holdte Foredrag²⁴. Faa Maaneder efter leverede han som Indbydelsesskrift til Universitetets aarlige Reformationsfest sin lærde Afhandling de re militari Byzantinorum tempore Justiniani primi²⁵, og den ottende November holdt han selve den latinske Festtale om den academiske Borgerretts Værd og Betydning. Baade Programmet og Talen gjorde megen Lykke i den lærde Verden; hiint blev se-

²¹ I Vintersemestret 1807—8 anmeldte han ingen Forelæsninger; i Sommersemestret 1808 lovede han at bekendtgjøre sine Forelæsninger ved sin Tilbagekomst. *Annal.* 1807, II. 247. 1806, I. 298. — ²² Man see f. Ex. *Noten* S. 47—50. Jvfr. *Univ. Annal.* 1812, S. 103. — ²³ *Brev*, dat. Rendsborg den 23 Debr. 1807. *Medd. af Conf. Werlauff.* — Fortalen til Bogen er undertegnet Rendsborg den 2 Marts 1808. — ²⁴ *Univers. Annal.* 1808. I. 334—35. II. 69—91. — ²⁵ *Anf. St.* II. S. 223—235, Udtog paa Dansk.

nere omarbeidet paa Dansk og optaget i Historisk Kalender; Talen blev kort efter udgivet med dansk Oversættelse samt Anmærkninger, og Indtægten deraf bestemt til veldædigt Öiemed.

Endnu i det samme frugtbare Forfatteraar udgav Engelstoft adskillige andre Arbeider. Det betydeligste af disse og, skjönt i sig selv ikke noget stort Værk, saa dog vel det störste, han nogensinde kom til at udarbeide, er den ovennævnte Bog om National-Opdragelsen, der blev tilegnet hans Velynder Hertugen af Augustenborg. Dette Skrift gik ud paa en Sag, som længe havde ligget Engelstoft paa Hjerte, og var skrevet med en Omhu og Kjærlighed, som vidnede derom. Til Grund for det laae hiint Program, som han sex Aar tidligere som Lærer i det Schouboeske Institut havde udgivet²⁶; men Emnet var aldeles optaget fra Ny af og udfört med en sjelden Forening af omfattende Lærdom og smagfuld Fremstilling. Ogsaa fandt Skriftet overalt en Modtagelse, der svarede til dets Fortjeneste²⁷. Mindre Arbeider fra samme Tid vare Afhandlingen om Forsvarsmidlerne for Öen Sjælland under Calmarkrigen, der blev læst i det Skandinaviske Literaturselskab, og den critiske Anmeldelse af Stephensens Skrift om Island, der blev trykt i Lærde Efterretninger²⁸.

De fölgende Aar vare ikke saa frugtbare paa Skrifter og kunde ikke være det, efterat de tidligere Forhold igjen vare indtraadte. Imidlertid blev Engelstoft dog i Aaret 1809 Deeltager i tvende videnskabelige Samfund. Det förste af disse var den Commission, der blev nedsat for at organisere et Museum i Forbindelse med det Store Kongelige Bibliothek. Rime- ligviis var det hans forhenværende Stilling ved Bibliotheket og deraf fölgende Kjendskab dertil, som ledede Valget paa ham;

²⁶ See ovenfor Side 35. — ²⁷ Rahbeks Ny danske Tilskuer, II. 1. S. 284—88. 297—303. 367—77. Lærde Efterretn. 1809 S. 465 fg. 497 fg. o. m. a. St. — ²⁸ Skand. Lit. S. Skr. 1808, S. 101—156. Lærde Efterretn. 1808, S. 401 fgg. Badens histor. Bibl. S. 167.

men Hensigten med dette Museum blev ikke opnaaet²⁹. Det an det var et Selskab, der havde til Formaal at afhjælpe den daværende Mangel paa en lettere Adgang til Udlandets Literatur, nærmest som en Følge af Krigen, og som derfor vilde udgive en egen Journal for Udenlandsk Literatur. Af dette Tidsskrift udkom ogsaa virkelig fra 1810 til 1816 aarlig et Quartbind, og Engelstoft leverede dertil adskillige ikke ubetydelige Bidrag. Til samme Tid skrev han ogsaa enkelte Recensioner og mindre Arbejder; navnlig forelagde han 1811 det skandinaviske Literaturselskab en smuk liden Afhandling om den svenske Dronning Marie Eleonores Ophold i Danmark³⁰.

4. Det er öiensynligt, at Engelstoft i denne Periode af sit Liv arbejdede med Lyst baade som Skribent, som Universitetslærer og som Forretningsmand; og Arbejdet havde sin Interesse og sin Lön.

Da den Tale, som han havde holdt ved Reformationsfesten 1808, havde vundet saameget Bifald, havde han fattet Ideen om ved dens Udgivelse at stifte et Legat for unge Studerende. Dette lykkedes over Forventning. Consistorium bevilgede efter hans Önske, at Universitetets Bogtrykker frit maatte trykke ham femhundrede Exemplarer³¹, og Medborgeres Interesse for Sagen, for Skriftet og dets Forfatter havde til Følge, at Salget af denne liden Tale i Löbet af et Aarstid indbragte en Sum af sexhundrede Rigsdaler dansk Courant, der blev Grundfonden for et særligt Legat under Navn af Stipendium pro libris comparandis. Engelstoft forfattede Fundatsen derfor den eenogtredivte Marts 1810, og Kongen confirmerede samme den første Juni næstfølgende³².

²⁹ Werlauffs Bibl. Histor. S. 323—335. — ³⁰ Dan. Lit. Tidend. 1811, S. 17 fgg., Rec. af Hertels Beskrivelse over Aarhus Domkirke. — Skand. Lit. Skr. 1811, S. 1—136. — ³¹ Consistor. Copiebog 1808 indeholder Bevillingen under 23 Novbr. Engelstofts Begjering derom var af 11 Novbr., og hans Taksigelse derfor af 7 Decbr. — ³² Univers. Annal.

Hans Virksomhed som Universitetslærer blev ikke længe derefter udvidet paa en Maade, der var ham særdeles behagelig. De statistiske Forelæsninger, der henhørte til den fuldstændige juridiske Embedsexamens Discipliner, vare hidtil holdte af Kjerulf, medens Engelstoft ifølge sin Forkjærlighed for dette Fag, maaskee ogsaa i den Mening, at han deri var trængt videre frem end hans Collega, af egen Drift ligeledes læste over Fædrenelandets Statistik og endnu i Vinterhalvaaret 1809—1810 foredrog den statistiske Encyclopædie. Kjerulf døde i det følgende Efteraar, den niogtyvende September, og det blev nu overdraget til Engelstoft paa Embeds Vegne at besørge det statistiske Cursus for de juridiske Studerende³³. Disse Forelæsninger hørte til Engelstofts kjæreste Pligter, og de bare i hans kraftigere Aar Vidnesbyrd nok derom. Vistnok hørte man dem stundom skjævt bedømte af Folk, der enten ikke havde fulgt denne Videnskabs Udvikling i en nyere Tid eller overhovedet ansaae dem for et unyttigt Paahæng til den juridiske Examen; men langt kompetentere Dommere yttrede sig offentlig og gjentagende om Engelstofts statistiske Arbejder paa den meest hædrende Maade, idet de opfordrede ham til at udgive sine „skjønne statistiske Forelæsninger og vise vore Lærde, hvorledes en dansk Statistik bør skrives“. Og disse Yttringer fortjene saamegen mere Opmærksomhed, som de kom fra en Side, hvorfra Engelstoft ellers ikke altid hørte Lovtaler³⁴.

Endelig frembød ogsaa hans Stilling i Universitetsdirectionen i disse Aar en Anledning til Virksomhed, der førte ham ud over Collegielivets daglige Trivialitet. Det længe agiterede Spørgsmaal om Oprettelsen af et Universitet i Norge blev afgjort ved et Kongeligt Rescript til Directionen af anden Sep-

1809 I. 154—64, 316. II. 156. 312. 1810 I. 231—37. Lærde Efterretn. 1810 S. 168. 231—32. 352. — ³³ Univ. Annal. 1810. S. 85—87. 240 —

³⁴ Öst's Minerva (1837), I. 204.

tember 1811, og i Slutningen af samme Maaned blev en Commission nedsat for at tage dette Anliggende under Overveielse. Commissionen bestod af Malling som Præsæs, Stiftamtmand Rosenkrands, Grev Wedel-Jarlsberg, Biskop Bech, Moldenhawer, Rothe og Treschow, og det blev overladt til den selv at vælge sig en Secretair³⁵. Denne sidste Bestemmelse gav strax Anledning til en Meningskamp i den neppe sammentraadte Commission: Malling vilde for Alting have Secretair-Posten overdraget til Engelstoft, med hvem han var vant til at samarbeide, og som vistnok ogsaa selv kunde ønske sig en saa interessant Forretning; Treschow derimod anbefalede med ikke mindre Iver Valget af Sverdrup, og blev derved understøttet af Biskop Bech. Engelstoft befandt sig under saadanne Forhold i en meget pinlig Stilling. Imidlertid satte dog Malling ved deels kloge deels bönlige Forestillinger³⁶ sin Villie igjennem paa Commissionens förste Möde den sjette Januar 1812, — og Nordmændene ville ikke nægte Engelstoft den Roes, at han med Varme opfattede Sagen og med Kundskab virkede for den. Kort efter gik han ogsaa over til en Stilling, der gav ham endnu mere Leilighed dertil og Indflydelse derpaa.

V.

Det svenske Thronfölgervalg efter Carl Augusts Död, der i saa mange Henseender blev af langvarige og uberegnelige Fölger for Danmark og Europa, havde ogsaa middelbar Indvirkning i videre og lavere Kredse, og Engelstofts Skjæbne blev berört deraf. Hertugen af Augustenborg havde nemlig siden hiin Tid forladt Kjöbenhavn og betragtede sig som entlediget

³⁵ Univers. Annal. 1811. II. 80—84. 244—246. — ³⁶ Mundtlig Meddelelse af Samtidige. Jvfr. Univ. Annal. 1812. I. 80, hvor det hedder, at Engelstoft *eenstemmig* var valgt.

af Kongens Tjeneste, skjönt ingen formelig Afsked var ham meddeelt¹. Directionen for Universitetet og de lærde Skoler, Hertugens Skabning, bestod saaledes i Virkeligheden kun af to Medlemmer, Malling og Moldenhawer, af hvilke den første, der paa Kongens Födelsdag 1812 var bleven udnævnt til Geheimeconferentsraad, fungerede som det bestyrende Medlem.

Det var öiensynligt, at et saa besynderligt Forhold ikke kunde bestaae, og at Universitetsdirectionen enten maatte forstærkes med nye Kræfter eller igjen falde tilbage som et Departement under Cancelliet. Denne sidste Idee skal ogsaa have havt sine mægtige Talsmænd; men Malling arbeidede for den første, der havde den oplyste offentlige Mening for sig, og Mallings Indflydelse hos Kongen reddede denne Gang det unge Collegium. Det var allerede ligesom en Forudforkyndelse om, at det skulde fremdeles bestaae, da Kongen den fireogtyvende Marts 1812 bemyndigede Universitetsdirectionen til at bruge det store Kongelige Segl i rödt Vox paa samme Maade som de övrige Regjerings-Collegier². Det gjaldt nu ogsaa om, at give Directionen de fornödne arbejdsdygtige Kræfter. Engelstofts vare længe prøvede. Saaledes skeete det, at han, der Aaret iforveien havde erholdt Titel af Justitsraad³, nu den syvogtyvende August 1812 blev udnævnt til Assessor med Sæde og Stemme i Directionen for Universitetet og de lærde Skoler⁴.

Ved Overtagelsen af dette nye Embede, der kun i Navnet var forskjelligt fra et virkelig Medlems, maatte Engelstoft naturligviis opgive sin Post som Bureauchef, og blev i denne aflöst af Christian Lund. Derimod forlod han ikke, saaledes som Moldenhawer tidligere, sin academiske Lærerstol, eller tabte sin Anciennet ved Universitetet. Hans Forpligtelser

¹ Actmæss. Bidr. I. 166—67. 389—90. — ² Univ. Annal. 1812. I. 76. — ³ Den 2 Januar 1811. — ⁴ Saaledes Univ. Annal. 1812. S. 243; men Colleg. Tidend. 1812, S. 544 har den 27 Juli, som maa være en Trykfeil.

som Docent kunde imidlertid dog ansees for noget lettede, da Werlauff kort iforveien havde faaet det tredie historiske Professorat⁵, som siden Kjerulfs Död havde staaet ledigt, ikke at tale om, at Universitetet til samme Tid havde en meget begavet historisk Privatdocent i Dahlmann⁶.

Den i Engelstofts Stilling foregaaede Forandring maa ogsaa antages at have havt nogen Forbedring i hans ökonomiske Forhold til Fölge, og dertil kunde han, som alle Embedsmænd paa den Tid, höiligen trænge. De ufunderede Papirpenge nedsank efterhaanden til en saare ringe Værdie, og Engelstoft fortalte undertiden i senere Aar, hvorledes et Honorar, som Hertugen af Augustenborg engang betalte ham med nogle faa Sölvspecier⁷, i Virkeligheden var næsten lige med et heelt Aars Gage. Han, ligesom mange Andre, maatte derfor paa anden Maade sørge for at erhverve det Fornödne: i de værste Aar havde han unge Studerende som Pensionairer i sit Huus⁸. Hans Svogre, de trende Brödre Estrup, kunne ikke i egentlig Forstand regnes til denne Classe, derimod vel de tvende Brödre Johannes og Peter Daniel Bruun fra Fredericia, der efter hinanden fra 1813 til 1818 tilbragte i Engelstofts Huus fem Aar, hvis Betydning for deres Dannelse de med Grund erkjendte.

2. Assessoratet i Universitetsdirectionen var udentvivel den i Virkeligheden indflydelsesrigeste Stilling, Engelstoft nogensinde opnaaede, skjönt Navnet ikke tydede derpaa. Hertu-

5 Adjunct Werlauff udnævnt til Professor extr. d. 24 Februar 1812. — 6 Univ. Annal. 1812, S. 243. Læste i Sommersemestret over første Bog af Thucydides. — 7 Han var nemlig i flere Henseender en Slags Commissionair for Hertugen i Kjöbenhavn, da denne selv ikke mere havde sit Hjem i Hovedstaden. — 8 Efterat have forladt Raadhuustræde no. 42 (s. ovenfor Side 45) 1810, boede Engelstoft 1810—13 i Klædeboderne no. 102 og derpaa fra Efteraaret 1813 i Vimmelskafet no. 25 paa Hjørnet af Skoubogaden, indtil han i Foraaet 1815 flyttede til Klæreboderne no. 8.

gen af Augustenborg, der havde regjeret temmelig enemægtigt, deeltog nemlig aldeles ikke mere i nogen Sag, saa at hans Död et Par Aar efter med Hensyn til Directionen gik forbi som betydningslös. Moldenhawers Svaghedsperiode var allerede begyndt; Treschow begav sig snart til Norge, og Malling, i hvis Hænder hele det lærde Underviisningsvæsen saaledes laa, havde stor Tillid til Engelstoft, trængte til hans Raad og Medvirking, og benyttede gjerne begge.

Det vigtigste og interessanteste Anliggende, som Universitetsdirectionen paa den Tid havde at behandle, var fremdeles Organisationen af det Norske Universitet, der ifölge det Kongelige Aabne Brev af tiende April 1812 skulde anlægges i Christiania og have syvogtyve paa otte Hovedvidenskabsfag fordeelte Professorer, hvilke gjennem trede Perioder saaledes skulde ansættes, at Universitetet var fuldstændigt organiseret til den förste September 1815⁹. Det var denne Opgave, Engelstoft forefandt til Lösning ved sin Indtrædelse i Collegiet, og Lösningen var ikke let. Saa meget nemlig det nye Universitet var dannet i Lighed med det gamle i Kjöbenhavn, saa havde dog især Treschow sat ikke ubetydelige Afvigelser derfra igjennem, og de fornödne Pengemidler vare kun i ringe Grad tilstede. Dertil kom endnu, at Treschow ingenlunde var tilböelig til under de fælleds Raadslagninger at vige for den Superioritet, som Moldenhawer fra sine kraftigere Aar af var vant til at udöve, saa at Disputerne mellem disse to Mænd ikke alene vare höist piinlige for den milde og fredelskende Malling og den i Forhold til dem endnu unge Engelstoft, men ogsaa hæmmede Sagernes Afgjörelse og standsede Universitetets fremskridende Udvikling¹⁰. Og Treschow vedblev, ogsaa efterat han

⁹ Univers. Ann. 1812, S. 85—92, have dette mærkelige Actstykke Det er parapheret af Malling, Moldenhawer, Rothe og Treschow. Den sidstes Indflydelse paa Bestemmelserne er kjendelig nok. — ¹⁰ Mundtlig Meddelelse af Samtidige.

var gaaet til Norge som første Professor i det philosophiske Facultet, at være Directionens brevvexlende Medlem.

Saamange Vanskeligheder der end vare at overvinde, traadte det nye Universitet dog i Virksomhed i Sommeren 1813, og aabnede, efter atholdt Examen artium, i August de første Forelæsninger for atten immatriculerede Studenter, der i December toge den philologiske Examen¹¹. Ogsaa Bygningsvæsenet sys-selsatte Directionen, og alt hvad Universitetet vedkom, var i den meest livlige Gang, da — Kielerfreden adskilte de forenede Riger. I bevægelige Ord tog Engelstoft Afsked med den Norske Höiskole paa det sidste Blad af sine Universitets- og Skole-Annaler, som dermed for lang Tid ophørte.

Det er af disse Annaler tydeligt nok, at ingen til Universitetsdirectionens Virkekreds i disse Aar henhørende Sag i den Grad interesserede Engelstoft, som Universitets-Anlægget i Norge. Det var noget Nyt, der skulde skabes. I Danmark derimod skulde blot det Bestaaende holdes vedlige og, om muligt, ved nogen Efterhjælp forbedres.

En af de Smaaforbedringer, som Engelstoft her personlig lagde Vægt paa, vare de i Aarene 1813 og 1816 tagne nöiere Bestemmelser angaaende Tiden for Afholdelsen af den saakaldte anden Examen, der hidtil oftere greb noget forstyrrende ind. Det blev da 1813 fastsat, at den philosophiske Deel af samme Examen altid skulde holdes i de sidste fjorten Dage af October, og dernæst 1816, at der i Foraaret stedse alene skulde holdes philologisk, i Efteraaret stedse alene philosophisk Examen¹². Hovedhensigten dermed var fornemmelig at spare Tid for Universitetslærerne, der forhen havde maattet anmelde Collegier til begge Examina baade i Vinter- og i Sommersemestret.

¹¹ Univers. Ann. 1813, S. 117 fg. 307 fg. 322. 1812 S. 322 fg. 1813 S. 324 fg. — ¹² Efterr. ang. Kbhvns Univers. 1823, S. 128—140, hvor en udførlig handling derom findes.

Men dette Öiemed var af dobbelt Vigtighed for de academiske Lærere, der som Engelstoft havde et byrdefuldt Embede ved Siden af deres Pligter som Professorer, og derhos fölte Lyst og Kald til ogsaa at virke i Literaturen som Forfattere.

3. Engelstoft havde, som nylig bemærket, ophört med Udgivelsen af sine Universitets- og Skoleannaler halvandet Aar, efterat han var bleven Assessor i Directionen og umiddelbart ved Kielerfreden. Man anföerte som Grunden dertil Papirets og Trykningsomkostningernes stedse stigende Priis¹³, og det kan vel være muligt, at disse Omstændigheder kunne have været medvirkende Aarsag; men at de neppe vare den vigtigste, end-sige den eneste Grund, turde udentvivel klart fremgaae deraf, at han, skjönt Videnskabernes Selskab og Danske Selskab, hvoraf han ved denne Tid blev Medlem¹⁴, tilböde ham Leilighed til literair Virksomhed, dog næsten i samme Öieblik anmeldte og begyndte et nyt og större historisk Tidsskrift, den Historiske Kalender.

Dette Værk, hvoraf tre Bind udkom, tilhörer ganske den Periode, hvori han var Assessor i Universitetsdirectionen. Ideen hertil udgik nærmest fra Professor Jens Möller, der for nogle Aar siden var bleven ansat ved Universitetet, og med en vis eiendommelig Lethed forenede historiske Studier med de theologiske, der vare hans egentlige Kald. Den samme Lethed gjorde ham velskikket til at forestaae Udgivelsen af periodiske Skrifter, og Engelstoft kunde saameget hellere overlade det

¹³ Subscriptionsprisen paa Annalerne var derfor i de senere Aar bleven forhöiet. — ¹⁴ Molbech, Vidensk. Selsk. Histor. S. 529: Thorlacius, som 1810 blev optaget, proponerede P. E. Müller 1811, og denne atter Engelstoft, som valgtes den 18 Decbr. 1812. Werlauff, Danske Selsk. Histor. S. 191—93: Engelstoft og P. E. Müller bleve valgte den 3 Marts 1813; Thorlacius var foreslaaet i samme Aar, men frabad sig Valget, hvorimod han 1815 efter Opfordring indtraadte, „for at erstatte det Tab, Selskabet havde lidt ved hans Faders Död.“

udvortes Arrangement til ham, som der mellem begge disse Mænd indtil en vis Grad fandtes et aandeligt Slægtskab, og som Möllers bestandige Veneration for den ældre Collegas Overlegenhed i Smag og historisk Erudition borgede for Eenheden og Enigheden under Ideens Udførelse. Værkets Navn derimod turde udentvivel fornemmelig skrive sig fra Engelstoft. For meer end et Decennium siden¹⁵ havde han nemlig offentlig udtalt den Mening, at Kalenderens apocryphiske Helgennavne burde ombyttes med mærkelige Personer eller Begivenheder i Fædrelandets Historie, for at selv den lille Almanak, der var i Alles Hænder, kunde opfriske Mindet om fortjente Mænd og anspore til Efterligning og Kappelyst. Denne Tanke var strax bleven grebet med Opmærksomhed¹⁶, og nu vilde Engelstoft benytte det nye Tidsskrift til at give Prøver paa dens Udførelse.

Efterat han siden Annalernes Ophör havde indskrænket sin Forfatter-Virksomhed til nogle mindre Arbejder, saasom en Afhandling om Christian den Fjerdes Forsög paa at ophæve Vornedskabet, der 1813 blev læst i det Skandinaviske Literaturselskab, samt en eller anden kritisk Anmeldelse i Literaturtidenden¹⁷, — udkom i Aaret 1814 den Historiske Kalenders første Bind, prydet med Abraham Kalls Portrait, og indeholdende foruden den nysnævnte Prøve af en national Almanak, der gjentoges i de følgende Bind med tildeels andre Navne, tvende Bidrag fra Engelstofts Haand: en ganske ny Omarbejdelse af hans tidligere Afhandling om Kjöbenhavns Stilling og Farer

¹⁵ Om Opdrag. Indfl. paa Kjærl. til Fædrel. 1802, S. 58, Note. — ¹⁶ Ideens Udtalelse havde dengang foranlediget en liden Cyclus af Skrifter derom, af Rahbek (Dan. Tilskuer, 1802 II. 737—52. 761—816), Abrahamson (Smstds, 1803. I. 5—14), P. A. Wedel (Minerva, 1803. III. 233—259) og atter senere (1808) Engelstoft selvi Bogen om National-Opdragelsen S. 251—55. — ¹⁷ Skand. Lit. Sel. Skr. 1813, S. 1—52. Dan. Lit. Tid. 1814, S. 401—414, Rec. af Molbechs Historie om Ditmarskerkrigene.

ved Carl den Tolvtes Angreb, og et meget interessant Uddrag af Axel Gyldenstjernes Dagbog paa hans Moskovitiske Reise i Begyndelsen af det syttende Aarhundrede. Allerede Aaret efter, 1815, forlod det andet Bind med Tyge Rothes Portrait Pressen, ligeledes udstyret med tvende Engelstoftske Stykker: en udförligere Fremstilling af det Byzantinske Riges, især Constantinopels, Forsvarsvæsen, da Barbarerne i det sjette Aarhundrede truede denne Hovedstad, det samme Emne, som han tidligere i et Universitets-Program havde behandlet¹⁸, og derhos en kritisk Undersögelse angaaende det rette Jubelaar for Christian den Förste som Konge i Danmark og Norge. Det tredje Bind endelig med Skule Thorlacius's Portrait blev leveret 1817 og havde atter to skjönne Skrifter af Engelstoft, nemlig et mindre, der ogsaa særlig var udgivet, om Statistikens Begreb og Forhold til Statsöconomien, og et større om Wiens anden Beleiring af Tyrkerne. Denne sidste Afhandling var en Frugt af Engelstofts eiendommelige Interesse for den Osmaniske Historie, og den vakte selv i Udlandet særdeles Opmærksomhed baade ved Undersögelsens Grundighed og ved Fremstillingens Skjönhed¹⁹. Ogsaa er den maaskee i sidste Henseende det correcteste af hans Arbejder og den smukkeste Pröve af den historiske Skole, som han kjendelig tilhørte.

4. Det turde maaskee her være Stedet, at dvæle nogle Öieblikke ved denne Skoles Eiendommelighed og ved Characteren af de Engelstoftske Skrifter. Hovedmodsatningen mellem Dyrkere af historisk Videnskab beroer naturligviis paa Individualiteternes Forskjellighed; thi det Affecterede, Tillærte, Sögte og Manierede kan som noget Uægte ikke komme i Betragtning. Modsatningen selv er bekjendt. Man behöver hos os kun at

¹⁸ Nemlig 1808. See ovenfor Side 49. Afhandlingen nævnes med hædrende Anerkjendelse i Rüh's, *Gesch. d. Mittelalt.*, S. 55. — ¹⁹ See Nyerups og Erslews *Lit. Lexic. om Anmeldelserne af dette Skrift.*

stille Langebek ved Siden af Holberg i en ældre Periode, eller Abraham Kall ved Siden af Frederik Sneedorff i Engelstofts Ungdomskaar, og man vil strax blive Forskjellen vaer²⁰. Man vil da ogsaa see, at begge Retninger kunne opvise beröimte Repræsentanter, og man vil udentvivl blive overbeviist om, at den ene er saa langt fra at burde udelukke den anden, at Enhver, der stiller sig et höiere Maal for Öiet, nödvendigviis maa stræbe efter en harmonisk Forbindelse af begge.

I Engelstofts Skrifter er en saadan Stræben i höi Grad fremtrædende. Han samlede med Flid, han criticerede med Grundighed, og han agtede höit ogsaa de særlige Undersøgelses Betydning og Nödvendighed²¹. Næsten alle hans Arbejder ere Detail-Undersøgelser, og hans Annaler indeholde i de historiske Tillæg en Rigdom af Beviser for hans Opmærksomhed paa de specielleste Bidrag til den historiske Sandheds Belysning. Forsaavidt var han den lærde Historieforsker. — Men havde han saaledes tilveiebragt og sigtet Stoffet, og tog Pennen i Haand for at meddele Forskningens Resultater, saa vidste han at hæve sig til Herskab over de döde Materialier og af dem at skabe Noget, der var Historieskriverens virkelige Eiendom, mærket med Eierens aandelige Træk. Han havde en naturlig Tendents til at raisonnere, pragmatistere og söge i Historien Sporene af en höiere moralsk Verdensstyrelse²²; han lagde kjendeligt an paa en konstnerisk Behandling og et smagfuldt Fordrag, saa at alle hans bedre Skrifter danne et afsluttet Heelt og ere Værker ligesom af een Stöbning.

Og denne Tendents var udentvivt den fremherskende hos ham, saa at han röbede vel saa meget Kald til Historieskrivning som til Historieforskning, medens baade hos os og hos Frem-

²⁰ Det er mærkeligt, men ikke uforklarligt, at Miskjendelsen af Modpartens Fortjenester almindelig meest udgaaer fra den Side, der dog aabenbart fordrer lavere Aandskræfters Anvendelse. — ²¹ Yttringer derom af ham, f. Ex. i D. Lit. Tid. 1814 S. 401—2. — ²² Histor. Calend. III. 441.

mede det omvendte Forhold af gode Grunde er det almindelige²³. Engelstofts historiske Erudition var overhovedet mere omfattende end gennemtrængende, bestod snarere i en meget udbredt Læsning end just i et særdeles detailleret Kildestudium. De tørre og magre Kröniker, de stive og livløse Diplomer, synes at have trættet ham, hvorimod Studiet af gode Historieskriver, ældre og nyere, behagede og oplivede ham. Disse sidste ledede ham ogsaa hurtigere til det, som han fornemmelig søgte i Historien, og som han selv — imod eget Forsæt²⁴ — ikke altid kunde afholde fra ligesom personlig at træde frem med midt under den objective Fremstilling. I Afhandlingen om Wiens Beleiring har han vogtet sig for denne Svaghed, og først ved Enden af hele Expositionen samlede han i kort Begreb, hvad han kaldte Historiens Idee og det Lærerige i Historien, „de store Sandheder, der overalt udtale sig gennem Historiens Lære og fremtræde som dens ædlest Frugter, om en høiere Styrelse, hvis mægtigere Haand spotter de Dödeliges Vælde, hvis Retfærdighed kalder Folkene for sin Domstol og gaar i Rette med de stolteste Monarker²⁵.“

Engelstofts Sprog havde stedse en mærkelig Lethed, Livlighed og Elegants, selv naar han behandlede temmelig uböieligt Stof. Han beströer, sagde man, den ellers knudrede antiquariske Bane med Roser²⁶. I en tidligere Periode af hans Liv var denne Stræben efter det Ziirlige udentvivl endnu istand til stundom at overvælde hans iövrigt rene Smag og Takt for Modersmaalets Natur; da skrev han Sætninger som denne: „Kongedatter, ung, deilig, from, udstyret med Alt, hvad Lykken har meest Blendende, Naturen meest Elskværdigt, opsøges hun höit i Nord for at sættes paa en af Europas stolteste Throner²⁷.“ Og til samme Tid havde ogsaa hans raisonnerende Skrifter uden-

23 Rühs, Entw. einer Prop. des histor. Stud. S. 260. — 24 Histor. Calend. III. 281—282. — 25 Anf. St. III. 441. — 26 Nyerups Skildr. IV. 57 Not. — 27 Philip Aug. og Ingeb. S. 4.

tvivl noget formeget af den declamerende og apostropherende Maneer²⁸. Men i hans egentlige Manddoms-Aar viiste ogsaa Stiil og Indklødning et ædelt Maadehold og en fiin Takt, harmonisk forenet med Ungdommens Lethed og Liv.

At Engelstoft havde sjeldne og udmærkede Evner til Historieskrivning, var derfor i hans kraftfulde Alder ei alene blandt hans Venner, men ogsaa blandt dem, der ingenlunde hørte til disses Kreds, en ligesaa almindelig Mening, som det var en almindelig Beklagelse, at han ikke kunde følge det ham af Naturen anviste Kald. De Engelstoftske Afhandlinger, sagde en Samtidig, vække det inderligste Önske hos Læserne, at denne Forfatter, som maaskee ene af alle dem, der nu give sig af med dansk Historie, besidder de Egenskaber samlede, der kunne fordres hos en Dansk Historiograph, maatte tillige besidde Lyst til ene at give sig af med en Videnskab, han synes skabt for²⁹. En anden Samtidig skrev saaledes: I Engelstoft kunde Fædrenelandet, efter Sneedorff, have fundet sin bedste Historieskriver. Det er beklageligt, at han saa tidlig reves ind i Forretningslivet, hvorfra han altfor silde trak sig tilbage. Hvad havde ikke Saga kunnet vente af Forfatteren til Bogen om Dronning Ingeborg? Ogsaa som populær Philosoph gav han de bedste Forhaabninger i Skriftet om Nationalopdragelsen. Endelig har han neppe sin Overmand som dansk Stilist. Læg her til, at han ogsaa har skrevet kostelige latinske Vers, — saa fremlyser det, at han har mangesidigt Værd fra den videnskabelige Side³⁰. Disse Vidnesbyrd, hvis Antal det vilde være meget let at foröge³¹, udtrykke bestemt nok, hvad der virkelig var den offentlige Mening.

Det følger af sig selv, at ogsaa en anden Mening lod sig

28 Lærde Efterretn. 1803. S. 433 fg. 467 fg. hvor Rec. neppe uden Grund paaanker formegen Declamation. — 29 G. L. Baden, Dan. Nor. Hist. Bibl. S. 127. — 30 J. K. Höst, Erindr. om Mig og mine Samtid. S. 158. — 31 F. Ex. Jens Möller, N. Falck, Thortsen o. fl. A.

höre fra Mænd af anden Individualitet og Smag. Den berönte Abraham Kall sagde undertiden om Sneedorffs historiske Fremstillinger, at „det jo var en Roman,“³² — og saa venligt end hans Forhold i tidligere Aar havde været til Engelstoft, er det dog ikke ubekjendt, at han ikke var tilbøielig til at rose dennes historiske Arbejder³³, saa at Forholdet mellem dem ikke med Aarene voxede i Inderlighed, skjönt Engelstoft stedse nærrede en höi Grad af Pietet for denne sin Lærer. Han kunde det ogsaa saa meget lettere, som han vel vidste, at Kall ikke var nogen Smagsdommer, og at hiin Beklagelse over, at han droges bort fra Forfatter-Banen, var Udtrykket af den almindelige Mening. Men — den vedblev at være det.

VI.

Engelstoft knyttedes nemlig stedse med stærkere Baand til Forretningslivet. I Universitetsdirectionen foregik i Aaret 1817 en Personalförändring af megen Betydning. Ogsaa efter Hertugen af Augustenborgs Död¹ var den förste Plads i dette Collegium forbleven ubesat, og Moldenhawer, som havde den tredje, tiltog efterhaanden saa meget i Svaghed, at Möderne oftere maatte hæves uden Resultat, og Bestyrelsen af det lærde Underviisningsvæsen i Forbindelse med ham blev mere og mere vanskelig². Den Reform, som allerede i længere Tid havde været trængende nödvendig, blev endelig iværksat den sexogtyvende Februar 1817. Malling blev nu ogsaa af Navn, hvad han gjennem flere Aar i Virkeligheden havde været, Hertugens Efterfølger som Directionens förste og bestyrende Medlem; Rothe forbandt den anden Plads med sin hidtilværende Stilling

³² Medd. af Samtidige. — ³³ G. L. Badens Histor. Afhandl. III. Fort. S. XXII.

¹ Den 14 Juni 1814. — ² Medd. af Samtidige.

som Deputeret i det holstenske Cancellie; Engelstoft blev tredie og Mynster fjerde Medlem, begge med Bibehold af deres ældre Embeder i Universitetets og Kirkens Tjeneste³.

For Engelstoft var denne Forandring for det første lidet mærkelig. Hans Indflydelse som Medlem af Directionen kunde ikke blive større, end den havde været under hans Assessorat, men vel mindre ligeoverfor nye og høit anseete Collegier; hans Arbeide blev i alt Væsentligt det samme. Han kunde derfor fremdeles ligesaavel som hidtil overkomme sine academiske Forretninger, og havde ved sin Indtrædelse i Universitetsdirectionen udtrykkelig forbeholdt sig sin Ret til Avancement efter sin Alder ved Universitetet⁴. Han opfyldte fremdeles med Nidkjerhed alle de Pligter, som deraf fulgte, og han havde netop kort efter denne Tid en Leilighed dertil, som var ham personlig særdeles kjær.

Den gamle Abraham Kall vilde nemlig i Aaret 1817 opleve sit tooghalvtredsindstyvende Embedesaar⁵ og den anden Juli samme Aar sin fireoghalvfjersindstyvende Fødselsdag; men da han i sin Tid paa Grund af en Udenlandsreise først to Aar efter sin Udnævnelse til Universitetets Bibliothekar havde tiltraadt dette Embede, kunde Aaret 1817 ansees for det virkelige Jubelaar. Han var Universitetets Senior, de fleste af sine selv ældre Collegers Lærer; hans ualmindelige Lærdom, lige udbredt og dyb, befæstede end mere den Anseelse, som Alderen gav ham. Det var derfor et almindeligt Önske blandt de academiske Lærere at benytte Jubelaaret som Anledning til at bringe ham en Hyldning. Engelstoft i Forening med Jens Möller og Werlauff forelagde den tiende Juni Consistoriet et Forslag til denne Fest: selv udbad han sig at maatte holde Talen⁶.

3 Colleg. Tid. 1817 S. 213—214. — 4 Colleg. Tid. 1817 S. 682.
 — 5 Dansk Minerva V. (Juli-Hefte) S. 73. Han blev Bibliothekar i December 1765, men tiltraadte først Embedet i Foraaret eller Sommeren 1767. —
 6 I Consistor. Copiebog findes deres Forslag af anførte Datum.

Medens Universitetet forberedede dette, vakttes ogsaa udenfor Universitets-Lærernes Kreds Opmærksomheden for, hvad Abraham Kall havde virket som Borger; thi han forbandt i en sjelden Grad Studerekammer-Lærdom med practisk Blik og Indsigt i Borgerlivets Forhold, saa at hans Raad og Veiledning ofte blev søgt i vanskelige Tilfælde. Medborgere i en videre Kreds valgte derfor nu hans Fødselsdag til en Høitidelighed af mere almindelig Character.

Til Universitetsfesten den otteogtyvende Juni indbød Jens Möller ved en Afhandling om Alderdommen som et Middel til historisk Kundskabs Bevaring⁷; Engelstoft holdt selve Festtalen i Regentskirken. Denne Tale paa Latin hører udentvivl til de talentfuldeste Arbejder af lignende Art. Den var kort, som den burde være, men sindrig i Anlæg og smagfuld i Udførelse. Efter nogle indledende Ord, hvori Taleren undskyldte sin dristige Fremtræden med sin Følelse af Pligt og Taknemmelighed, sammenlignede han den alderstegne Universitetslærer med den Mand, der fra et ophøiet Sted i vid Omkreds kan skue tilbage, skue omkring sig, skue fremad, — eller som Themaet ifølge mundtlig Overlevering skal have været udtrykt: *annis meritisque proeuctus academicus doctor respicit, circumspicit, prospicit*, — og Talens trede Stykker vare derefter en let Contourtegnning af de indtagende Billeder, som fra hvert af disse Synspuncter fremstillede sig for den vise og fortjente gamle Universitetslærer⁸. Der var kun een Mening om den skjønne og hjertelige Maade, hvorpaa Engelstoft havde ført Ordet i denne høitidelige Anledning.

Ved Borgerfesten nogle Dage efter, den anden Juli, var Rahbek Taleren⁹. Engelstoft sad med lige Følelser blandt

⁷ Dansk Minerva V. (Aug. Heft.) S. 129—39, en dansk Oversættelse deraf. — ⁸ Talen selv er desværre aldrig trykt og haves nu ikke engang i Manuskript. Rahbek oversatte den i Dansk Minerva V. (Augustheft.) S. 140—152, efter Forfatterens latinske Haandskrift. — ⁹ Dan. Minerva V. (Juliheft.) S. 51 fg. og en latinsk Sang af Pastor Michelsen S. 63 fg.

Tilhörerne; thi han var oprigtig gjennemtrængt af Veneration for Jubeloldingens udmærkede Evner og Fortjenester.

2. Ved saadanne Leiligheder, hvor Manden enkelt træder frem, er det lettere at paavise hans Virksomhed. Meget forskjellig derfra er den Stilling, som et Collegii-Medlem indtager. De forligelige Dygtigheder, — og andre end disse ville under dette Regjeringsystem mere hindre end fremme Sagerne Gang, — maae i et Collegium fordelmeeste saaledes gaae op i dette, at deres personlige Virksomhed og Fortjenester gjerne blive staaende i et uklart Omrids. Dette gjælder netop den længste og kraftigste Periode i Engelstofts Liv: den kan ikke andet end savne et vist Individualitetens Præg, som de tidligere meer eller mindre saa kjendeligt havde havt. Naar man nævner de vigtigste Foranstaltninger ved Universitetet og de lærde Skoler i denne Periode, saa vil ganske vist Enhver kunne være overbeviist om, at Engelstoft har taget Deel deri; men det kommer dog nærmest an paa at træffe de enkelte, paa hvis Udførelse han maatte antages at have udøvet en særdeles Indflydelse.

Til denne Classe tør man for det første med god Grund henregne de nye paa Billighed og Retsfærdighed støttede Bestemmelser for Oprykningen til Ordinarii-Pladserne samt Adgang til Rectoratet og Decanaterne¹⁰. Ifølge den ældre Regel, at visse Videnskabsfag altid skulde have sine Repræsentanter blandt Professores consistoriales, var det ikke vel muligt at forebygge, at stundom og det ikke just sjældent ganske unge Professorer pludselig gik en heel Række af ældre Colleger i samme Facultet forbi, naar Dödsfald eller anden Befordring gjorde en Plads i Consistoriet ledig, medens andre ældre Pro-

¹⁰ Colleg. Tid. 1817. S. 667—73. Engelst. Efterr. ang. Kbhvns Univ. S. 142—48. Forandringen synes nærmest fremkaldt med Hensyn til Rectoratet; men den blev i Udførelsen af mere omfattende Virkning.

fessorer seent eller aldrig opnaaede at vinde Sæde i Consistorium og de dermed forbundne Fordele blot af den tilfældige Grund, at ingen Plads i deres specielle Fag blev vacant. Dertil kom endnu, at Regjeringen havde begyndt stundom at meddele en eller anden Professor Titelen af Ordinarius som en simpel Rangforhöielse, en Slags Naadesbeviisning, uden at dermed fulgte de virkelige Rettigheder, som Titelen hidtil betegnede¹¹. Det er vist, at Engelstoft tidlig fandt dette meget utilbørligt; hans Colleger rimeligviis ikke mindre. Til Forebyggelse af hine Uregelmæssigheder i Fremtiden udkom et Rescript af attende Juli 1817, der fastsatte bestemte Regler for Avancementet i det philosophiske Facultet, og derhos forhøiede Rangen for samtlige Universitetets Professorer, saaledes at Extraordinarii erholdt den hidtilværende Rang for Ordinarii, disse derimod en ny og höiere¹². Ved samme Leilighed og paa samme Dag bleve i det philosophiske Facultet Wad, Engelstoft, Ørsted, Rahbek og J. W. Hornemann udnævnte til Ordinarii, saaledes at Wad og Ørsted bleve Medlemmer af Consistoriet, og at Plads, Rettighed og Anciennetet i dette blev forbeholdt Engelstoft umiddelbart foran sidstnævnte, hvorimod Rahbek og Hornemann indtil videre ikke indtraadte i Consistoriet¹³.

Andre Reformer, der i høi Grad personlig interesserede Engelstoft, traf i det følgende Aar Examen artium og den saakaldte Store Philologicum. Universitetets Professorer var utilfredse med de Prøver, som de unge Studerende aflagde, og søgte Grunden dels deri, at enkelte af Prøverne i sig selv

11 Colleg. Tid. 1817 S. 672. — 12 Denne Professor-Rang havde besynderlig varieret. I Christian VI's tidligere Rangforordn. (1734) sattes Professores ordd. i 7 Cl. No. 7, og i den senere (1744) i 6 Cl. No. 4. Frederik V satte dem (1746) i 5 Cl. No. 8, og der bleve de staaende indtil 1817. Da Proff. extra ordd. efter Fund. af 7 Mai 1788 kom til, fik de Plads i 6 Cl. No. 13, hvor ogsaa de stode til 1817. — 13 Colleg. Tid. 1817 S. 682.

maaskee vare for vanskelige, deels deri at Skolerne savnede Lærere af tilstrækkelig Duelighed¹⁴. Forordningen af tiende August 1818 afskaffede altsaa ved Examen artium adskillige skriftlige Udarbejdelser, der formeentlig stode i Misforhold til, hvad man medrette af Skolerne kunde fordrø, navnlig den tyske og franske Stiil, hvorimod Fordringerne i de gamle Sprog bleve udvidede, fornemmelig i det Græske. Med Hensyn derpaa kaldte Forordningen af fireogtyvende October 1818 igjen tillive under Navn af Skole-Embedsexamen den philologiske Prøve for de høiere Lærere ved de lærde Skoler, som det pædagogiske Seminarium havde bragt i Forglemmelse¹⁵. Hensigten med disse Foranstaltninger var udentviwl meget bedre end Valget af Midlerne til dens Opnaaelse: de nyere Sprog bleve, som det synes, nu ogsaa i Skolerne mere forsømte end hidtil, da Universitets-Prøven saa let bestemte Maalet, hvorefter der skulde stræbes, og Skole-Embedsexamen, der tvertimod dens Navn blev betragtet som eensidig philologisk, skaffede vel Skolerne nogle lærdere Rectorer, men lukkede derimod Skoleveien for andre, der i virkelig Lærerdylgtighed kunde have overgaaet mangen En i den indskrænkede Kreds, som ved denne Examen erholdt Eneret til Befordring i Skoleembeder. Det varede heller ikke mange Aar inden disse Mangler i Universitetsdirectionen selv bleve erkjendte¹⁶, og denne Erkjendelse ledede til nye Overveielser endnu medens Engelstoft var Collegiets Medlem.

3. I de nærmest følgende Aar var der dog ingen Sag, som mere levende beskjeftigede Engelstoft end Planen til Sorøe Academies Gjenfødelse. Det var ligesom en Fornylse

¹⁴ Colleg. Tid. 1818 S. 699 fgg. — ¹⁵ Efterr. om Kbhvns Univ. (1823) S. 243—256. — ¹⁶ Allerede Underviisningsplanen for Sorøe Academies Skole, der kun er fire Aar yngre, tyder derpaa.

af hine ham saa interessante Forhandlinger om Universitetets Stiftelse i Norge. Nu skulde ogsaa her noget Nyt skabes, og her vare de öconomiske Vanskeligheder, som i Norge havde lagt saa store Hindringer i Veien, forud ved Stemanns kloge og dygtige Bestyrelse aldeles overvundne. I Löbet af en Snees Aar var ikke alene en Gjæld af omtrent et Par Tönder Guld bleven afbetalt og hundrede tusinde Rigsdaler skjænkede af Academiets Midler til Norges Universitet; men til samme Tid var der dannet en Grundfond af over en halv Million i Penge, medens Academiets Landeiendomme vare förögede med to store Godser¹⁷. Efterat den förste offentlige Bekjendtgjörelse om Academiets Gjenoprettelse som en Opdragelsesanstalt og höiere Skole den niende Marts 1821 var udgaaet¹⁸, bleve de af Stemann opsamlede store Capitaler og det ved ham förögede betydelige Jordegods, der hidtil havde ligget under Rentekammeret, den förste August samme Aar henlagte under Directionens Overbestyrelse¹⁹. Man havde saaledes ved den nye Stiftelse de rigeligste Pengemidler til sin Disposition og fuldkommen frie Hænder til at benytte disse; og i det næste Foraar 1822 var Stiftelsens Organisation allerede saavidt fremmet, at dens Virksomhed, dog foreløbig efter en mindre Maalestok, bestemtes at skulle begynde i September²⁰.

Hvad der vistnok ogsaa forhöiede Engelstofts personlige Kjærlighed til dette Institut, var den Omstændighed, at Academiet i hans Svoger og Ven Estrup fik en af sine förste og meest anseete Lærere. Engelstoft betragtede denne Ansættelse som den lykkeligste og önskeligste, hvortil en yngre Videnskabsmand kunde adspirere, og idet han oversaae Stillingens Mangler og svagere Sider, udmaalede han for sig selv og An-

17 Collin f. Histor. o. Statist. I. 34—35. Engelstofts Lykönskingsdigt S. 36. — 18 Colleg. Tid. 1821 S. 333—348. — 19 Efterretn. om Univ. (1823) S. 73 Not. — 20 Jvfr. Colleg. Tid. 1822. S. 315—323. Efterr. om Univ. S. 80 fg. 96 fg. 187 fg.

dre med synlig Glæde Billedet af et uforstyrret videnskabeligt Liv i det landlige og rolige Sorøe. „Var jeg tyve Aar yngre — hørte man ham sige — skulde Estrup have faaet en Concurrer i mig.“ Kom han selv til Sorøe, erkyndigede han sig utrættelig om enhver Ting, der paa nogen Maade kunde tjene til Stiftelsens Tarv eller de Unges Opmuntring²¹, og optegnede flittigt, hvad han spurgte og hørte, for siden at kunne overveie det eller tage Hensyn dertil. Og var han hjemme i Kjøbenhavn, kunde han ikke nøies med de officielle Beretninger, men corresponderede uafbrudt med Estrup for stedse at være vel underrettet om Tilstanden i det Enkelte som i det Hele²². Det var udentvivel ogsaa fornemmelig Interessen for Sorøe, der bidrog til, at Engelstoft i Aaret 1823 igjen begyndte sine for ti Aar siden standsede Universitets- og Skoleannaler; thi de Sorøeske Anliggender bleve strax behandlede med en synlig Forkjærlighed. Det var den samme Interesse, der aflukkede ham det største latinske Digt, som han nogensinde skrev, — en Lykönskning til Academiets Gjenoprettelse og Indvielse.

Denne Indvielsesfest i Sommeren 1827²³ førte hele Universitetsdirectionen til Sorøe, og Engelstoft regnede den for en af sit Livs Glædesdage. Han sad der paa Embedsvegne i den smukke Festsal, ikke langt fra Kongen selv, da Sangen aabnede Festen:

Løft dig, vor Høisang, paa Vinger af Toner!
Flyv over Søe, over Skovenes Kroner!

Han hørte der den sidste Veltalenhedsprøve, hvormed Oldingen

²¹ Hensyn til det sidste er taget ved alle de tidligste Reglementer. See f. E. Efterret. om Univers. (1823) S. 206—207. — ²² Denne Correspondance skal hist og her være bebreidet Engelstoft. Men for det første maatte man udentvivel forud kunne vide, at det vilde blive saaledes, og for det andet er det vist, at ogsaa Andre end Estrup skreve private Efterretninger, der ingenlunde gave paalideligere Oplysninger end hans. — ²³ Den 21 Mai var Indvielsesdagen.

Malling „sluttede det Talerhverv, som ingensinde var hans Kald, men ikke sjeldent var bleven hans tilfældige Lod“²⁴. Og han vedligeholdte Opmærksomheden og Deeltagelsen lige til den sidste skjønne Slutningschoral:

Velsignet den være den Kjærligheds Aand,
 Som svæver om Folk og om Land og om Throne!
 Velsignet den Kraft, som med evige Baand
 Bandt Dannemarks Hjerter til Skjoldungens Krone!²⁵

Der var i Engelstofts Öie et eiendommeligt Glimt, en vis glandsfuld Stirren, naar han ret levende fölte sig opvakt. De, som paa denne Dag betragtede ham, ville sjeldent have fundet det stærkere.

4. Det var, som bemærket, Interessen for den Soröeske Phönix, der nærmest havde fremkaldt et Par Skrifter af Engelstoft; men iövrigt har denne Periode af hans Liv ikke mange videnskabelige Arbeider at opvise. Efterat den Historiske Kalender var standset med det tredie Bind i Sommeren 1817, indskrænkede han sin Forfatter-Virksomhed meest til smaae Afhandling eller Bidrag, der optoges i Skrifter, som af Andre bleve udgivne. Hans lille Afhandling om Statistikens Forbindelse med Lovkyndighedens Studium, der udkom i Foraaret 1818²⁶, kunde betragtes som en Fortsættelse af det tidligere Arbeide om Statistikens Forhold til Statsöconomien²⁷ og blev udentvivel nærmest foranlediget ved den Reform, der til samme Tid skulde gennemföres med Hensyn til den juridiske Embedsexamen; og hans Omrids af en Theorie for Forretningsstilen

²⁴ O. Malling, Tale ved Soröe Ac. Indvielses-Fest. Kbhvn 1827. 4to S. 2. — ²⁵ Ingemanns Cantate ved Acad. Indvielse. — ²⁶ Optrøkt i Rahbeks Hesperus (1820) I. 19—55. — ²⁷ See ovenf. S. 60. Begge Afh. samlede og oversatte (1831) hos Falck X. 1—54.

skulde blot tjene til Grundlag for de academiske Forelæsninger i den samme Sommer og næstfølgende Vinter 1818—1819²⁸. Han skrev Fortaler eller Indledninger til Rasmussens lærde og grundige Arbejde over det africanske Compagnies Historie og til det bekjendte Værk af Werlauff og Outzen om det Danske Sprogs Skjæbne i Slesvig, hvilket sidste vistnok ikke uden hans Indflydelse paa Scavenius var bleven fremkaldt, og som han derfor havde særdeles Grund til at ledsage med nogle orienterende Bemærkninger. Thi hans lyse Blik, end mere skjærpet ved Historiens høittalende Lærdomme, var tidlig rettet mod de Ulykker, der vilde følge af den danske Nationalitets skammelige Undertrykkelse i dens eget Hjem, og tidlig havde han hævet sin patriotiske Stemme derimod²⁹. Han interesserede sig ogsaa meget for de Bestræbelser, som i disse Aar gjordes for at danne et Nationalmuseum for fædrenelandske Oldsager, og skjönt ikke Medlem af den i samme Anledning nedsatte Commission³⁰, fulgte han den dog gjerne i Aarene 1818—1820 paa dens antiquariske Excursioner, f. Ex. til Frederiksborg, Kronborg, Roeskilde, Sorøe, Esrom og flere Steder, stedse deeltagende, oprømt og opmærksom paa de forekommende Gjenstande³¹. Men selv skrev han ikke mere om antiquariske Emner.

Overhovedet var Engelstofts Lyst eller Kraft til at fremtræde som Forfatter temmelig tidlig aftaget. Han havde nu i en Deel Aar været Medlem af Videnskabernes Selskab og fra 1815 til 1818 tillige Medlem af Ordbogscomiteen; men af denne sidste udtraadte han snart³², og hans Deeltagelse i Selskabets

²⁸ Skriftet udkom i Qvart, dateret den 9 Januar 1818, og blev igjen optrykt i Dansk Minerva, VI. 558—574. — ²⁹ See ovenfor S. 49 Not. 22. — ³⁰ Thorlacius, Werlauff, Finn Magnusen, Thomsen vare Medlemmerne. — ³¹ Medd. af Samtidige. — ³² Vid. Selsk. Dansk Ordbog III. Fort. S. VI. Vidensk. Selskabs Histor. S. 403—4. Han og Degen bleve Medlemmer af Commissionen den 1 Januar 1815, og begge arbejdede nærmest i Forbindelse med P. E. Müller paa Bogstavet M. Men begge meldte sig ud 1818.

videnskabelige Forhandlinger indskrænkede sig til en Fremstilling af Begivenhederne umiddelbart for Christian den Førstes Thronbestigelse, som han læste i Aarene 1818 og 1820, samt et Mindeskrift over Abraham Kall i Marts 1822. Intet deraf er trykt³³. De med Kjærlighed begyndte Efterretninger om Universitetet, Sorøe Academie og de lærde Skoler ophørte med det første og eneste Bind. Han havde i Aaret 1823 den Plan i Forbindelse med Werlauff at udgive nogle af Abraham Kalls efterladte Samlinger, men opgav igjen dette Forsæt, da han ikke troede at have fundet i disse, hvad han havde ventet³⁴. Mismod og Forstemthed slappede ogsaa ved denne Tid hans Kræfter: han følte sig kjendelig noget fortrykt eller tilsidesat, uden at man just kan sige, om han havde Grund dertil. Saa meget er dog vist, at hans Udnævnelse til Ridder af Danebrog den sextende Mai 1824 af ham selv blev betragtet som et Tegn paa Kongens tilbagevendende Naade, og at han ligesom oplivedes og styrkedes derved.

Den nærmest følgende Tid i Engelstofts Forfatter-Liv kunde man kalde hans latinske Digter-Periode; thi med Undertagelse af en 1826 paa Fransk affattet Introduction til Reetz's Repertorium over Danske Statsacter, leverede han intet andet end latinske Poemer. Allerede tidligere havde han ladet udgaa enkelte smukke Mindedigte over afdøde Colleger og Venner³⁵; men Indvielsen af Borchs Collegium 1825 foranledigede et noget større Arbejde, der fulgte med Thorlacius's metriske Program

³³ Ørsteds Oversigt over Vid. Selsk. Forh. (i hist. phil. Afh. I Deel) 1823 S. XLIII—XLIV. LXIV. LXXXVII. — ³⁴ Consistor. Copiebog ad 8 Jan. 1823. Engelstoft og Werlauff havde anmeldt i Skrivelse af 26 Decbr. 1822, at de under Titel, *Af og om Abraham Kall*, agte at udgive en Samling af Literaria, i den Hensigt derved at opreise deres afgangne Lærer og Collega et Æreminde, og ønske Bevilgelse af fri Tryk indtil tyve Ark. Dette blev bevilget. — ³⁵ Saaledes 1822 over *Abr. Kall*, 1823 over *Moldenhawer* og 1825 over *Degen*. Efterretn. om Univ. S. 276. 279. Selmer, Acad. Tid. I. 150.

og — gjorde en mærkelig Contrast imod dette. Det er vel muligt, at Thorlacius fuldkommen saa nøie har kjendt den latinske Prosodie som Engelstoft; men hans Exordium: *Plaudamus! gaudent Musæ, lætatur Apollo; Stat rediviva, novo splendore exstructa, priori Borrichiana Domus similis, verum amplior atque Commodior* — lige til Slutningen, er intet andet end den tørre Prosa, medens Engelstoft paa de gamle Digteres Viis strax river Læseren med sig in medias res, naar han begynder sin Sang:

*Pax erat et tutæ constans fiducia pacis,
Cum subito ante fores terror et hostis adest.
Mox tormentorum muros complexa corona
Faucibus horrendis ignea monstra vomit*³⁶.

Et særdeles smukt og temmelig anseeligt Digt skrev han 1827 i Anledning af Sorøe Academies Indvielse³⁷, og derefter fulgte hans Carmen gratulatorium til Formælingsfesten i det følgende Aar³⁸. Ved den næste Formælingsfest blev han Danebrogsmænd den første August 1829. Engelstoft skrev saadanne latinske Vers med stor Lethed og overgik deri udentvivel alle Samtidige. Digtene selv indeholde vistnok Vendinger, der minde om Engelstofts Læsning i den ham saa kjære Virgil³⁹; men hans Vers vare dog ingenlunde sammenlignede Centoner, og Ingen tør nægte, at han udøvede Kunsten med Smag, og at der i disse Arbejder ofte fandtes Poesie og Originalitet.

Alt dette var imidlertid Smaa-Arbejder. Udgaven af Olufsens Collectanea 1829 og nogle mindre Opsatser fra samme Tid kunde heller ikke regnes for andet. Der synes i disse Aar

³⁶ Det Hele er dog kun 28 Verslinier. — ³⁷ Öst, Archiv VII. 344. Digtet, 220 Verslinier, udkom med Anmærkninger og med en hosföiet Oversættelse af Rahbek. — ³⁸ Jvfr. Östs Materialier col. 227. Digtet var 102 Vers og havde tillige en af Engelstoft selv forfattet dansk Oversættelse ved Siden af Latinen. — ³⁹ See ovenfor Side 39, Note. 31.

aabenbart at have manglet en Vækker i Literaturen. Danmarks eneste lærde critiske Tidende, hidtil ikke meget anseet, gik i de første Maaneder af Aaret 1830 over til Jens Möllers Redaction⁴⁰, og det lykkedes ham ikke at hæve den. En vis aandelig Slaphed viiste sig hos Skribenterne. Sjældent udkom Værker af nogen Betydenhed, og Engelstoft havde desuden daglig Beskjæftigelse nok som Directions-Medlem og som Professor ved Universitetet.

5. Blandt disse tvende Embedsstillinger var hiin vel den anseeligste; men denne havde alligevel fuldt saa meget Krav paa hans Tid og hans Kræfter. Pladsen i Collegiet gav Engelstoft hans borgerlige Rang; Professoratet ved Universitetet gav ham hans væsentlige Løn.

I Aaret 1817 nød Engelstoft af den academiske Fond en fast Gage paa tusinde Rigsbankdaler Sölvværdie⁴¹; og hans Udnævnelse til Ordinarius havde i denne Henseende ikke strax og umiddelbart nogen Følge. Men da han ved Midten af det næste Aar, den tyvende Juni 1818, ligeledes af den academiske Fond erholdt et Tillæg af firehundrede Rigsbankdaler Sölvværdie, saa blev denne Gageforhöielse ham beregnet fra den første Juli foregaaende Aar, altsaa fra samme Maaned, hvori han var bleven Ordinarius⁴². Neppe to Aar efter, den femogtyvende April 1820, fik han atter et Tillæg paa tohundrede Rigsbankdaler af samme Fond⁴³, saa at han fra den Tid af nød en aarlig Indtægt paa sextehundrede Rigsbankdaler af Universitetet. Hvad hans övrige Stillinger ved Siden deraf muligen kunne have ladet ham tilflyde, kan ikke have været af stor Betydenhed.

⁴⁰ Dansk Lit. Tid. 1830, S. 255—256. — ⁴¹ Hans tidligere ringe Gagement ved Universitetet, see ovenfor Side 43, 44. — ⁴² Consistor. Copiebog: Skrivelse af 20 Juni 1818. — ⁴³ Consist. Copieb. ad 25 April 1820.

Universitetet havde derfor en god Ret til Engelstofts Virksomhed, og gjorde den gjældende. Ved Bevillingen af hiint førstnævnte Tillæg 1818 blev det ham saaledes udtrykkelig paa- lagt, at han uden særlig Godtgjørelse skulde vedblive at besørge det statistiske Lærefag, som han strax efter Kjerulfs Død fore- løbige havde overtaget⁴⁴. Dette var i sig selv Engelstoft meget kjært. Han interesserede sig i høi Maade for dette Fag, og han betegnede sin Interesse ogsaa derved, at han fra samme Tid af gjerne kaldte sig Professor i Statistik, skjøndt dette Præ- dikat neppe nogensinde paa officiel Maade ligefrem er bleven ham tillagt⁴⁵.

Engelstoft fyldestgjorde aldeles, hvad Universitetet af ham saaledes var berettiget til at fordrø, kun at han som Med- lem af det overordnede Collegium ikke kunde efter sin An- ciennetet indtræde i Consistoriet eller tage Deel i dets For- handlinger. Han opfyldte ikke blot de Pligter, som Lovens Bogstav dicterede, men ogsaa dem, som hans egen Samvittig- hed og sande Interesse for den studerende Ungdoms videnska- belige Fremgang og humane Dannelse foreskrev ham: han var ikke alene academisk Docent og Examinator, men tilbød gjerne sin private Veiledning og aabnede gjerne sit Huus for de unge Mennesker, der stode ene og fremmede i Hovedstaden.

Som academisk Lærer udmærkede han sig ogsaa derved, at han foruden de befalede, paa Examina beregnede, historiske og statistiske Cursus ogsaa hyppigt efter friere Valg foredrog snart en, snart en anden Disciplin, der sigtede til en mere al- mindelig Dannelse eller Udbredelsen af en høiere videnskabelig Aand blandt den studerende Ungdom. Saaledes meddeelte han

⁴⁴ Consist. Copieb. har Skrivelsen derom af 20 Juni 1818. Colleg. Tid. 1818, S. 616. — ⁴⁵ Erslew S. 379 siger, at han 1817 ved sin Udnæv- nelse til Ordinarius ogsaa blev Prof. i Statistik; men jeg har intetsteds seet dette officielt udtalt, og jeg maa tvivle derpaa. Thi havde han virkelig 1817 været udnævnt til Professor i Statistik, saa vilde det dog være besynderligt, at han 1818 fik den Forpligtelse, at holde statistiske Forelæsninger.

i Aaret 1818—1819 en Theorie af Embeds- og Forretningsstilen, 1820 en Theorie af den historiske Underviisningsmethode, 1821 den historiske Fortolkningskunst, 1826 Universalhistoriens Philosophie, 1827 den historiske Kunsts Fremskridt i nyere Tid, 1828 den almindelige Kulturhistorie og deslige⁴⁶. Altid forstod han at afvinde det valgte Emne en Interesse, der fængslede Tilhørernes Opmærksomhed.

Paa lige Maade deeltog Engelstoft stedse i de stundom temmelig besværlige Examinationsarbejder. Kjedsomhed eller Ligegyldighed derved skulde Ingen kunne bebreide ham, og for den Flinke og Opvakte var det en sand Fornöielse at blive prøvet af ham. Han kunde da stundom ved sin naturlige Livlighed saaledes lade sig rive hen, at Examinationen fik Lighed med et muntert Colloquium, og at det for Tilhørerne blev vanskeligt nok at følge med og höre Examinandens virkelige Svar⁴⁷. Derimod kunde det vel hændes, at Andre, der vare mindre vel forberedte, ikke altid skiltes fra ham med de venligste Fölelser, dog ikke just saameget paa Grund af ubillige Quæstioner, som fordi han maaskee stundom i sin billige Misfornöielse en enkelt Gang kunde glemme, at han ved Examensbordet ikke sad som Directionsmedlem, men alene som Professor og Dømmer over Examinandens Kundskaber. Hvordan det end er, saa blev han i Efteraaret 1821 offentlig angrebet for sin Examination ved Examen artium, og fandt sig foranlediget til ligeledes offentlig og i Forbindelse med sin Collega Werlauff at skrive en Erklæring til sit Forsvar⁴⁸.

Denne Ubehagelighed indtraf netop i hiin Tid, da En-

⁴⁶ Lections-Catalogerne ere min Hjemmel. Hvorvidt alle de anmeldte Collegier virkelig have fundet Tilhørere og ere bleve holdte, skal jeg ikke kunne sige. — ⁴⁷ Var dog ingenlunde hyppigt Tilfældet. Det skeete i Regelen kun, naar han allerede havde overbeviist sig om Examinandens positive Kundskaber og derefter begyndte at raisonnere over Begivenhederne. Det var derfor gjerne et Beviis paa, at han var tilfreds med Examinandens Svar. — ⁴⁸ Kjöbenhavnns Skilderie 1821, S. 1587—89.

gelstoft i det Hele troede sig tilsidesat af höiere Magthavere, og yttrede derfor desto kjendeligere Indflydelse paa ham⁴⁹. Hans Uvenner grebe derhos ogsaa andre Anledninger til at fortrede ham. G. L. Baden, der tidligere havde været hans offentlige Lovtaler, begyndte i Aaret 1822 at nedsætte hans historiske Kundskaber i Almindelighed, — man tør vistnok sige af en besynderlig Grund, fordi nemlig en Historiemaler urigtig havde afbildet Kong Christian den Førstes Morbroder, Hertug Adolph, som en gammel Mand, hvilket efter Badens Paastand skulde grunde sig paa en liden Notits af Engelstoft i Historisk Kalender⁵⁰. Sagen var höist ubetydelig og vilde under andre Forhold og i nyere Tid neppe være bleven bemærket; men under daværende Omstændigheder fölte Engelstoft sig meget krænket derover. Iövrigt var denne uhyggelige Periode ikke af lang Varighed; Engelstoft modtog igjen Beviser paa sin Konges Tilfredshed, arbeidede igjen med Rolighed som academisk Lærer, og udsonede sig senere med sin Modstander, paa en Tid, da denne var meget forladt, og paa en Maade, der gjorde hans Hjerter Ære⁵¹.

6. Det var ikke alene fra Cathedralen eller ved Examenstbordet, at Engelstoft virkede som academisk Lærer. I hans kraftigere Aar sögte Studenter og yngre Videnskabsmænd hyppigt ogsaa hans private Raad og Veiledning, som han da meddeelte med den störste Beredvillighed. Ved saadan Leilighed fremtraadte paa en characteristisk Maade hans Rigdom paa Ideer, hans Blik for vigtige, hidtil ulöste historiske Opgaver. Da han læste overmaade meget og udstrakte sin Opmærksomhed i en

49 See ovenfor S. 74. — 50 Badens Angreb maatte officere Engelstoft saa meget mere, som Striden netop angik en Materie, som han i flere Aar havde beskjeftiget sig med og læst over i Videnskabernes Selskab. See ovenfor Side 74. — 51 De vexlede Artikler i Striden findes især i Kjöbenhavn's Skilderie 1822 no. 31 og no. 37 af Engelstoft, og i Dagen 1822 no. 96—97 af Baden.

vid Kreds over sin meget omfattende Videnskab uden at han havde enten en tro Hukommelse, der bevarede den hele Detail⁵², eller tilstrækkelig Tid til selv at bearbejde historiske Emner, saa viiste Frugten af hans Læsning sig fornemmelig deri, at han med meer end almindelig Alsidighed overskuede Manglerne i de forskjellige Egne af Historiens vidtløftige Mark, snart uopdyrkede Steder, der trængte til en Bearbejdelse fra Grunden af, snart interessante Partier, der tilbøde en kunsterfaren Historieskriver lønnende Stof, snart lærerige Paralleller, hvori Fortiden stod med alvorlige Paamindelser og Advarsler for de kommende Dage. Saaledes havde han samlet sig en Masse af historiske og statistiske Opgaver, der altid stode ham til Tjeneste⁵³ og gjorde hans private Veiledning og Samtaler overmaade lærerige og opvækkende. Den unge Mand, som traf ham i godt Lune, og som rolig holdt ud i hans af Solvarme eller Kakkelovnsvarme stundom temmelig beklumrede lille Studerekammer, medens han boede i Klareboderne, vilde ofte i Löbet af en Timestid have hørt flere Problemer eller Ideer til Arbejder, end der i et langt og flittigt Liv lode sig udføre⁵⁴.

Engelstoft var ved saadan Leilighed vistnok mere den smagfulde historiske Philosoph end den lærde historiske Litterator. En Samtidig har ogsaa troet at characterisere ham ved Benævnelsen: Danmarks philosophiske Historieskriver⁵⁵. Men

52 Man mærkede stundom, at han under sine lærde historiske Studier var bleven usikker i det, der kunde kaldes den historiske Börnelærdom; men dette er i sig selv uden al Betydning, og er meget langt fra at være ualmindeligt netop hos Mænd, der hæve sig til et høiere videnskabeligt Standpunkt. — 53 Denne Rigdom viiste sig stedse, naar der i Videnskabernes Selskab eller ved Universitetet skulde udsættes Priisopgaver. — 54 Ogsaa Engelstofts Skrifter vise næsten alle hans Interesse for interessante historiske Opgaver. Skulde jeg anføre et enkelt Sted, veed jeg intet mere betegnende end *Annal.* 1808. II. 235—236, hvor han efter en kort Anmeldelse af sit Program, *De re Byzantinorum militari*, ender med en lang Liste af saadanne Problemer, alle henhørende til det af ham selv behandlede Emne, hvilke Problemer han nu anbefaler dem, „der føle Kald og Lyst til historiske og lingvistische Undersøgelser“. — 55 *Bastholm*, *Indledn.* til *Histor. Studium.* I. Dedic.

den, som indlod sig nærmere paa en eller anden af de henkastede Ideer, blev dog snart overbeviist om, at de ingenlunde vare Öieblikkets löse Indfald. Skjönt han i yngre Aar ikke længe havde arbeidet daglig i store Bibliotheker og siden kun sjelden havde havt Tid til personlig at besøge dem, var han dog næsten altid istand til at anvise literaire Kilder og Hjælpe-midler, ældre og nyere, meget ofte endog af sjeldnere Skrifter. Thi Literaturen var han stedse meget opmærksom paa, under sin Læsning af lærde Special-Undersøgelser; han lod flittigt hente Böger til Gjennemsyn fra de offentlige Bibliotheker, forögede stedse sit eget⁵⁶, og forsömte ikke i sine Böger at notere paa passende Sted alleslags Citater, Bemærkninger og Henviisninger. Næsten hvert Skrift i hans ikke ganske ubetydelige Bogsamling vidnede derom.

Engelstofts Deeltagelse for yngre Studerendes Fremgang var derhos for dem meget opmuntrende og behagelig. Leverede saadanne engang et eller andet anstændigt Arbeide, kunde de altid være visse paa, at det af ham blev modtaget med sand Interesse, og han ilede gjerne med at udtale denne mundtlig eller skriftlig paa en galant Maade. Han kunde ved slige Leiligheder give sine Ord en saa udsögt Vending, at denne alene var nok til at bevare Indtrykket deraf. Saaledes skrev han engang til en yngre Forfatter, der havde sendt ham et Skrift over en berömt Mand: „De har associeret Deres Navn til et andets Udödelighed, idet de har udbredt nyt Lys og ny Glands over dette sidste; man kunde misunde Dem en saadan Leilighed og en saadan Benyttelse af den; men jeg skal alene ønske tillykke“ o. s. v., o. s. v.⁵⁷. Engelstoft brugte ved slige Anledninger noget stærke Udtryk; men Skaden var ikke stor, da Alle

56 Fortegn. over Engelst. Böger og Manusk. (Kbhvn. 1851) viser, at han eiede en Bogsamling paa omtrent halvsyvendetusinde Bind foruden nogle Manuscripter. — 57 For et simpelt dansk Öre lyder den hele Construction som en Oversættelse fra Galanteriets Sprog, det Franske.

kjendte hans fine Höflighed, og Enhver, der ikke var ganske ufornuftig, vidste, hvormeget der maatte tilregnes Lærerens Følelse for sine Disciple, den Lærdes for Videnskaben og overhovedet Mandens hele humane Velvillie. At alligevel en saadan Modtagelse efterlod et behageligt Indtryk, vilde det være Affectation at nægte.

7. Endelig var der til samme Tid neppe nogen Universitetslærer, der saa ofte som Engelstoft samlede unge Studerende i sit Huus og i sin Families Kreds⁵⁸. Dette interesserede ham kjendeligt. Han ansaae det for en ikke uvigtig Deel af Ungdommens Dannelse, at den under det mere offentlige Hovedstads-Liv ogsaa fik Leilighed til at kjende den private Selskabeligheds Former og Fordringer og at vinde nogen Smag og Sands derfor. Selv kunde han i denne Henseende gjælde for et Mønster. Han iagttog med en Nöiagtighed, der nu snart tilhører en forsvunden Tid, alle det sociale Livs Höfligheds-Vedtægter: han gjorde sine regelmæssige Visiter, aflagde Lykønskninger, deeltog i Selskab og modtog Selskab, alt med den fineste Opmærksomhed⁵⁹. Saadant faldt ham ikke besværligt; det var bleven ham Natur, og han benyttede hyppigt de Galanteriets compendiösere Midler, som Convenientsen tilstedede. Visitkort spillede en Rolle allerede under hans Pariserliv: Thorlacius nævner dem etsteds i sin Dagbog og kalder dem „Sedler“. Engelstoft havde dem altid hos sig. „Har De ingen Visitkort?“ sagde han engang til et ungt Menneske; „det er jo lige-

⁵⁸ Thorlacius havde i denne Periode ofte en Deel Studenter hos sig, en Tidlang hver Onsdag. Det blev paaskjønnet; men de unge Mennesker befandt sig dog udentvivel mere hjemme hos Engelstofts. — ⁵⁹ Det var dog ikke kold Formalitet alene. Engelstoft viiste den samme Höflighed i denne Henseende mod Alle uden Forskjel. Blev en eller anden ung Student, som havde vundet hans Interesse, blot nogen Tid upasselig, kunde han være temmelig vis paa at modtage personligt Besög af Engelstoft i sit lille simple Studenterkammer.

saa nödvendigt, som det daglige Bröd!⁶⁰ Ogsaa et elegant udstyret Bord fandt Engelstoft Behag i, skjönt han selv ikke var meget mere end Tilskuer derved: han betragtede det paa en vis Maade fra den æsthetiske Side, som en Pröve paa Vertens eller Huushofmesterens Smag⁶⁰, og havde han selv været til Gjest, kunde han paa det Nöiagtigste beskrive Alt. Grev Schimmelmanss Dinéer nævnede han i en vis Periode med særdeles Roes. Hos ham selv fandt man altid et smagfuldt, ikke sjældent et rigeligt Arrangement, skjönt han efter sin eienommelige Maade stedse indböd sine Gjester til blot „at tage deres Suppe hos sig i al Tarvelighed og ganske en familie“.

Engelstofts Huus bestod i denne Livsperiode foruden ham selv og hans Hustru ogsaa af hans Söstersön Christian Thorning, som han 1815 havde taget til sig, og en ung Pige, Marie, Datter af en Bonde i Sal paa Frisenborg Gods, som han siden 1816 ligeledes opdrog som sin Datter. Under samme Tag boede hans Svigermoder og Svigerinde. Da Söstersönnen i Aaret 1822 under sit adopterede Navn, Christian Thorning Engelstoft, var bleven Student, dannede han ligesom et nyt Baand mellem det Engelstoftske Huus og den akademiske Ungdom. Valget blandt denne bestemtes vel ofte af Hensyn til ældre Forbindelser med de Familier, til hvilke de unge Mennesker henhörte; mange af dem vare fra Jylland, et Landskab, som Engelstoft stedse bevarede en stor Forkjærlighed for, og der hörtes nu hos ham Navne, som allerede havde lydt ved hans Vugge⁶¹. Men Valget bestemtes ogsaa af andre Grunde, og kunde da falde paa ganske ubekjendte og enestaaende unge Studerende, der

⁶⁰ Medens han var Secretair i det Skandinaviske Literaturselskab, havde han den Pligt, undertiden at sørge for et passende Aftensmaaltid i det laante Locale efter Forhandlingerne. Ogsaa ved denne Leilighed skal hans Sands for det Smukke og Behagelige have viist sig. — ⁶¹ De, som kjendte Engelstofts Huus, ville f. Ex. blot gjennemløbe Navnene paa dem, der havde staaet Fadder til ham, ovenf. S. 4, Not. 10.

havde havt den Lykke at tildrage sig hans Opmærksomhed ved Examenbordet, paa Forelæsninger eller ved andre Leiligheder; thi han havde Öie for dem, der syntes ham at give godt Haab om sig⁶². Vare nu saadanne tilmed fremmede i Hovedstaden eller fattige, fandt han deri kun en foröget Opfordring til at tage sig af dem. Han drog dem til sig; han anviiste dem, hvorledes de skulde söge nogen Understöttelse; han forskaffede dem Informationer og andet Arbeide; han betænkte dem ved Uddelingen af den saakaldte Directionsfond eller de hjemfaldne Stipendier; han anbefalede dem til ligesindede formuende Venner, saasom Scavenius og Estrup. Derfor kom ogsaa mange Islændere i Engelstofts Familie, og det er bekjendt nok, hvormeget hiint fjerne Öelands Sönnner skjönnede paa hans Om-sorg og gjestmilde Modtagelse. Det var islandske Studenter, der 1830 lode hans Portrait stikke i Kobber⁶³ og derhos saaledes udtalte deres erkjendtlige Fölelser:

Hos quoties spectas vultus, ad sacra Camoenæ
 Quisquis hyperboreo pauper ab axe venis,
 Dic toties: Hic est rerum tutela mearum,
 Hic columen studii præsidiumque mei:
 Ut mihi posse dedit teneras intendere vires,
 Sic mihi velle dedit nomen amare suum.

Det kunde ikke undgaaes, at mange af disse unge Mennesker, baade Islændere og andre, ubekjendte med det kjøbenhavnske Livs Former, ofte maatte stöde Engelstofts Sands og Takt netop for disse; men dette afskrækkede ham ingenlunde. Desto mere ansaae han det for en Velgjerning mod dem, at vise dem Livet i en anden Skikkelse, og fremkalde hos dem den urbane Dannelse, hvorpaa han satte saa megen Priis⁶⁴.

62 Öst's Materialier col. 467. — 63 Smukt stukket af E. Eckersberg, men — som mig synes — ikke heldigt opfattet. — 64 Hvad der gjaldt om Islænderne, kunde ogsaa siges om Nordmændene, der indtil 1814 studerede i Kjöbenhavn. Ogsaa de vare langt borte fra deres Hjem og Slægt. Univers.

Det var overhovedet altid Engelstofts pædagogiske Grundsætning, at Videnskabernes Dyrkere skulde aflægge en vis gammeldags Austeritet og vænne sig til paa en smuk Maade at nyde det selskabelige Livs Opmuntringer og Glæder. Den samme Grundsætning var udtalt i den Sorøeske Stiftelses Reglementer⁶⁵, hvori han havde saa megen Deel, og naar han om Sommeren besøgte Sorøe, var hans Opmærksomhed rettet derpaa ved Siden af de alvorligere Opgaver. Det var ham kjært ogsaa der at see Ungdommen omkring sig, og at være tilstede ved dens Fornøielser.

Een af disse havde for ham en særlig Interesse, nemlig de smaae Excursioner, der i disse Aar hyppigt gik til Næsbyholm. Thi i Næsby Sogn ligger den lille Landsby Engelstoft, hvorfra hans Familie nedstammer og havde sit Navn. Naar han fra Vognen kastede Øiet paa disse lave Bønderhuse, morede det ham i Korthed at recapitulere sin Familiehistorie⁶⁶: i Engelstoft levede paa Kong Christian den Fjerdes Tid Bondemanden Christen Pedersen med Hustru Ellen Olsdatter fra det nærliggende Broby⁶⁷; deres Søn Ole Christensen Engelstoft havde ved det Næsbyholmske Herskabs Omsorg lært lidt mere, end Bønderbørn pleiede, havde fægtet med i det berømte Slag ved Nyborg under Schack, og havde fulgt denne til Ribe, hvor han først var Stiftamtmandens Fuldmægtig, siden Raadmand i Byen⁶⁸; hans Søn Christian Engelstoft, Sognepræst i Sønderho paa Fanø og Jubellærer⁶⁹, var Fader til Laurids Struch Engelstoft, Sog-

Annal. 1813, S. 375—76, give Anledning til at troe, at mange Nordmænd ligeledes havde fundet en venlig Modtagelse i Engelstofts Huus. — ⁶⁵ Efterretn. om Univers. 1823, S. 206—207. 317. 324. — ⁶⁶ Thorup, Efterretn. om Ribe Cathedralsk. tredie Forts. (1826), S. 62, indeholde en Ud-sigt, meddeelt af Engelstoft selv, men uden Beviser for dens Rigtighed. — ⁶⁷ Inscript. Rip. Append. p. 43. — ⁶⁸ Terpag. Rip. Cimbr. p. 587. Insc. Rip. App. p. 43—46. Worm III. 1 S. 194. Han var født i Engelstoft 1636, og døde i Ribe 1712. — ⁶⁹ Worm I. 282. III. 1 S. 194. Ifølge Bircherods Dagbøger MS. blev han ordineret den 22 Novbr. 1695, og han døde 1749, altsaa som Jubellærer.

nepræst til Sebber⁷⁰, der atter var — Engelstofts Bedstefader. Saadanne Minder, der mildt erindrede om Forsynets Styrelse af den menneskelige Skjæbne, have altid noget Velgjørende og Engelstoft fölte sig derved end mere oplivet, naar han i Næsbyholms Have og Skov blandede sig med den soranske Ungdom. Ogsaa paa denne Maade knyttedes han til Sorøe, der overhovedet i ham og Malling havde sine største Velyndere.

8. Malling døde den syttende November 1829. Faa Uger iforveien endte ogsaa Thorlacius sine Dage. Ved Sidstnævntes Död faldt det første Led af den Kjæde, der stedse sammenknyttede hiint i Ungdommen sluttede Triumvirat, og Engelstoft sørgede inderligt over Tabet af „sin kjære Thorlak“⁷¹. Men Mallings Afgang var af en mærkelig Betydning for Engelstofts Skjæbne, navnlig for hans Stilling i Universitetsdirectionen. Malling var fra tidligere Aar af Engelstofts Velnynder og Ven; hans Blidhed, hans humane Besindighed, hans sjeldne Gaver til at forene ulige Anskuelser, hans personlige Indflydelse hos Kongen selv gjorde ham ogsaa i den svage Alderdom til Universitetsdirectionens egentlige Sammenholdspunct. Engelstoft rykkede nu op til andet Medlem i Collegiet⁷², og han valgtes i Mallings Sted til Danske Selskabs Forstander⁷³; men dybt fölte han Savnet af den Tabte. Til Universitetets Sørgefest den treogtyvende Januar 1830 skrev han paa Latin

⁷⁰ Worm III. 1 S. 194. — ⁷¹ Engelstoft mistede i dette Aar overhovedet mange kjære Venner, først *Schouboe*, den 19 April, til hvis Minde han satte nogle Ord i Kjöbenhavns Skilderie, no. 36; saa *Rasm. Nyerup*, den 28 Juni, i hvis Huus han i sin Ungdom havde boet; derefter *Thorlacius*, den 8 Octbr., over hvem han skrev et latinsk Mindedigt (*Selmers Acad. Tid. I. 152*), og endelig *Malling*. — ⁷² Colleg. Tid. 1829, S. 957. Det skeete den 27 November. — ⁷³ Dan. Selsk. Histor., S. 198. Engelstoft blev valgt til Forstander den 9 Decbr. 1829, og vedblev at være det til sin Död.

og Dansk sin smukke Afhandling om Fædrenelandets Taknemmelighedsgjæld til dets fortjente Mænd⁷⁴, og hans Ven P. E. Müller holdt Festtalen.

Et nyt Stadium begyndte i Engelstofts Liv⁷⁵. Rothe, som endnu beholdt sit Sæde i det holstenske Cancellie, medens han i Directionen indtog Mallings Plads, skulde i tidligere Aar have været en god Jurist; men i Universitetsdirectionen havde han hidtil ikke været meget virksom, kjendte ufuldkomment det lærde Skolevæsen og var derhos allerede i en fremrykket Alder af temmelig svage Kræfter. For Universitetsdirectionen blev han aldrig, hvad Malling havde været; for Engelstoft havde han neppe nogen særdeles Godhed og Tillid, og han var ikke skikket til at opretholde Eenhed i Collegiet eller forebygge Mistemninger.

De som stode udenfor de Indviedes Kreds, sporede Følgerne af disse Misforhold, uden at kjende, end mindre at kunne bedømme den fulde Grund dertil. Engelstoft talte end ikke til fortrolige Venner, for hvem han ellers ofte aabnede sit Hjerte, tydeligt derom⁷⁶. Som en medvirkende Grund betegnede den offentlige Mening det første Directorskifte i Sorøe eller den Maade, hvorpaa dette blev udført⁷⁷. Det er i al Fald fuldkommen vist, at Rothe i alt, hvad denne Foranstaltning vedkom, havde i det mindste lige Deel med Engelstoft, og de, der have seet Begivenhederne nærved, turde vel mene, at han havde større Deel deri end denne. Alligevel synes dog de, som vare misfornøiede dermed, at have villet kaste Skylden for mulige Feilgreb paa Engelstoft. Rothe stod fast ved Hofgunst, me-

⁷⁴ *Meditationes nonnullæ de pietate in colenda memoria civium, qui de patria benemeruerunt.* Havn. 1830. 4. — ⁷⁵ Om trent ved samme Tid (Efteraar 1830) forlod han ogsaa Klareboderne no. 8, hvor han havde boet i femten Aar (See ovenfor Side 55, Note 8) og flyttede til Frederiksberggaden no. 13. — ⁷⁶ Det har en fortrolig Ven af Engelstoft forsikret mig. — ⁷⁷ I Sommeren 1830.

dens Engelstoft just paa den samme Tid, og neppe uden Grund ansaaes for at være i Unaade.

Flere Omstændigheder havde medvirket dertil, og nogle af dem lade sig med Bestemthed paavise. Den Slaphed, som i længere Tid havde hersket i Literaturen⁷⁸, havde i Mallings Dödsaar foranlediget en Forbindelse mellem Hovedstadens første Videnskabsmænd i det Öiemed at udgive en kritisk Tidende, der uden Sidehensyn skulde tilbagevise det Overfladige og Fuskragtige, og stille de videnskabelige Frembringelser paa den Plads, som hver af dem medrette fortjente. Dette var den rene og ædle Hensigt⁷⁹ med Stiftelsen af det Selskab, der vilde udgive et Maanedsskrift for Literatur, og denne Hensigt var ogsaa da kjendelig, naar dens Udförelse stundom kunde bære Spor af menneskelige Svagheder. Engelstoft sluttede sig med levende Deeltagelse til dette Selskab; thi han besad altid en höi Grad af sand videnskabelig Interesse, og af hans Ungdoms Frisindethed havde det lange Collegii-Liv mindst angrebet den videnskabelige Deel. Men ingen Cuur eller Reform lader sig udföre uden Modstand, der alter maa mödes med alvorligere Midler, og Maanedsskrift for Literatur antog snart Characteren af et Oppositions-Skrift, der tog fat paa Böger og offentlige Foranstaltninger paa en Maade, som dengang var usædvanlig og som skaffede det adskillige Fjender. Kongen selv blev det ikke længe gunstig.

Engelstoft var imidlertid ikke blot Medlem af Selskabet og Deeltager i Redactionen af Maanedsskriftet. Han leverede selv, foruden en Deel mindre Artikler⁸⁰, til det første Bind en

78 See ovenfor S. 75—76. — 79 Kongen selv havde tegnet sig for et større Antal Exemplarer; ligeledes vare de fleste af Kongehusets Medlemmer og næsten alle offentlige Bogsamlinger Subscribenter. — 80 Engelstoft skrev i Aarene 1829—1830 ti forskjellige Bidrag til Maanedsskriftet, nemlig: I. 97, Efterretn. om Institutet for Bønderdrengene ved Sorö; I. 114 fgg. Rec. af Schlegels Statsret; I. 203, Om den polytechn. Læreanstalt; I. 268, Rec. af Abrahams, de Rob. Vacii carmine; I. 394, af Lütken, om det videnskabelige Liv;

særdeles dygtig criticisk Revision af Schlegels Statsret; han skrev derhos temmelig skarp efter den Tids Mening, og paaviiste uden Complimenter en betydelig Mængde Feil i dette Værk⁸¹. Men Schlegel havde mange Venner i de høiere Kredse. — Maanedsskriftets følgende Bind gik dernæst noget uvenligt løs paa Digterværker, der havde vundet Bifald i Kongens nærmeste Omgivelse⁸². Saadant gjorde det heller ikke yndet. Endelig kom dertil et Sammenstød mellem Maanedsskriftets Redaction og den da meget anseete Abrahamson, Kongens Adjutant, i hans Egenkab baade som Præsident i det Nordiske Oldskriftselskab⁸³ og som Directør for den saakaldte Indbyrdes Underviisning⁸⁴. Kort sagt: Maanedsskriftet var og maatte være et Oppositionsskrift; Oppositionen var ilde lidt, og dens Fjender kastede sig, som det pleier at gaae, paa de Puncter, der lettest kunde angribes, om de end ikke just vare Hovedpuncterne. Thi Engelstoft var ingenlunde Oppositionens Hovedmand.

Den aandelige Liberalisme, som Engelstoft for over tredive Aar siden, da han under noget lignende Forhold truedes med Hertugen af Augustenborgs og andre mægtige Stormænds Unaade, fordi han frit og aabent udtalte sin Mening, havde lagt for Dagen og erklæret sig beredt til at lide for⁸⁵, vedblev paa en vis Maade bestandig hos ham. Men havde hans Kræfter til at lade denne Frisindethed træde frem i Livet og Handlingen allerede dengang været ringere, end han selv troede, saa er det saa meget mere begribeligt, at disse Kræfter baade med Aarene og ved den lange Vandring ad de Stier, der skulde føre til Sædet i et kongeligt Regjeringscollegium, havde tabt

II. 438, Jensen, om Geistlige Embeders Byrder; II. 464, Olufsens Collectanea II. 558, Om Sorøe Academie; III. 79, Blom, Catechismus for danske Krigsmænd; IV. 541, Mules byzantinske Historie. — ⁸¹ Maanedsskr. for Literatur. 1829, i første og andet Bind, en omfattende Afhandling, deelt i syv Artikler. — ⁸² Smstds. II. 473. VI. 1—21 o. fl. — ⁸³ Maanedsskr. f. Literat. IV. 501 fg. V. 167 fg. 286 fg. — ⁸⁴ Maanedsskr. f. Literat. III. 187 fgg. VI. 357 fgg. — ⁸⁵ See ovenfor Side 23.

endnu mere i Selvbevidsthed og Fasthed. Han som i en lang Række af Aar havde været altid vel seet paa høiere Steder, var efterhaanden kommen til at betragte ogsaa dette som hørende til sit virksomme Livs Frugter. Han satte Priis derpaa og kunde ikke udholde de forandrede Forhold. I Aaret 1830 faldt han i en voldsom Sygdom, saa at han endog var opgivet af Lægerne, og skjönt han overstod denne, sporedes dog længe Eftervirkningerne deraf. Han udtraadte derpaa 1831 for det første af Maanedsskriftets Redaction⁸⁶, og da han end ikke derefter fandt Ro, ventede han kun en passende Leilighed for at opgive ogsaa sit Sæde i Universitetsdirectionen.

Denne Leilighed tilbød sig, da Wads Död i Marts 1832 aabnede Adgangen til den ham efter Embeds-Ancienmetet forbeholdte Plads i Consistoriet⁸⁷. En betænkkelig Brystsygdom, hvoraf han til samme Tid led, bestyrkede ham i Forsættet. Han sögte og fik sin Afsked fra Universitetsdirectionen den anden Mai 1832⁸⁸. Han havde dengang tjent i dette Collegium i syvogtyve Aar, og taget den virksomste Deel i Reorganisationen af hele det lærde Underviisningsvæsen. Det var temmelig almindeligt under saadanne Forhold at give afgaaende Embedsmænd en Rangforhöielse som Tegn paa Kongens Naade. Man spurgte Engelstoft, om han vilde have Titel af Etatsraad. Han svarede, at denne Rang havde hans Embede givet ham for femten Aar siden, og hans Afsked ikke berövet ham⁸⁹. Og derved blev det.

⁸⁶ Efter sin Udtrædelse af Redactionen leverede han ikke mere nogen Recension, men kun nogle Efterretninger om Universitetet, Soröe Academie og de lærde Skoler for Aarene 1830—31 i Maanedsskriftets 5te, 7de og 8de Bind. — Over den omtrent til samme Tid afdöde Prof. v. *Schmidten* (ogsaa Medlem af Maanedsskriftets Redaction) skrev han et latinsk Mindedigt (*Selmers Acad. Tid. I. 156*). — ⁸⁷ See ovenfor Side 65. — ⁸⁸ *Colleg. Tid. 1832, S. 310—11*. — ⁸⁹ Mundtlig Meddel. af Samtidige.

VII.

Efter Udtrædelsen af Universitetsdirectionen var Engelsefts hele offentlige Virksomhed indskrænket til den academiske Lærers, og forsaavidt bragt tilbage til det Punct, hvormed hans Embedsbane for næsten tredive Aar siden var begyndt. Men han havde begyndt med Ungdommens bedste Kræfter og havde Haabets lyse Mark aaben liggende for sig; nu var han i en Alder af otteoghalvtredsindstyve Aar, og der syntes ingen gunstig Stjerne at staae over hans Fremtid. Det lod, som om man ikke mere vilde benytte hans Indsigter. Han havde længe, og med større Kjærlighed end vel nogen dansk Historiker, dyrket de geographiske, statistiske og statsöconomiske Videnskaber. Geographien anviiste han en høi Plads, og det var ret mærkeligt, at han ved mange Leiligheder stillede den over eller foranfor Historien¹; Statistikens Behandling efter statsöconomiske Synspuncter var han uimodsigelig den første, der ved Universitetet gav Anviisning til. Da man nu i disse Aar tænkte paa at organisere et statistisk-statsöconomisk Cursus² og en dertil knyttet Examen ved Universitetet, var det naturligt, at kalde Engelseft til Raadslagning med over denne Sag, hvilket ogsaa for den vedkommende Commission skal være bleven foreslaaet. Men — Kongen vilde det ikke³. Ogsaa dette saarede Engelseft meget.

Han drog sig derfor mere og mere tilbage, og efterhaanden som det lykkedes ham at søge Tilfredshed og Styrke hos

1 Saaledes i Examenslisterne. Der stilledes Geographien stede foran Historien, og man har sagt, denne Orden skyldtes Engelseft. Derimod satte han i sin egen Embedstitel Historien først. — 2 Commissionen for at udarbejde et Forslag til den kameralistiske Examen blev nedsat ved Kgl. Resolution af 19 Novbr. 1833. Medlemmerne vare: A. S. Ørsted, Collin, Garlieb, Johnsen, Schlegel, H. C. Ørsted og I. W. Hornemann. Jfr. *Öst, Minerva* I. 205. — 3 Meddelelse af Samtidige. Kongen skal personlig have udstrøget hans Navn paa Forslags-Listen. Imidlertid er det et Spørgsmaal, hvor alvorligt Forslaget fra Vedkommendes Side er bleven ugeret.

sig selv og i sin egen Bevidsthed, bleve ogsaa de forandrede Forhold ham taaleligere. Han kunde vel ikke ganske vende sine Tanker bort fra den forbigangne Tid; men han undgik gjerne at tale derom selv med sine kjæreste Venner, eller yttrede sig i al Fald kun i utydelige Ord. Til een af disse⁴ sagde han saaledes engang: „Jeg veed ikke, at jeg som Medlem af Universitetsdirectionen egentlig har meer end een Ting at bebreide mig selv, og det er, at jeg ikke med større Kraft og Alvor modsatte mig et vist Skridt, der neppe var retfærdigt, eller idetmindste nedlagde et separat Votum i den Anledning“. Hvori det bestod, nævnede han ikke. Men det er rimeligt, at han sigtede til det i sin Tid omtvistede Spørgsmaal angaaende Professorboligen inde i Universitetsgaarden, hvorpaa begge hans kjæreste Venner P. E. Müller og Thorlacius gjorde Fordring, og som den første erholdt⁵. Imidlertid havde Thorlacius glemt dette, længe før Döden adskilte dem, og der var blandt Universitetets Professorer ingen, som havde noget Nag til Engelstoft, da han, efter længe at have været deres Foresatte, indtog sin Plads i deres Midte. Med oprigtig Velvillie böde alle ham ved Universitets-Pocalen Velkommen, idet han første Gang tog Sæde i Consistoriet.

Hverken Thorlacius eller Müller sad dengang mere iblandt dem. Den sidste var for to Aar siden efter Münters Död bleven Sjellands Biskop. Engelstoft fölte dette som et Savn; men endnu smerteligere blev Savnet, da han et Par Aar efter saae

4 Fra den Samme har jeg Meddelelsen derom. — 5 Müller var nemlig rigtignok ældre „Professor“ end Thorlacius; men denne sidste havde været Lector ved Universitetet, før hiin blev Professor. Hvad det dog egentlig kom an paa, var det Spørgsmaal, om ikke denne Bolig, der ved Dödsfald efter Universitetets Quæstor var bleven ledig, burde stilles til ordentlig Option blandt Consistoriales efter deres Anciennet, istedenfor at der paa en temmelig vilkaarlig og formløs Maade disponeredes over den. Thorlacius var indtraadt i Consistoriet 1803, Müller 1806. Til Fordeel for Müller har det rimeligviis været anført, at Boligen stod i Forbindelse med Communitetet, der laae under det theologiske Facultets Bestyrelse.

ogsaa Müller at vandre derhen, hvor Thorlacius var gaaet⁶, medens han ene stod tilbage med de Fortidens Erindringer, der skulde lindre Nutidens uvenlige Tilskikkelser. Det var et bevægeligt Syn at see Engelstoft ved Müllers Baare.

I en samvittighedsfuld Opfyldelse af sine Pligter søgte han at glemme sin egen Smerte, og sine Pligter som academisk Lærer kunde han endnu opfylde. Han besørgede ikke alene sine Forelæsninger, i denne Periode meest over Statistik, historisk Propædeutik, Literatur og Kritik, samt udvalgte Partier af Fædrelandets Historie⁷; men han overtog ogsaa de ham efter Regelen tilfaldne academiske Functioner, som Rector, Decanus, Examinator og deslige. Selv de mere elementaire Foredrag til anden Examen holdt han lige til Vintersemestret 1834—1835, da en ny og tredie historisk Professors Ansættelse⁸ tillod ham at ophøre dermed.

Rectoratet beklædte Engelstoft første og eneste Gang i det academiske Aar 1835—1836, og holdt som Rector tvende Taler. Den ene, ved Universitetsfesten i Anledning af Kongens Fødselsdag 1836, handlede om Videnskabernes høie Værd saavel ved sig selv som ved deres Indflydelse paa det borgerlige Selskab og alle menneskelige Samfund⁹. Den anden, ved Rectorskiftet den fjerde Juni samme Aar, var en Betragtning over Universiteternes Idee samt Hovedbetingelserne for sammes Realisation, og endte med at proclamere Werlauffs Rectorat for det følgende Aar¹⁰. Decanatet i det philosophiske Facultet havde han i Aaret 1838, da Clausen var Rector.

Neppe to Aar derefter blev Engelstoft ved Bornemanns

6 Müller døde den 4 Septbr. 1834. — 7 Lectionscatalogerne 1832—1840. — 8 Velschow, den 28 December 1833. Det efter Abraham Kalls Død ledige Professorati Historien var nemlig hidtil ikke bleven besat. — 9 Selmer, Acad. Tid. IV. 1 fgg., hvor Talens Indhold temmelig udførligt er meddeelt. Den latinske Original findes i MS. blandt hans efterladte Papirer. — 10 Selmer, Acad. Tid. IV. 105 fg., ligeledes i Uddrag.

Död den niogtyvende October 1840 Universitetets Senior, og var som saadan berettiget til at erholde Fritagelse fra sine Pligter som academisk Docent¹¹. Han fölte imidlertid endnu Kraft til denne Virksomhed og benyttede ikke strax sin Ret.

2. Til videnskabelige Arbeider havde Engelstoft derimod ikke mere de fulde Kræfter, og hans hele Virksomhed i denne Retning indskrænkede sig i Löbet af de otte Aar, hvori han nu alene var academisk Lærer, i Hovedsagen blot til hans Deeltagelse i Redactionen af *Scriptores rerum Danicarum* og i Udgivelsen af Universitets-Programmet ved Festen for Universitetsbygningens Gjenopførelse, begge Dele i Forbindelse med Werlauff.

Det ottende Bind af Langebeks *Scriptores*, hvoraf en stor Deel allerede havde været trykt under Suhms Medvirkning og Overtilsyn, var dog forblevet ufuldendt, da saagodtsom hele Oplaget brændte under Kjöbenhavns store Ildebrand, og Suhm fra den Tid af havde ladet Arbeidet hvile¹². Thorlacius og Werlauff fik endelig 1826 kongeligt Commissorium paa at fuldende Værket, og Sidstnævnte, der ved Thorlacius's Udenlandsreise og kort efter Hjemkomsten paafølgende Död var bleven ene om Arbeidet, havde ladet Trykningen begynde, da han fik Engelstoft til Medarbeider¹³. Imidlertid fremmedes Udgaven for det förste ikke meget derved, eftersom Engelstoft til samme Tid var syg og fölte sig trykket af Forretninger og Ubehageligheder. Deri foregik vel en Forandring ved hans Udtrædelse af Directionen; men Engelstofts active Deeltagelse i dette Arbeide vedblev dog at være meget ubetydelig,

11 *Univers. Fundats* af 7de Mai 1788, Cap. I. §. 16. — 12 *Scriptt. rerr. Danicæ*. Tom. VIII. Præf. — 13 Naar dette skeete, kan man ikke see af Fortalen, der synes at gaae noget löst hen derover. Men Conferentsr. Werlauff har havt den Godhed at sige mig, at det var engang i Begyndelsen af Aaret 1830.

og indskrænkede sig i Hovedsagen alene til Udarbejdelsen af Fortalen. Først i Aaret 1834 kunde saaledes det ottende Bind af dette store Værk forlade Pressen¹⁴. Men dermed standsede ogsaa Arbeidet.

I det følgende Aar begyndte de første Forberedelser¹⁵ til den dobbelte Fest for den nye Universitetsbygningens Indvielse og for Universitetets tredie Jubelaar. Engelstoft paatog sig i Forbindelse med Werlauff at levere Programmet til den første Høitidelighed¹⁶, og Emnet skulde være Universitets-Bygningens Historie, hvoraf han vilde behandle den nyere Periode efter Hovedstadens Brand i Aaret 1728. Det er velbekjendt, hvilket fortræffeligt Skrift der ved Foreningen af saadanne Kræfter udgik som Indbydelse til Universitetsfesten den trettede October 1836, og dersom Engelstofts Andeel deraf end ikke indeholdt, eller efter Sagens Natur kunde indeholde, en saa mærkelig Rigdom af nye Oplysninger som Werlauffs, saa fortjente den dog, som første Forsøg af denne Art, fuldkommen det Bifald, som den allevegne fandt¹⁷.

Denne Universitets-Bygningens nyere Historie maa uden tvivl betragtes som Engelstofts sidste egentlige Forfatterarbejde. Ikke uden Anstrængelse havde han fuldendt det. Hans Kræfter til saadant Arbejde vare meget svagere end hans Interesse og Lyst. Dette havde allerede viist sig, da han efter sin kjære Vens, Biskop Müllers, Død 1834 vilde læse et Mindeskrift over denne i Videnskabernes Selskab: med stor Iver og Kjærlighed begyndte han paa dette Skrift, og samlede omhyggeligt dertil, — men fuldendte det aldrig og var

¹⁴ S. R. D. VIII. Præf. Fortalen er underskrevet i April 1834. —

¹⁵ Men den kongel. Resolution om Jubelfesten udkom dog først i næste Aar (1836) og — noget besynderligt — kun en Ugestid før selve Festen, nemlig den 21de Octbr. See Colleg. Tid. 1836 S. 750—51. — ¹⁶ Werlauff alene til den anden, den 31 Octbr. 1836. — ¹⁷ Engelstofts Deel er 8 Ark, Werlauffs er 12 Ark i Folio.

vel tilfreds med, at en anden venlig Haand¹⁸ lettede ham den Byrde, som han selv havde paataget sig.

Fra den Tid af indskrænkede Engelstoft sig til litteraire Sysler af lettere Slags. Saaledes leverede han til det i Aaret 1836 udkomne sjette Bind af Ny Danske Magazin trende Bidrag til Fædrenelandets Historie, Instruxen for Corfitz Ulfeld paa hans Reise til Spidsbergen, Instruxen for Grev Waldemar Christian og hans Hovmester Pentz, og Enkedronning Sophies Fadebuurs-Regnskab paa Nykjöbing Slot¹⁹. Saaledes skrev han til samme Tid et lille latinsk Mindedigt over sin afdöde Collega Herholdt, for hvem han havde særdeles megen Agtelse som Læge og Videnskabsmand²⁰. Hans Deeltagelse med Rask og siden med Molbech i Udgaven af Outzens frisiske Glossarium²¹, der udkom i det fölgende Aar 1837, var heller ikke meget betydelig, da Værket selv var færdigt fra Forfatterens Haand og hans venskabelige Medarbejdere havde paataget sig den væsentligste Deel af Arbeidet ved dets Udgivelse²². Deraf fölger dog ikke, at jo Engelstofts Takt og Raad paa flere Maader kunde have været til Nytte. Dette kunde man altid vente, ogsaa efterat han behövede Andres Bistand at stötte sig til, og derfor saae man ham selv i de senere Aar ofte optaget til Medlem af forskjellige Samfund. Saaledes blev han 1836 Ephorus for den Arnamagnæanske Stiftelse og 1838 paany Medlem af Redactionen for Maanedsskriftet. Men dette sidste havde dengang tabt mange af dets flittigste Medarbejdere, som han ikke kunde erstatte, og det standsede ikke meget længe efter.

¹⁸ Molbechs. Mindeskriftet selv er trykt i Nordisk Tidsskrift f. Hist. Lit. o. Kunst, IV. 457 fgg. — ¹⁹ Ny Dan. Mag. VI. 143—46. 176—78. 330—36. — ²⁰ Dagen 1836, no. 53, og Östs Materialier col. 500—501. — ²¹ Vidensk. Selsk. Histor. S. 467. — ²² Östs Minerva, I. 203—204. Men hvad G. L. Baden mener ved Engelstofts Frygt for „Frihedspöbelen“, veed jeg ikke.

3. Engelstofts Gjenindtrædelse i Maanedsskriftets Redaction er forsaavidt ret mærkelig, som den afgav lige som et ydre Tegn paa, at han ikke deraf befrygtede nogen Misbilligelse paa høiere Steder. Virkelig var ogsaa den Ugunst, som i adskillige Aar synes at have hvilet over ham, udentviveln veget bort. I Anledning af hine store Universitetsfester blev han udnævnt til Conferentsraad og de Kongelige Ordeners Historiograph²³, og han var hverken ufølsom for disse Tegn paa Kongens tilbagevendende Naade, eller lagde noget Skjul paa sin Glæde derover. Snart kom ogsaa dertil lykkelige hushellige Forhold, der gjorde denne Livsperiode, som var begyndt under temmelig mørke Udsigter, til en af de behageligste. Hans Søn, der nogle Aar iforveien var bleven hans Collega som academisk Lærer²⁴ og da forlod Fædrehuset, stiftede i December 1837 en egen Familie²⁵; hans Datter ægtede et Par Aar senere, i Slutningen af 1839, Professor Bornemann, og snart oplivedes hans Huus ved en ny Generation, som han omfattede med inderlig Kjærlighed.

Ved Udnævnelsen til Ordenshistoriograph havde Engeltuft faaet saa at sige et nyt Embede paa sine gamle Dage, og dette kunde vel forekomme ham noget betænkeligt. Men Regjeringen selv havde ligesom tilkjendegivet en forandret Anskuelse af de med dette Embede forbundne Pligter. I Begyndelsen havde den fordret Arbeide: Abraham Kall, der endnu i en høi Alder bevarede gode Kræfter, havde derhos i Vedel Simonsen havt en flittig af det Offentlige lønnet Medhjælper, og begge havde samlet adskilligt til Riddernes og Ordenernes Historie, skjøndt intet blev færdigt eller udgivet²⁶. Efter Kalls

23 Colleg. Tid. 1836 S. 765. 832. — 24 Selters acad. Tid. I. 147 fg. Efter en Concur i Aaret 1833 Lector, og i 1834 Prof. i Theologien. — 25 Den 22 December 1837. — 26 Endeel af disse Samlinger, hvortil hørte adskillige Tegninger, skulde have været optagne i det af Engelstoft og Werlauff paatænkte Skrift: Af og om Abraham Kall.

Död var derimod Embedet forblevet ubesat i Sjettedelen af et Aarhundrede, og da det derefter overdroges til Engelstofts allerede svage Kræfter, erholdt han ikke den Understøttelse, som han vilde have behövet, hvis noget Arbeide skulde udföres. Tydeligere kunde det neppe udtales, at denne Post kun skulde betragtes som en kongelig Naadesbeviisning, hvilken Ordenscantsleren Mösting af Höiagtelse for Engelstofts videnskabelige Fortjenester i Almündelighed havde forskaffet ham.

Engelstoft kunde vel undskyldes, hvis han havde beroiget sig ved den samme Anskuelse; men dette var dog ingenlunde Tilfældet. Tværtimod havde han den bestemte Hensigt, at anvende den Fritid, som nödvendige og uopsættelige Forretninger levnede ham, paa et historisk Arbeide, der kunde vidne om hans Interesse for Ordens-Capitulet. Hvad der i denne Henseende laae meget nær og udentvivil meest vilde have afhjulpet et Savn i den fædrenelandske Literatur, Benyttelsen af Capitulets rige Materialier til et biographisk Lexicon²⁷, var det end kun over dem, som havde været benaadede med Ordenen, synes ikke at have særdeles interesseret ham; derimod rettede han sit Blik paa Elefantordenens Historie, de første dunkle Spor til dens Oprindelse. I mange Aar samlede han Materialier til dette Emne, og da han udentvivil var kommen til det foreløbige Resultat, at Elefantordenen var stiftet i Analogie med og efter Mönsteret af det burgundiske gyldne Vlies, saa gjennemgik han ikke alene i Hovedstadens Bibliotheker de sjeldneste Værker, hvori nogen Oplysning derom kunde findes eller formodes, men han benyttede ogsaa med Opmærksomhed reisende Landsmænds Tjeneste til at forskaffe sig hos Antiquarer i Udlandet, hvad Bibliothekerne her hjemme savnede²⁸.

27 Næmlig Riddernes haandskrevne Autobiographier, som de ere forpligtede til at leverer. — 28 Da saaledes Prof. A. Rothe i Aaret 1841 gjorde en kort Reise (Om Holger Danske, Fortal. V.), havde han Commissioner af denne Art, og skaffede Engelstoft virkelig adskillige sjeldne gamle Skrifter.

Alligevel vil intet af hans Arbeide i denne Materie kunne komme Videnskaben tilgode; thi hverken i Ordens-Capitulets Archiv eller i hans egne Efterladenskaber har noget af Betydning været at finde; og dersom han, som han i sine sidste Aar leilighedsviis skal have yttret, virkelig har sendt en Afhandling om de danske Ridderordener til et større Værk, der udgaves i Tydskland²⁹, saa har Udgiveren af dette ladet Afhandlingen ubenyttet, rimeligviis fordi den ikke har passet til hans Plan³⁰. At udgive selv et eget udførligere Værk om Elefantordenen, havde Engelstoft i sine sidste Leveaar udentvivl ganske opgivet: han talte hellerikke mere derom. Da Werlauffs lærde Skrift om Helligtrekongers Kapel havde optaget det meeste, som med nogenlunde historisk Vished lod sig anføre om denne Ordens Oprindelse, og saaledes udtømt den for Historieforskningen interessanteste Deel af Undersøgelsen, har Engelstoft vistnok opgivet Ideen om at benytte sine ældre og forældede Antegnelser, muligen endog, som han synes ikke at have været utilböielig til ved andre Leiligheder, tilintetgjort disse. Til nye Forskninger havde han nu saameget mindre Kræfter, som han selv i disse Aar stadigen maatte besørge private Forretninger, der i ethvert Tilfælde fordrede Tid.³¹

4. De mærkeligste af disse vare en Arv, der fulgte ham gennem hele Livet fra de Forbindelser, hvori han allerede som Yngling og ung Mand havde staaet til tvende af Datidens

²⁹ Hr. Erslew, Udgiveren af Almindeligt Forfatter-Lexicon, forsikkrer, at Engelstoft havde sagt dette til ham og lovet ham nærmere Oplysning derom. — ³⁰ Dersom Engelstofts Afhandling har været bestemt til Biedenfolds Gesch. aller geistl. u. weltl. Ritterorden, I—II. Weimar 1839—46 4to, saa var det begribeligt, at Udgiveren ikke har kunnet finde den passende, da dette Værk aldeles ikke er noget videnskabeligt Arbeide. — ³¹ Endnu i Aaret 1847 syntes Werlauff (Dan. Selsk. Histor. S. 210 not. e.) at have ventet Engelstofts Skrift; men 1849, da hans Afhandling om de hellige tre Kongers Kapel udkom, nævner han ikke denne Forventning.

anseeligste Herrer, Grev Rosenkrone og Hertugen af Augustenborg; — mærkelige ogsaa derved, at de indeholde et stærkt og hæderligt Vidnesbyrd om den Tillid, Engelstoft nød hos dem, der gjennem den længste Række af Aar havde havt Leilighed til at prøve hans Duelighed, Bestandighed og Troskab.

Grev Rosenkrone var død før mange Aar siden, endnu medens Engelstoft var Secretair i Universitetsdirectionen³². Hans Hustru, Hjelmskjernes eneste Datter, overlevede ham længe, og Engelstoft vedblev stadig at være hendes Consulent og Fortrøede saavel i andre Anliggender som i Bestyrelsen af hendes anseelige Formue. Han iagttog i dette Forhold en almindelig anerkjendt og sjelden Uegennyttighed, søgte sin Løn i at kunne ligesom gjengjælde de fordum modtagne Velgjerninger, og betragtede det som en Festdag for sit Huus, naar i en vis Periode Grevinde Rosenkrone engang om Aaret var hans Gjest. Efter hendes dødelige Afgang³³ blev han Meddirectör over de betydelige Legater, som hun havde stiftet. Ogsaa dette foranledigede ikke ringe Arbeide og Ansvar, skjönt han havde en retskyndig Collega, der delte begge med ham: han i Forbindelse med Treschow udarbejdede den udførlige Beretning om den Grevelige Hjelmskjernes-Rosenkroneske Stiftelse, som den treogtyvende Mai 1839 blev offentliggjort³⁴; men han var tillige Stiftelsernes Kasserer, og store Summer gik gjennem hans Hænder³⁵. Først i de senere Aar afgav han Kassererforretningerne til sin Svigersön.

32 Døde den 5 December 1811. Jvfr. Hösts Clio, I, 2, S. 47 — 33 Døde den 3 September 1838, og hendes Død anmeldtes i Adresseavisen af Engelstoft paa egne og Treschows Vegne, som Executores Testamenti. Den substituerede Exec. Test. var Kofod. — 34 See Collegial-Tid. 1839 S. 425—435. — 35 Bestyrelsen af den Hjelmskjernes-Rosenkroneske Stiftelse foranledigede ogsaa i Octbr. 1838 en umiddelbar Henvendelse af Directörerne til den norske Regjering, da et Legat deraf i sin Tid skal gaee til Norge. Jvfr Chr. Holst, det Kgl. Norske Frederiks Univers. Legater (Christiania 1851) S. 141—42. — Denne Bestemmelse til Fordeel for Norge var

En lignende Forbindelse fandt Sted med Hertuginde Louise Augusta efter Hertugens Död og saalænge hun levede. Engelstoft besörgede en stor Deel af hendes stedse temmelig udbredte Commissioner i Hovedstaden; han forsynede hende med de Böger, Musikalier og deslige, som til enhver Tid kunde være Gjenstand for Opmærksomhed; han var hendes stadige Correspondent, der altid maatte meddele hende Nyheder fra Kjöbenhavn, for hvilke hun stedse bevarede stor Interesse; han var for en Deel ogsaa ligesom hendes Kasserer her paa Stedet, og modtog eller udbetalte Penge efter hendes egen umiddelbare Anviisning. Dette sidste bragte ham ogsaa ind i Prinds Emils altid meget forvirrede öconomiske Anliggender, for hvilke Louise Augusta viiste megen Deeltagelse, og var Anledning til, at Engelstoft hyppig corresponderede med Prindsen og havde ham en Aften til Gjest hos sig, da han sidste Gang var i Kjöbenhavn. Derimod besøgte Engelstoft i de senere Aar sjældent Augustenborg, da han ingenlunde var blind for, hvad der — Enkehertuginde uafvidende — forberedes. Havde han havt nogen Tvivl derom, maatte den forsvinde efter den Samtale, som der forefaldt med ham i August 1842³⁶, hvorfor han ogsaa afslog Indbydelsen til Hertugens Sölvbryllup nogle Aar senere.

Ved Siden af disse betydeligere practiske Sysler havde Engelstoft ogsaa adskillige mindre, der tilsammentagne gave Beskjæftigelse nok for en ældre Mand. Saaledes var han fra Aaret 1832 af Kasserer i Videnskabernes Selskab³⁷, hvis Capitalformue i dette Tidslöb förögedes med 10,000 Rbd. og naaede

ligeledes for Engelstoft Anledning til at give den herværende Kgl. svensk-norske Gesandt Baron Lagerheim nogen Underretning om, hvorvidt den Tid nærmede sig, da Norge kunde komme til at nyde Godt af Legatet. —
³⁶ Actmæs. Bidr. til Danm. Hist. i det nittende Aarh. I. 190. —
³⁷ Vidensk. Selsk. Histor. S. 509. 518. Han blev valgt den 7 December 1832 efter Schmidt-Phiseldecks Död.

den største Sum, den nogensinde havde udgjort: 132,000 Rbd.; og han var blandt de Medlemmer, der bestemt men forgjeves modsatte sig Angrebet paa denne Grundfond³⁸. I samme Selskab var han Formand for den historiske Classe og Medlem af Comitteen for Udgivelsen af Regesta og Diplomatarium³⁹. Han var lige til sin Död Forstander for Danske Selskab, og erhvervede sig som saadan Fortjenester, der allerede som gjørende Epoche ere gaaede over i dette Selskabs Historie⁴⁰.

At Engelstoft i en fremrykket Alder kunde overkomme saamange heterogene Forretninger, var en Følge af hans hurtige Blik og hans medfødte, ved tidlig Övelse udviklede Anlæg til practisk Virksomhed. Meget mærkelig var især den Færdighed, hvormed han conciperede alleslags Skrivelser eller Erklæringer. Hans mundtlige Foredrag var aldrig særdeles flydende, deels fordi han stedse søgte at give det en vis Elegance, deels fordi han let lod sig rive ind i udsvævende Digressioner; og disse Svagheder tiltog med Aarene. Pennen førte han derimod med en saadan Virtuositet, at den, der læste en skriftlig Opsats af ham selv i hans Affældigheds Dage, maatte fristes til at antage ham for en ung og livskraftig Mand⁴¹. Det var vel ogsaa denne saa at sige skriftlige Forretningsdygtighed, der væsentlig bidrog til, at han endnu i Livets Aften blev stillet i Spidsen af et Regjerings-Collegium.

VIII.

Kong Christian den Ottende satte nemlig Priis paa Talenter af denne Art. Han kjendte Engelstofts Fortjenester,

³⁸ Vidensk. Selsk. Histor. S. 494—95. — ³⁹ Anf. St. S. 483—85. — ⁴⁰ Danske Selsk. Histor. Fort. III—IV. — ⁴¹ Ethvert Brev fra ham er et Vidnesbyrd derom, og han skrev overmaade mange Breve.

agtede hans Lærdom og havde allerede i sit første Regjeringsaar ved Kroningsfesten den otteogtyvende Juni 1840 udnævnt ham blandt de første til Commandör af Danebrog. Da han i August Maaned næstefter under sit Ophold paa Föhr¹ modtog Efterretningen om Rothes Död den toogtyvende August, constituerede han ved et Rescript af syvogtyvende samme Maaned Engelstoft til som dennes Efterfølger at indtræde i Universitets-Directionen².

Engelstoft var dengang sexogtredsiindstyve Aar gammel og, skjönt iövrigt legemlig rask og bevægelig, dog neppe i Besiddelse af de Kræfter, som Forsædet i et Collegium under daværende Omstændigheder udkrævede. Men han havde Erfaring, Interesse og den bedste Villie, og han forefandt som Colleger yngre Mænd, paa hvis Arbeidsdygtighed og Hengivenhed for sig han med Grund troede at kunne gjøre Regning. Han fulgte altsaa det til ham udgaaede Kald; men han betragtede det selv stedse som et midlertidigt, og det ikke alene med Hensyn til sin Alder, men ogsaa fordi han var overbevist om, at Ledelsen af de Arbeider, der forestode, nödvendigviis maatte lægges i stærkere Hænder end hans³. Thi Reformernes Tid var kommen.

En Følge saavel af denne Udnævnelse som af den hele nye Tone ved Hoffet i Kong Christian den Ottendes Tid blev det, at Engelstoft baade som Collegiichef og som Lærd atter i denne Periode af sit Liv hyppigere viiste sig i den Kreds, der nærmest omgav Kongen. Christian den Ottende havde en vis Lyst til at give sit Hof ogsaa noget af den Glands, der udgaaer fra Videnskaberne; men denne i sig selv smukke Bestræbelse frembragte her de samme Phænomener, som Hi-

1 Kongen var den 13 Juli reist fra Sorgenfri, tog den 6 August det første Bad paa Föhr, og kom i Begyndelsen af October til Kjöbenhavn. — 2 Selmer, Kbhvns. Univers. Aarb. f. 1840 S. 23. 24. — 3 Jeg hörde dette oftere yttre af Engelstoft selv.

historien lærer, at den allevegne har frembragt. Blandt Hoffolket var der altid dem, der miskjendte eller frygtede det blot aandelige Adelskab og opstillede andre Betingelser for en berettiget Adgang til de bonede Gulve; og blandt de Lærde var der altid dem, der miskjendte eller frygtede Hoflivets conventionelle Fordringer, og paalagde sig selv ængstlige Pligter, som Ingen ventede iagttagne af dem. I begge disse Forhold forstod Engelstoft ikke altid at haandhæve den Værdighed, der skyldtes ham og han skyldte sig selv, baade som Olding og som Videnskabsdyrker, Universitetslærer og Collegiichef.

Engelstoft var, som allerede bemærket⁴, et Par Maaneder efter sin Udnævnelse til Medlem af Universitetsdirectionen bleven Senior ved Universitetet; men alligevel vedblev han flere Aar efter at holde sine sædvanlige Forelæsninger, med Undtagelse af dem til anden Examen⁵. Først imod Vinteren 1845 ansögte han om Tilladelse til at benytte sin Ret som Senior, der da ogsaa den fjortende November samme Aar ved et kongeligt Rescript blev ham givet⁶. Endnu i dette Semester anmeldte han dog tvende Forelæsninger: en statistisk over Fædrenelandets Grundkræfter, og en historisk over den græske, især den attiske Humanitets Character. Men i Lections-cataloget for Sommersemestret 1846 bekjendtgjorde han, at han som Senior var allernaadigst fritaget fra sine Pligter som academisk Docent, hvorimod han tilbød sin Tjeneste for de Studerende, der maatte ønske hans Raad og Veiledning i det geographiske, historiske eller statistiske Fag. Dermed maa Engelstofts Virksomhed som Universitetslærer ansees for sluttet⁷.

4 See ovenfor S. 94. — 5 Disse sidste havde han ikke holdt siden Foraaet 1835. See ovenfor S. 93. — Decanetet i det philos. Fæculet, der tilfaldt ham 1844, maatte han som Medlem af Directionen renoncere paa. Selmers Aarb. 1843 S. 57. — 6 Consistor. Copiebog har dette Rescript. — 7 Lections-catalogerne 1845—46 og 1846.

Men hans sande Interesse for al Videnskab blev ikke svækket med den stigende Alder, og hvor han mødte Understøttelse, billigt Hensyn til Oldingens Svaghed og tilbørlig Erindring om, hvad han i kraftigere Aar havde været, der var han endnu istand til at virke med megen Nytte. Af Danske Selskab har han store Fortjenester, ogsaa i denne Livsperiode. Da Selskabet saaledes ved Fryxell var bleven underrettet om, at det keiserlige Archiv i Wien bevarede Beretninger fra Keiserens Gesandter ved det danske Hof i Slutningen af Christian den Fjerdes Tid⁸, erhvervede Engelstoft gennem det udenlandske Departement en Fortegnelse over disse, og henvendte sig derpaa 1841 til Dr. Ferdinand Wolff i Wien, der havde tilbudt at besørge disse Documenter afskrevne for Selskabet⁹. Under Engelstofts Forstanderskab begyndte ogsaa en ny Række af det Danske Magazin, og selv leverede han 1842 et lærerigt Bidrag til det første Bind¹⁰. Men hans væsentligste Fortjeneste af Danske Selskab var dog den, at han ved sin Indflydelse hos Kong Christian den Ottende udvirkede det Kongelige Stadfæstelsesbrev af fireogtyvende Februar 1847, der tillagde det hidtil nærmest ved de faa Medlemmers Bidrag gennem et heelt Aarhundrede bestaaende Selskab en passende fast Understøttelse, der sikrede dets Tilværelse og gav det Udsigt til en gunstigere Fremtid¹¹. Engelstoft vil derved have erhvervet sig Ret til en bestandig skjønnsom Erindring i dette Selskab og hos Dyrkere af Fædrenelandets Historie i Almindelighed¹².

2. Meget mindre blev Engelstofts Virksomhed bemærket i Universitetsdirectionen. Det Tidsrum af noget over syv

⁸ Næmlig G. v. Plettenberg og Greven af Schwartzburgi Aarene 1643—1645. — ⁹ Dan. Selsk. Histor. S. 188. — ¹⁰ Dan. Mag. Tredie R. I. 67—81: Det ældste Universitets-Regnskab. — ¹¹ Ny Collegialtid. 1847. S. 275—277 har en Art officiel Beretning derom. — ¹² Dan. Selsk. Hist. Fort. III—IV. og S. 235—239, hvor Stadfæstelsesbrevet findes.

Aar, hvori han stod i Spidsen af dette Collegium, bragte ham oftere i den ikke behagelige Stilling, at skulle omdanne Meget af det, som ved hans egen kraftige Medvirkning var skabt, og det er vel muligt, at Christian den Ottende, der altid veg tilbage for gennemgribende Forandringer, har troet ved Engelstoft at kunne moderere Reformlysten. Dette stod dog ingenlunde i Engelstofts Magt, selv om han havde villet det; thi hans Indflydelse var ikke den overveiende i Directionen, og udenfor Directionen toge, ifølge Kongens Individualitet, ogsaa Andre væsentlig Deel i de Bestemmelser, der vedkom Universitets- og Skolevæsenet¹³. Det eneste Tilfredsstillende, der for Engelstoft laae i denne sildige Naadesbeviisning, var det Vidnesbyrd, som den indeholdt om Kongens Tillid og Gunst; men Bevægelsen selv fulgte han snarere, end han ledede den, og saavel Universitetet som Skolerne og Sorøe Academie følte Reformlystens Virkninger.

Til Universitets-Reformerne hørte for det første Udvidelsen af det medicinske Facultet og det chirurgiske Academics Ophævelse som selvstændig Stiftelse eller Sammensmeltning med Universitetet, en Foranstaltning, som efter lange Forberedelser og megen Modstand fra forskjellige Sider endelig under almindeligt Bifald af den offentlige Mening blev iværksat ved den Kongelige Resolution af syttende December 1841¹⁴. Der-til hørte fremdeles Overdragelsen af Universitetets og Communitetets Gods og Capitaler til en Quæstors Bestyrelse umiddelbart under Universitetsdirectionens Overbestyrelse og et passende Tilsyn fra Consistoriets Side: ogsaa denne meget gennemgribende Reorganisation blev efter nogen Kamp mellem for-

¹³ Mange vilde fremfor Alt have Realskoler og ivrede mod den classisk-humanistiske Dannelse; men de deelte sig igjen i to Partier, hvoraf det ene satte Naturvidenskaber og Mathematik, det andet dansk Sprog og dansk Historie i en vis Retning paa Høisædet. — ¹⁴ Selmer, Kbhvns Univers. Aarb. 1838, S. 134 fg. 1840, S. 21—22. 1841, S. 3—13.

skjellige Meninger fuldendt i Aaret 1843¹⁵. Dertil hørte endvidere Fastsættelsen af et Normalreglement for de akademiske Læreres Lønning i en bestemt Scala efter Embedsaar og Professorernes indbyrdes Anciennetet, efterat Universitetets Indtægter paa flere Maader vare blevne forøgede og Midler vare vundne til et med Tidens Krav mere overensstemmende Gagement: dette skeete i Aaret 1844¹⁶. Endelig indførtes i det samme Tidsrum adskillige Forandringer ved de akademiske Examina, fornemmelig i den Hensigt at fremdrage og haandhæve Modersmaalets naturlige Ret.

Det var til samme Tid almindelig erkjendt, at de lærde Skoler ikke præsterede, hvad de burde. Engelstoft var deri fuldkommen enig. „Der bör — saaledes udtrykte han sig — læres mere og der bör læres bedre; det er den Opgave, som skal løses”. Men Spørgsmaalet dreiede sig om Midlerne til dens Løsning¹⁷. Efter anstillede Undersøgelser, Conferencer med erfarne Skolemænd og økonomiske Beregninger, kom Regeringen endelig til det Resultat, at en Deel af de mindre Skoler burde nedlægges, hvorimod de større burde udvides til et Slags Gymnasier med syv Classer istedenfor fire, forsynes med dueligere og bedre lønnede Lærere, og saaledes reformerede overtage saavel Afholdelsen af Examen artium, som Underviisningen i adskillige Discipliner, der hidtil henhørte til den saakaldte anden Examen ved Universitetet. Denne Reform blev først forsøgt i Kjöbenhavn, Odense og Kolding, og er siden efterhaanden indført ogsaa i de övrige Skoler¹⁸. Selv paa det

¹⁵ Anf. St. 1843, S. 12—23. Kgl. Resolut. af 15de December 1843. —

¹⁶ Selmer, Kjöbenh. Univ. Aarb. 1840, S. 78—79. 1844, S. 1—26. Engelstoft tilligemed Örsted og Larsen dannede den af Consistorium nedsatte Comitee til at tage denne Sag under Overveielse. Kgl. Resolut. af 13 November 1844. — ¹⁷ I et ret characteristisk Brev fra Engelstoft ved denne Tid skriver han saaledes: *Skolerne skulle fremdeles vedblive at være Skoler; men — il faut apprendre plus, il faut apprendre mieur: voila la question à resoudre!* — ¹⁸ Kbhvns Univ. Aarb. 1844, S. 201—213 og kgl. Resolut. af 9 Febr. og 18de April 1844.

fjerne Island bleve Underviisningsanstalterne i Aaret 1846 betydelig udvidede og forbedrede¹⁹.

Alt dette hörer til den Periode, da Engelstoft i Navnet havde Forsædet i Universitetsdirectionen. Nogle af Reformerne have vistnok interesseret ham, og han deeltog derfor i dem med al den Varme, som han endnu i Oldingsaarene fölte for enhver god og fornuftig Forbedring. Andre kunde derimod neppe behage ham, navnlig den besynderlige Krig, som fra visse Sider reistes mod den classiske Dannelselse ialmindelighed og det latinske Sprog isærdeleshed²⁰. Men den gamle Mands Indflydelse var af liden Betydenhed, og han troede selv at mærke det i den Grad, at hans Forretninger i Directionen i disse Aar af og til vare ham en tung Byrde, og at han til sine Fortrolige ofte talte om, at han ikke længe kunde holde det ud, men maatte söge sin Afsked²¹.

3. Hvad der dog under disse urolige Reformer uden tvivl meest gik Engelstoft til Hjertet, var den Skjæbne, som Soröe Academie i samme Tidslöb öiensynlig förtres imöde. Han havde haft en meget væsentlig Andeel i Academiets Organisation, og han bevarede stedse en stor Kjærlighed for denne Stiftelse. Men med denne Fölelse stod han ene i Universitetsdirectionen, næsten ene blandt sine Colleger ved Universitetet²², og fandt liden Understöttelse hos dem, der stemmede den offentlige Mening, saavidt denne gjennem Pressen lod sig fornemme. Da man i Aaret 1843 havde faaet Skolen skilt fra

19 Anf. St. 1846, S. 182—201. Sagen havde været under Forhandling siden 1831, altsaa endnu för Engelstoft udtraadte af Directionen. — 20 See Allgem. Hall. Lit. Zeit. 1844, no. 192—193, hvor der ligeledes klages over, at de academiske Skrifter, der hidtil skreves paa Latin, nu ved at skrives paa Dansk bleve utilgjængelige for den störste Deel af dem, for hvilke de dog efter Indholdet fornemmelig vare bestemte, de Lærde i Udlandet. — 21 Meddelelse af saadanne hans Fortrolige. — 22 Molbech gjorde en Undtagelse, men maaskee den eneste.

Academiet under den Belingelse og det Løfte, at begges Fremgang derefter desto mere skulde befordres²³, blev Academiets Skjæbne for det første i hele fire Aar i den Grad urørt og svævende, at der ikke let kunde tænkes en piinligere Embedsstilling, end de academiske Læreres dengang var. Engelstoft, skjönt første Medlem af Directionen, syntes dengang endnu ikke at have forstaaet, til hvilket Maal der egentlig styredes²⁴. Alderen havde svækket hans Skarpsynethed, og Familiesorger, som han endnu ikke i den Grad havde prøvet, svækkede end mere hans Kræfter.

Det var nu henved syv Aar siden, at hans Datter forlod hans Huus for at forestaae sit eget²⁵; men hun vidste smukt at forene sine nye Pligter med de ældre, og hendes Börn hensatte faa Aar efter Bedsteforældrene i de forsvundne Dages venligste Erindringer, idet de ligesom foryngede deres huuslige Kreds. Denne Datter, der udgjorde en saa stor Deel af Engelstofts jordiske Lykke, mistede han ved en pludselig Död den treogtyvende November 1846. Han udtalte sin dybe Smerte i et dansk Digt, der udentviwl er det eneste af denne Art fra hans Haand, og vistnok viser, at han var mindre övet i den danske end i den latinske Prosodie, men derhos bærer saa levende Vidnesbyrd om en sörgende Oldings Fölelser, at det intetsteds læstes uden Deeltagelse²⁶.

Fromme Datter, Hustru, Moder, ak hvor tungt fra Dig at skilles
 Ach, hvor haardt et Skjæbnens Slag! Sorg, hvis Smerte aldrig stilles!
 Saa tidligt vinked' Graven Dig fra Livets Kald og Livets Lykke,
 Saa hastigt, ak, vi skulde Dig ei meer til ömme Hierte trykke!

²³ Selmer, Kbhvns Univers. Aarb. 1843, S. 169—173. Kgl. Resolut. af 3 Marts 1843, der paalagde Directionen at indkomme med Forslag til Academiets Organisation. — ²⁴ Mange Breve fra Engelstoft vise, at han bestandig troede, at der handledes om, at bringe Academiet som saadant i en blomstrende Tilstand. — ²⁵ See ovenfor S. 97. — ²⁶ Kbhvns Adressecompt. Efterretn. 1846 no. 284 af 1 December. Digtet bestaaer af sexten Verslinier.

Åk, hvor saa nys Dit blide Smil kun Liv og Lyst fremtrylled',
Der throner Sorgens Billed nu, i mørke Skygger hyllet.

Fem Uger derefter rantes Engelstoft atter af en ny Sorg, skjönt vistnok han og Alle længe havde været forbedte derpaa. Den niogtyvende December døde den ædle Meneskeven og Patriot, hans Svoger Estrup paa Kongsdal. Engelstoft tabte i ham ikke alene en nær Slægtning, men tilige en Aandsfrænde og Fortrolig, med hvem han gjennem en lang Række af Aar ved en fast ugentlig Correspondance udvexlede Ideer og Anskuelser, og hos hvem han gjerne nedlagde ogsaa sit Livs hemmelige Sorger²⁷. — At Engelstoft dog kunde bære disse Tilskikkelser, som han bar dem, var for dem, der stode ham nær, et Kjendetegn mere paa hans svækkede Aandskræfter.

Alt dette indtraf i den Periode, da fjendtlige og venlige Magter hemmeligt og aabenbart brødes om Sorøe Academie og — dets Formue. Endelig kom efter fire for Akademiet ødelæggende Aar den Kongelige Resolution af syvogtyvende Marts 1847, der talte om Academiets Udvidelse til en Real-Höiskole²⁸, og Engelstoft, der troede paa Ordene, hengav sig atter strax til store og glade Forhaabninger²⁹. Men Udførelsen af denne almindelige Idee var atter skudt ud til en uvis Fremtid, og Resolutionen selv var i Virkeligheden saaledes affattet, at den vilde have bragt Akademiet et godt Skridt

27 Engelstoft læste nogle Mindeord over ham i Videnskabernes Selskab. Disse, der skulde have været omarbejdede, bleve dog aldrig fra hans Haand færdige, men ere benyttede i Biographien foran Estrups Samlede Skrifter I. S. III—L. — 28 Colleg. Tid. 1847, S. 200—201. — 29 Intet viser mere, hvorlidet Engelstoft var indviet i Sagen, end denne hans store Glæde. Et Brev fra ham af 2 Mai 1847 til en fortrolig Ven har disse Ord: *Dersom jeg var en ung Mand og skikket til nogen af Virksomhederne, som nu der aabnes eller allerede der eksisterer, jeg skulde aldrig ønske noget bedre end at blive ansat ved en saadan Höiskole, paa et saadant Sted, under saadanne Vilkaar, ja hellere end i Kjöbenhavn, især da Hovedstaden er saa nær og nu Communicationen ved Jernbanen bliver saa let.*

nærmere til dets Undergang, dersom ikke Kongen i samme Aar havde givet det en kraftigere Beskyttelse ved at udnævne Grev Knuth til Amtmand i Sorøe og overdrage til ham at udkaste Planen til et Academie, der kunde afhjælpe et virkeligt Savn. I ham fik Engelstoft snart en ny Collega, efterat den af ham ufortøvet udarbejdede Plan paa Aarets sidste Dag var bleven approberet af Kongen³⁰. Engelstoft var fuld af Glæde. Men Fremtiden bevarede i sit Skjød en anden Skjæbne baade for Sorøe Academie og for Universitetsdirectionen.

4. Den nærmeste Fremtid löste nemlig et Spørgsmaal, der i disse Aar ganske særdeles havde tildraget sig den offentlige Opmærksomhed, Spørgsmaalet om Kirke- og Almueskolevæsenets Forening med Universitetets og de lærde Skolers Bestyrelse under et almindeligt Collegium for Cultus og den offentlige Underviisning³¹. Ideen var ikke ny. Allerede ved Aarhundredets Begyndelse havde den beskjeftiget de høie Regjeringsmænd, men var dengang bleven undertrykt, som det synes, meest af personlige Hensyn. Kong Christian den Ottende havde i sin Ungdom været gunstig stemt for denne Idee³²: nu blev dens Udførelse atter fra flere Sider bragt i Forslag, og nu laae Magten til at udføre den i hans Hænder.

Det var især siden 1841, at denne Sag af Regjeringen blev taget under Overveielse³³. Men Engelstoft var nu ikke mere i den Alder som fordem, da Kaas ligesom havde designeret ham til Sæde i et saadant Departement³⁴; hverken han personlig eller Universitetsdirectionen i det Hele foretog noget directe Skridt, der röbde Attraa efter en mere udvidet Virkekreds. Kongen

30 Colleg. Tid. 1848 S. 52—55. 56. — 31 Andragende derom hos saavel den Roeskildske som den Viborgske Stænderforsamling i Aaret 1840. 32 Actmæs. Bidrag til Danm. Hist. i det nittende Aarh.I. 318. — 33 Commission nedsat: A. S. Ørsted, Mynster, L. Holm, Rosenvinge og Clausen. — 34 See ovenfor S. 44—45.

derimod gik forsaavidt ind paa Sagen, at han satte den i Forbindelse med sine Planer til en Heelstat: han vilde danne for hele Monarchiet et fælleds Collegium helst for hele Cultus- og Underviisningsvæsenet, eller dog idetmindste for hele det lærde Underviisningsvæsen³⁵. Heelstatsplanerne fandt imidlertid dengang altid en afgjort Opposition i Holsten, og Oppositionen havde sin Støtte i Kjöbenhavn, navnlig i det holstenske Cancellie, der i Almindelighed kun vilde et „Schleswigholstein“, og kun understøttede de Heelstatsplaner, der kunde blive Midde og Vei til dette Maal. De holstenske Stænder erklærede sig altsaa mod Ideen til et almindeligt Collegium for Kirke- og Underviisningsvæsen i hele Monarchiet, og det holstenske Cancellie kunde saaledes 1844, støttet til Stændernes Erklæring, raade Kongen at stille denne Sag i Bero. Saaledes skeete det³⁶.

Den anden Deel af Planen stod endnu tilbage, en Forening af Kirke- og Almueskolevæsenet med det lærde Underviisningsvæsens Bestyrelse for Öernes og Nörrejylland's Vedkommende. Derom fortsattes Forhandlingerne; men ogsaa disse bleve frugtesløse. De sluttedes den fireogtyvende Juni 1846 med det Resultat, at Sagen frembød saa mange Vanskeligheder, at den for det første ikke lod sig sætte i Værk³⁷.

Alligevel bleve disse Forhandlinger af vigtige Følger for Universitetsdirectionen og derved tillige for Engelstofts til dette Collegium saa nöie knyttede Skjæbne; thi de havde saaledes forberedet den omhandlede Sag og vedligeholdt Opmærksomheden for den, at den var moden til at optages paany, naar det rette Öieblik maatte komme. Da den nye Ministerialforvaltning i Foraaret 1848 blev indført og en ny Omord-

³⁵ Kongl. Kundgjörelse for Öestifternes og Nörrejylland's Stænder af 4 Juli 1842. — ³⁶ Kbhvns Univ. Aarb. 1846, S. 23. Afgjort i Juni Maaned 1844. — ³⁷ Kongl. Kundgjör. for Öestifternes og Nörrejylland's Stænder af 10 Juli og 13 Octbr. 1846.

ning af Regjeringens Organisation blev anseet for ønskelig eller nødvendig, saa blev det, som for et Aarstid siden havde været umuligt, i faa Dage fuldbragt. Et Ministerium for Kirke- og Underviisningsvæsenet blev dannet, Universitetsdirectionen opløstes³⁸, og Engelstoft blev den otteogtyvende Marts entlediget som Medlem af samme.

Engelstoft havde næsten uafbrudt tjent i det saaledes ophævede Collegium fra dets Begyndelse til dets Opløsning, og offret det sin Ungdoms, Manddoms og Alderdoms Kræfter. Han blev ogsaa derfor den samme otteogtyvende Marts 1848 belønnet med Storkorset af Danebrog som et Tegn paa Kongens Erkjendelse af hans lange og nidkjære Embedsførelse.

IX.

Den første Følelse hos Engelstoft efter en saadan Entledigelse var en høi Grad af Tilfredshed. Han saae sig befriet fra en Byrde, der længe havde været ham utaalelig, og han saae sig befriet paa en Maade, der mærkelig kontrasterede med den, som sexten Aar tidligere var bleven anvendt imod ham. Han skrev strax til sin kjære Werlauff¹: „Der er Grund til at ønske mig til Lykke. Intet i hvilket som helst Hensyn og i hvilken som helst Combination af Tid og Omstændigheder behageligere kunde møde mig i mit fireoghalvfjerdsindstyvende Aar. Jeg er lutter Satisfaction. Ikke engang den mangler, — da mit Hjerte dog fra de skjønne Dage 1805—1807, at sige indtil August 1807², altid paa en vis Maade hængte ved Directionen.

³⁸ Collegial-Tid. 1848, S. 230. Fra den 21 til den 27 Marts blev Forandringen iværksat. — 1 Af denne min Lærer og Velynder er ogsaa det følgende Brev mig i Original meddeelt. — 2 Om dette Tidspunkt, see ovenfor Side 48.

Jeg fødtes civiliter med den paa det nederste og døde med den paa det överste Trin“.

Denne Tilfredshed og Glæde blev ikke destomindre snart igjen paa nogen Tid fortrængt af en anden Fölelse. Overgangen til en fuldkommen Embedslöshed var for brat for en Mand, hvis hele Liv havde været Arbeide. Engelstoft havde benyttet sin Ret som Universitetets Senior til at blive fritaget for de academiske Forelæsninger³, og han syntes sig nu at være aldeles tilovers. Til alvorligere videnskabeligt Arbeide manglede han Kræfter. Fölgen deraf var en uhyggelig Tomhed, Forstemthed og Lede til de vante Omgivelser i Hovedstaden. Han talte i Foraaret 1848 meget og med en vis Heflighed om at ville forlade Kjöbenhavn og flytte til et eller andet eensomt og roligt Sted paa Landet for der at tilbringe Resten af sine Dage i uforstyrret Fred; han gjorde sig derhos mange ugrundede öconomiske Sorger, som man i hans tidligere Aar aldrig sporede hos ham. Det var altsammen kun Virkninger af Alderdommen og Ængstelser ved det öiensynlige Frembrud af en ny Tid, som de svækkede Kræfter mistvivlede om at kunne gaae imöde.

Men den vise Olding maa kunne betragte den nye Tid fra en Tilskuers Standpunct, og da Engelstoft stillede sig paa dette og der fandt Hvile, vendte ogsaa snart Sindets Ligevægt tilbage. Selv Characteren af hans Studier lettede denne Overgang; thi han var ogsaa tidligere stedse en opmærksom Betragter. I mange Aar samlede han paa det omhyggeligste Data til Samtidens Historie, Mindeskrifter om Afdöde, Bladartikler, mærkelige Piecer og deslige, og han föiede dertil haandskrevne Notitser angaaende den offentlige Menings eller Rygtets Forhold til Begivenhederne. Hver enkelt Sag indlagde han i et Omslag med nöiagtig Udskrift⁴. Denne Sysse blev ham nu

3 See ovenfor Side 104. — 4 Disse mangfoldige Engelstoftske Sam-

ligesom et Lægemediel. Snart erkjendte han og udtalte det aabent, at det ikke mere kunde være hans Opgave at gribe ind i de store Spørgsmaal, der satte Verden i Bevægelse og fremkaldte i Fædrenelandet kæmpemæssige Anstrengelser; men han samlede Actstykker og Bidrag til Dagens Begivenheder, interesserede sig med en mærkværdig Livlighed for disse⁵, og forsonede sig saaledes med sin Skjæbne. Han besøgte igjen Venner og Bekjendte, saae undertiden hos sig et mindre Selskab og skrev som sædvanligt sine mange Breve og Billetter med en Lethed og Ziirlighed, der nu mere og mere stode i Mod-sætning til hans mundtlige Underholdnings aphoristiske og afbrudte Maneer. Den tidligere Harmonie var vendt tilbage, og kjendelig mildnet ved Alderens Virkninger. Portraitet fra hans sidste Leveaar⁶, sammenlignet med hiint tidligere⁷, giver ligesom en anskuelig Forestilling derom.

Fra den Tid af talte Engelstoft ikke mere om at sige Far-vel til Kjöbenhavn og skjule sig paa Landet, og neppe kunde han heller selv undgaae at bemærke, hvor lidet han vilde have været istand til at udføre en saadan Idee. Thi da han i den følgende Sommer, i Juli og August Maaned, havde taget Bolig paa Klampenborg, fölte han næsten hver Dag Trang til Livet i Byen, og tilfredsstillede denne Trang. Han kunde overhovedet ikke lösrive sig fra de tilvante Beskjeftigelser, og selv efterat han havde ophört med sine offentlige Forelæsninger, tog han levende Deel i Universitetets Anliggender. Saaledes havde han i Efteraaret 1848 overtaget Decanetet i det philosophiske Facultet for 1848—1849, der efter Regelen tilfaldt ham⁸. Saale-

linger ere efter hans Död bestemte for det Store Kongelige Bibliothek paa den Betingelse, at adskillige af dem först efter et vist Tidsrum maae aabnes. —

5 Han glemte ei heller at erindre om, hvorledes han selv, endnu medens det var Tid, offentlig havde advaret for de Ulykker, der vilde föolge paa den danske Nationalitets Undertrykkelse i Slesvig. See Om Nationalopdrag. S. 47—50. Not. — 6 Malet af Gertner i December 1846, lithographeret af I. W. Tegner strax efter. — 7 See ovenfor Side 84. — 8 Det var hans andet Decanat. See ovenfor Side 93, 104.

des skrev han under Forhandlingerne om Skoleembedsexamens Opløsning i flere Dele⁹ store og indtrængende Forestillinger for at tilveiebringe en særlig Examen i de historisk-geographiske Videnskaber, da han ansaae disses Forbindelse med Philologien for deres Undergang. Ligeledes var han en ivrig Forfægter af det philosophiske Facultets Opløsning i tvende; men han paastod ligesaa stærkt, at det nye philosophiske burde have Navn af det historisk-philologiske¹⁰.

I det følgende Aar foretog Engelstoft om Sommeren korte Udflugter, dels til sin Svigerinde paa Kongsdal, dels til Jylland og Fyen. Navnlig besøgte han 1850 en af sine ældste og kjæreste Venner, Hofman-Bang paa Hofmangave. Efterat Thorlacius, P. E. Müller, I. W. Hornemann, Aall og Neumann vare gaaede bort, stod Hofman ene tilbage af den Kreds, hvori Engelstoft havde tilbragt sine egentlige Studenteraar hjemme og i Udlandet; han længtes efter endnu engang at see denne gamle Ven¹¹, og tilbragte hos ham omtrent tre Uger, der gjenkaldte Ungdommens lykkelige Tid og efterlod hos dem begge milde og venlige Erindringer¹².

9 Forhandlingerne derom vare allerede begyndte i den Periode, da Engelstoft efter Rothes Død fungerede som Medlem i Directionen, og dette Collegium 1842 forlangte Consistoriums Betænkning angaaende Forandringer ved denne Examen. Sagen gik derefter gjennem adskillige Comiteer, Facultets- Erklæringer m. m., indtil den afgjordes ved Forordningen af 2 Februar 1849. — 10 Denne Sag stod i Forbindelse med den om Consistoriums Organisation, og Forhandlingerne derom begyndte omtrent ved Aaret 1840, — man har sagt, efter et Forslag af Prof. Hohlenberg. Efterat den flere Gange havde hvilet, afgjordes den ved den Kgl. Resolution af 1 Septbr. 1850 om Consistoriets Omdannelse, hvoraf Facultetets Deling fulgte. — 11 For at undgaae en Landreises Besværligheder, tog Engelstoft den 7 Juli med Dampskibet Skirner til Bogense, hvor Hofmans Vogn hentede ham. — 12 Hr. Proprietair Hofman-Bang har omtalt dette Besøg i en Skrivelse til mig, hvis Slutning lyder saaledes: *Engelstoft var ædel i Tænke- og Handlemaade og i Venskab saa trofast, at jeg stedse vil sæne ham, til jeg samles med ham i Lysets Egne.* — I Slutningen af Juli forlod han Hofmangave, og gik atter med Dampskib over Aarhus til Kallundborg, hvorfra han den 1 August kom til Kongsdal. Her blev han i August Maaned. Den 1 Septbr. 1850 var han igjen i Kjöbenhavn.

2. Men iövrigt var Engelstofts aandelige Virksomhed i disse sidste Aar meest en Reflection. Livet udenfor havde tabt dets Tillokkelser, og det var i al Fald kun Videnskaberne, der paa længere Tid kunde drage hans Tanker til en anden Side. Dog yttrede Alderen ogsaa derved sine Virkninger. Vistnok læste han meget, og selv i denne Periode udkom sjældent noget Skrift, der angik de Dele af hans Videnskab, som han tidligere med Iver havde dyrket, uden at han læste det eller idetmindste erhvervede sig nogen Kjendskab dertil; men hans videnkabelige Beskjæftigelse bestod dog meest i adspredt Læsning enten af nye Skrifter, som tildroge sig Öieblikkets offentlige Opmærksomhed, eller af ældre Böger, som han tidligere havde havt kjære og hvis Minde vendte tilbage med andre Minder fra Fortiden¹³. Til sammenhængende egentligt Studium af større Værker havde han ikke mere Kraft, endnu mindre til noget sammenhængende productivt Arbeide. Hans sidste Anstrengelser for at levere en Biographie af Estrup til Udgaven af dennes samlede Skrifter¹⁴ og en Afhandling om Kong Christian den Förstes Kroning, hvoraf han i Vinteren 1849 læste Noget i Videnskabernes Selskabet¹⁵, viiste tydeligt nok dette. Enkelte Notitser derimod, som han under sin Læsning blev opmærksom paa, pleiede han endnu i de sidste Aar at optegne i historiske Haandböger, hvoraf hans Bibliothek havde en større Rigdom end just af store historiske Kildesamlinger¹⁶.

13 Dertil hörte dog, som det synes, ikke just de gamle Classikere, hvad man skulde have formodet. Idetmindste var hans Bibliothek meget ringe udstyret i denne Henseende, fremfor alt hvad den græske Literatur angaaer.

— 14 Det begyndte Arbeide blev fuldfört af hans Sön og optaget i Estrups Saml. Skrifter I. S. I—L. Dog havde Faderen skrevet det meeste deraf, naar blot hans Udkast havde kunnet læses. — 15 Oversigt over Vidensk. Selsk. Forh. 1849, S. 25. 28. Han læste to Gange, den 2 og 30 Marts. —

16 Af disse besad Engelstofts Bibliothek saa godt som intet undtagen til den nordiske Historie.

Reflectioner vare dog i denne tiltagende Svægeligheds-Periode Engelstofts egentlige Aandsarbeide, og det bevarede fra hans yngre Aar endnu Characteren af en vis Ideerigdom, hvoraf han gjerne meddeelte Andre. Naar yngre Mænd sade hos ham i hans af Bøger og Papirer allevegne opfyldte Arbeidsværelse, kunde de ikke andet end fængsles ved Oldingens Tale, ogsaa naar han noget hyppigt gjentog sig selv eller de i hans kraftigere Aar med større Klarhed og Liv udviklede Tanker. Selv hans Betragtninger over den nyeste Tid maatte de høre med Interesse, naar han belyste Nutidens Begivenheder ved historiske Paralleler eller fremstillede dem som Beviser for en høiere Styrelse af de menneskelige Anliggender. Ingen Tanke var hos ham mere levende end denne sidste, og — intet Vers af den smukke Didotske Virgil¹⁷ kom oftere tilbage i hans Erindring end det bekjendte:

Discite justitiam moniti et non temnere Divos!¹⁸

Blandt ældre Mænd vare nu ikke mange tilbage af dem, der besøgte ham og talte med ham i Studerekammeret. Molbech nærede sand Høiagtelse og taknemmelig Hengivenhed for ham, og udtalte disse Følelser offentlig og paa en smuk Maade, der meget glædede ham¹⁹. Werlauff, der for halvtredsindstyve Aar siden var indtraadt i hans nærmeste Omgangskreds²⁰, var nu hans ældste Fortrolige, som han endnu ofte saae hos sig og ofte besøgte²¹, og med hvem han gjerne talte om sig selv og om det, der efter Naturens Orden forestod ham. Naar han saaledes ene med Nogen, som han havde Tillid og For-

17 See ovenfor Side 39, Not. 31. Denne selvsamme Bog eiede han lige til sin Død. Catalog S. 139 no. 2969. Den er nu hos hans Søn. — 18 Æneid. lib. VI. 620. — 19 Uddrag af I. Bircherøds Dagb. Dec. — 20 See ovenfor S. 33. — 21 Indtil i Foraaret 1850 kom han ofte til Werlauff; men da denne nu flyttede til Snaregaden, besøgte han ham kun een Gang, fordi han ikke, som han sagde, mere havde Kræfter til at gaae op ad saa mange Trapper.

trolighed til, gjennemgik det Forbigangne med Blikket vendt mod det Tilkommende, yttrede han ikke sjeldent, at Oplysning om dette eller hiint Punct af hans Samtids eller hans egen Historie vilde findes efter hans Död, og at han var aldeles forberedt paa denne sidste Time²².

3. Dette er dog kun den ene Side af Engelstofths Liv i hans sidste Aar, — Livet i hans Studerekammer. Men han var meget langt fra at höre til de indsluttede Oldinge. Saameget end hine Tanker sysselsatte ham, vedligeholdte han dog indtil det allersidste Leveaar en god Deel af den udvortes Bevægelighed, der altid var ham egen, og endnu længere bevarede han sin fordums Smag for selskabelige Glæder. Selv viiste han sig sjeldent i större Selskaber udenfor sit Huus, men ikke sjeldent udsendte han endnu de bekjendte venlige Billetter, hvori han indbød til „at tage en Suppe hos sig en familie“, og disse bleve ikke modtagne med ringere Behag end i hans tidligere Dage.

Det selskabelige Liv i Engelstofths Huus beholdt nemlig stedse den samme Character af Nethed, Venlighed og finere Hensyn. Men han selv og hans Hustru vare blevne ældre; deres Sön var nu selv Huusfader, den gamle Svigermoder og den unge Datter vare bortgangne, og mange af de tidligere Gjester savnedes²³. Personerne vare andre, men Aanden var den samme.

Den yngre Generation havde alligevel Noget, der behageligt mindede om Bestandigheden under Tidens Vexel. Af Familien selv saaes Börnebörn, der oplivede Huset og udgjorde Bedsteforældrenes Glæde. Blandt Gjesterne indtogte yngre Brödre de ældres Plads; ja Sönner stode her, hvis Fædre for tyve eller tredive Aar siden paa samme Maade her havde fundet den

²² Der skal dog ingenlunde i hans Efterladenskaber være fundet, hvad man efter saadanne Yttringer kunde have ventet. — ²³ Man sammenligne ovenfor Side 83.

venligste Modtagelse. De fleste af dem vare unge Studerende; for disse vedblev Engelstoft stedse at have en særdeles Interesse, ogsaa efterat han havde ophört med sin Lærervirksomhed ved Universitetet.

Kredsen af de ældre Mænd i Engelstofths selskabelige Forbindelser havde færre Minder fra de svundne Dage. De tidligere saakaldte Professor-Selskaber havde egentlig ingen-
sinde tilfredsstillet ham: de kunde ifølge Sagens Natur let blive noget eensidige og kjedsommelige. En Forening af nogle Familier, der paa en vis Ugedag skifteviis besøgte hinanden og nöde et ved Aftale bestemt tarveligt Aftensmaaltid, havde heller ikke ganske stemmet med hans Smag for selskabelig Elegance; han kaldte den spögende „Smörrebröds-Klubben“²⁴. Da nu ogsaa Wads, P. E. Müllers, Overpræsident Kjerulfs, og Grosserer Nielsens Huse efterhaanden oplöstes, var der af de ældre Forbindelser i Engelstofths sidste Aar kun syagere Spor tilbage²⁵. Han selv var derfor i denne Periode af sit Liv noget mere fremmed for de Familier, der vare hans Gjester, end tidligere havde været Tilfældet. Han fölte dette. Oftere yttrede han sig i disse Aar om den eensomme Stilling, hvori han be-
fandt sig efter Tabet af dem, der vare hans rette Samtidige. Dette var kun Oldinges almindelige Lod, og den gjør dem det lettere at forlade den jordiske Skueplads i Haabet om at gjen-
samles med de forudgangne Venner.

4. I det sidste Leveaar, især det sidste Halvaar, indskræn-
kede Engelstoft sig næsten ene til sin Familiekrede, hvis Lykke han inderligt paaskjönnede. Fra sit Hjem besørgede han de faa Forretninger, han endnu havde beholdt, saasom For-
standerskabet i Danske Selskab, Kasserer-Posten i Videnska-

²⁴ Henhörer omtrent til Perioden fra 1818 til 1822. — ²⁵ Dertil hörde Cancellieraad Deichmanns, i hvis Gaard i Klareboderne no. 8 han i femten Aar havde boet.

bernes Selskabet og deslige; men selv dette faldt ham besværligt. Meget sjældent gik han ud; derimod skrev han hyppigt smaae Billetter, som han stundom daterede: „Ex Museo nostro in Mikkalbryggersgade“²⁶. Besög modtog han endnu, og navnlig Werlauff pleiede gjerne hver Uge eller hveranden Uge at see til ham. Han talte da ofte om sin forestaaende Bortgang, og altid med en Rolighed, som gjaldt det kun en kort Reise. I hans Gjemmer laae allerede Bestemmelserne for adskillige Tilfælde efter hans Död, deriblandt ogsaa for hans Jordefærd. „Jeg vil begraves — havde han skrevet — som mine to værdige Formænd i Directionen, som Malling og Rothe“²⁷.

Endnu ved Juletid 1850 var han istand til at have samlet hos sig sin nærmeste Familie og en enkelt Fremmed, som hans Godhed og Tillid gjennem en lang Række af Aar og vxlende Forhold betragtede næsten som hörende til denne. Omgivet af Börn og Börnebörn sad han ved sit Bord. Han nöd saagodt-som Intet, men han befandt sig öiensynlig meget tilfreds. Da begyndte han at hæve den svage Stemme: han erindrede om, hvorledes han der sad mellem to eller tre Generationer, hvoraf Nogle vare opvoxede under hans Öine, Andre först nylig havde begyndt den Jordlivets Vei, paa hvilken han var saavidt fremskredet, at han syntes sig snart at tilhöre en forsvunden Tid. „Jeg vil, sagde han til Slutningen, for disse Unge gjöre det bedste Önske, jeg veed; jeg vil önske dem, at naar de blive gamle og svage som jeg, de da maatte være omgivne af og pleiede med den Kjærlighed og Trofasthed som jeg“.

Det var sidste Gang, den, som skriver dette, saae En-

²⁶ Fordi Gaarden no. 13 i Frederiksberggade, hvori Engelstoft boede siden Efteraaret 1830, var en Hjørnegaard, og hans eget Studerekammers Vinduer vendte ud imod denne Gade. — De forskjellige Steder i Byen, hvor Engelstoft i Löbet af meer end 50 Aar har boet, ere ovenfor leilighedsviis nævnte S. 32. 45 og Note 12, S. 55 Not. 8. S. 87 Not. 75. — ²⁷ Ogsaa i denne Bestemmelse ligger et Vidnesbyrd om, hvorledes hans hele Tankegang var sammen-voxt med dette Collegium, som han havde seet opstaae og gaae under.

gelstoft i en noget større Kreds. Fra Begyndelsen af det næste Aar 1851 tiltog hans Svaghed Dag for Dag, og da jeg i Januar og Februar enkelte Gange besøgte ham, havde han neppe Kræfter til at tale; men endnu i den sidste Halvdeel af Februar sendte han mig, nærmest i Danske Selskabs Anliggender, smaae Billetter, der vare skrevne med en mærkværdig stilistisk Lethed, kun, som det syntes, med mere Heflighed, end han pleiede²⁸. Den nittende Februar skrev han til Werlauff: „Nu er Du min eneste faste Communication med en Verden, som jeg staaer paa Punctet at forlade“; og da den samme Ven en Ugestid efter, den første Marts, sidste Gang besøgte ham, skiltes de ad med et Farvel, som de begge følte at ville blive det sidste²⁹.

Til samme Tid ansaae Lægen Engelstofts Tilstand for uforbedrelig. Thi syg var han egentlig ikke: det var Levekraften, som efter Naturens Orden havde udtømt sig. Oftere faldt han hen ligesom i en Søvn eller Dvale, hvoraf han dog igjen vaagnede op. Den ottende Marts vilde han ikke gaae tilsengs, men blev liggende paa sin Sopha, og da den huuslige Æmhed havde forvandlet denne til en Seng, forlod han den kun en eneste Gang for at sidde tilbords. Örsteds Död, den niende Marts, kunde ikke skjules, da han forlangte de offentlige Blade, og Efterretningen derom bevægede ham dybt³⁰. Han græd

²⁸ Grunden dertil var, at den gamle Mand ilede med at faae det tredje Bind af Danske Magazin udgivet, og syntes, at det varede for længe. Han vilde selv have leveret Fortalen til dette Bind og han troede, at den laae skrevet hos ham. Ved hans Död fandtes dog slet intet deraf. — ²⁹ Endnu efter denne Tid talte han oftere med sin Søn om Forsynets Viisdom og Retfærdighed, der aabenbarede sig i Historien. Han læste endnu. Themis Attica var en af de sidste Böger, der beskjeftigede ham. Fortegnelsen over Engelst. Böger, S. 13, har to Exemplarer af dette Skrift. — ³⁰ Saameget dybere, som den kom uventet. Han havde nemlig intet villet høre, naar man talte til ham om Örsteds betænkelige Tilstand.

over den jordiske Hæders Intethed, og fölte, at han snart skulde følge denne saa kraftfulde Collega. Dette sidste Öieblik kom Fredagen den fjortende Marts om Formiddagen Klokken ti. Han var dengang i det syvoghalvfjerdstyvende Aar.

Som Engelstoft forud havde bestemt, blev han i al Stillehed, kun fulgt af sin Sön, Svigersön og Svoger, den fölgende Torsdag Morgen den tyvende Marts fört til Assistents-Kirkegaarden. Der hvile hans jordiske Levninger. En glat Marmersteen betegner Stedet uden anden Indskrift end hans Navn, hans Födselsdag og hans Dödsdag³¹.

31 Ogsaa dette var nöiagtigt efter hans egen Forskrift. Medd.

Efterskrift.

Til Side 45. Det var, förend Engelstoft flyttede til Nyerup paa Regentens, at han en Tidlang boede i Farvegaden paa höire Side fra Raadhusstrædet, enten paa Hjørnet af Hestemöllestræde eller i det næste Huus fra Hjørnet, hos en Capelmusicus. Derpaa boede han hos Nyerup, indtil han strax efter sit Bryllup etablerede sig i Huset paa Hjørnet af Raadhusstræde og Farvegaden Nr. 24 (ikke 42), hvilket Huus nu, siden Kjöbenhavns nye Nummerering i Aaret 1806, er blevet til Nr. 145.

Til Side 100. Engelstoft var ikke Kasserer ved den Rosenkroneske Stiftelse efter Grevinde Rosenkrones Död; det var, medens hun levede, at han som hendes Lavværge havde hendes betydelige Penge-Affairer i sine Hænder.

Til Side 103. Det Kongelige Rescript af syvogtyvende August 1840 er ikke udstedet fra Föhr, hvorhen Kongen endnu i dette Aar ikke kom, men fra Altona, hvor han dengang opholdt sig. Den femte August var Kongen i Aabenraa, og det maa have været der eller etsteds i Nærheden, at han den næste Dag tog et Bad. — Hvad der ledede Kongens Valg paa Engelstoft, skal iövrigt ikke have været Meningen om dennes Evner til i den Alder at kunne forestaae Universitetsdirectionen, men snarere det Önske at have denne Plads foreløbig besat med en Mand, der uden at föle sig krænket kunde træde tilbage for en Anden, naar Kongen fandt en saadan efter sit Hoved.
